

POŠTINA PLAČANA PRI POŠTI 61102 LJUBLJANA

Planinski vestnik 1

glasilo Planinske zveze Slovenije

januar 1993

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

januar 1993

1

letnik XCIII izhaja od leta 1895

vsebina

Matjaž Deržaj	10. I. 1893 potrjena pravila SPD	1
Gregor Klančnik	Društva hočejo svoje kočice	2
M. R.	Veličina majhnih	2
Viki Grošelj	Himalajska razočaranja	3
Iztok Tomazin	Nesreča v južni steni Anapurne	5
S. Č.	Priznanje slovenskemu alpinizmu	9
Dejan Ogrinec	Strmo smučanje v Velikem vrhu	10
Martin Šolar	Izobraženi varovalci narave	13
Matevž Lenarčič	Gorniki predstavljajo Slovenijo	14
Igor Maher	Klima vpliva na alpski svet	17
Ivanka Korošec	Popotovanje od Litije do Čateža	20
Vida Durn	Tisočaki Vipavske doline	21
	Romanje pod Fudžijamo	23
Neva Mužič	Celovečerec o plezanju na K2	24
Rafko Terpin	Franica	26
Darko Berljak	Dotiki nebes	29
Peter Vovk	Bela nevesta na Mestnem vrhu	32
	Pisani gorniki moderne dobe	34
France Bernot	Lansko jesensko vreme na Kredarici	36
	Odmevi	36
	Iz planinske literature	38
	Društvene novice	42

Slika na naslovni strani: **Alpinistično smučanje na Velikem vrhu** Foto: Dejan Ogrinec

Planinski vestnik izdaja Planinska zveza Slovenije, 61000 Ljubljana, Dvořakova ulica 9, p.p. 215. Revija izhaja vsak mesec. Ureja uredniški odbor: Marjan Raztresen (glavni in odgovorni urednik), Janez Bizjak, Sonja Dolinšek, Mitja Košir, Edo Kozorog, Silvo Kristan, France Malešič, Dragica Manfreda, Marlen Premšak, Tone Strojín, Tone Škarja in Franček Vogelínik. Predsednik založniško-izdajateljskega sveta Tomaž Banovec. Prispevke pošiljajte na naslov Planinske zveze Slovenije. Rokopisov in slik ne vračamo. Tekoči račun pri SDK 50101-678-47046. Naročnina za prvo trimesečje leta 1993 znaša 500 SIT, posamezna številka stane 170 SIT. Letna naročnina za tujino znaša 30 ameriških dolarjev. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova vselej navedite tudi stari naslov, in sicer s tiskanimi črkami. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. Tisk Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani.

Glasilo spada med proizvode informativnega značaja iz 13. točke tarifne številke 3 Zakona o prometnem davku (Ur. list RS, št. 4/92) in mnenja Ministrstva za informiranje Republike Slovenije, št. 23/117-92 z dne 24. 2. 1992, za katere se plačuje davek od prometa proizvodov po stopnji 5%.

STOLETNICI SLOVENSKEGA PLANINSKEGA DRUŠTVA NA ROB

10. 1. 1893 POTRJENA PRAVILA SPD

MATJAŽ DERŽAJ

27. februarja 1993 bo preteklo 100 let od ustanovitve Slovenskega planinskega društva. Malo pozno, vendar od srca je uspelo to dejanje tudi nam Slovencem. Prve pobude za ustanovitev planinske organizacije pri nas je dal bohinjski kaplan **Ivan Žan** že leta 1872, kar dve leti prej, kot so na pobudo **dr. Johannesesa Frischaufa** to storili Hrvati, pa mu časi in oblasti niso bili naklonjeni. Z njegovo službeno premetitvijo (zaradi zagovarjanja upornih bohinjskih kmetov) je prenehalo delovanje Triglavskih prijateljev, ki niso dočakali potrditve uradnih oblasti.

Na izletu na Grintovec je župnik **Simon Robič** (do leta 1865 se je pisal **Rabič**) ugotovil, da »Slovenci šele tedaj kaj storimo, ko nam tujci s prstom pokažejo, kaj nam je storiti.« Sam razmišlja dalje takole: »Kedaj, mislil sem si, bo oživel tudi med Slovenci enaka družba, katera bo stavila enaka poslopja po naših prelepih planinah?« Te misli so se mu porodile, ko je na izletu na Grintovec prespal v majhni koči, lasti Avstrijskega turističnega kluba, ki je tedaj nosila ime **dr. Johannesesa Frischaufa**.

O zgodovinskem izletu na Stol, na katerem naj bi planinski »Piparji« sklenili ustanoviti Slovensko planinsko društvo, imamo dvoje pričevanj.

Henrik Lindtner (najbolj postaven Pipar) je zapisal: »Hauptmanova planinska družba je torej značila lep napredek za slovensko planinstvo. **Hauptman, Škof in Korenčan** so dne 23. julija 1892 leta napravili na Stol izlet, ki je postal zgodovinskega pomena. Na tem izletu je namreč od krasot planinskega sveta navdušena trojica svečano sklenila, da hoče energično pričeti s propagando za ustanovitev Slovenskega planinskega društva.«

Dr. Vladimir Foerster zaznamuje svečani dogodek nekoliko drugače v posebni brošuri, ki jo je izdal Osrednji odbor Slovenskega planinskega društva: »Dne 23. julija 1892. leta so prilezli narodni hribolazci **Josip Hauptman, Ivan Korenčan in Anton Škof**, nabiraje planik, vsak z druge strani na visoko pečino. Krasno vreme, prelep razgled in mičen šopek planik so razveseljevali mlada srca. Vzdravimo se! so rekli mladeniči, podali si roke, pobratili se ter trdno sklenili, da ne nehajo prej, dokler se ne ustanovi slovensko planinsko društvo. – Septembra 1892. leta so se pričeli zbirati somišljeniki. Po štiri, pet, šest se jih je odzvalo vabilu sklicateljev. Zanimanje je bilo od dne do dne večje in z njim radost sklicateljev. Kmalu se je sestavil pripravljalni odbor in sklical več shodov, prvega

dne 22. septembra 1892. leta. Na shodu dne 13. novembra so bili v začasni odbor izvoljeni gg. **Ivan Hrasky** (načelnik), **Vinko Borštner, Josip Hauptman, Anton Mikuš, Simon Rutar, Ivan Soklič, Franc Tavčar, Fran Triller in Jernej Žitnik**.

Ta odbor je sestavil pravila, katera je slavno c. kr. ministrstvo za notranje stvari potrdilo z odlokom z dne 10. jan. 1893. leta št. 30637, pripravljaj in vse potrebno ukrenil za ustanovni občni zbor, ki se je vršil dne 27. februarja 1893. leta v vrtnem salonu pri »Maliču« v Ljubljani. . . .«

Zanimivo bi bilo izvedeti, zakaj Foerster v svojem poročilu ne omenja pripravljalnega shoda, ki je bil 15. 10. 1892 v gostilni Zajc na Rimski cesti št. 4. Več publicistov je zapisalo, da je bilo to v gostilni »pri Mraku«, kar pa je napačno, saj je bila ta gostilna le naslednica gostilne **Alojzija Zajca**, ko je ta leta 1909 odprl na novo zgrajeni hotel in restavracijo Bellevue, ki se je sprva imenoval »K razgledu na Šišenskem hribu«.

Ustanovni občni zbor SPD je bil v danes že podrtim hotelu (na tem mestu stoji danes Nama, prejšnja palača Bata) z zvenečim imenom »Hotel Stadt Wien«. Po domače pa so mu rekli hotel »pri Maliču«.

Österreichische Touristen Zeitung (letnik 1893, str. 283) je za nas tako znamenit dogodek zabeležil le v skromni opombi pod notico Wegmarkierungen (markiranje poti). Faksimile zasluži zaradi pomembnosti dogodka objavo v Planinskem vestniku, saj so Avstrijci morali priznati, da obstaja tudi »Slovenischer Alpenverein«, ki so ga v opombi tudi pravilno zapisali kot »Slovensko planinsko društvo«. Zanimivo je tudi dejstvo, da tedanjim nemškimi tiskarjem naši šumniki in z njimi povezane strešice niso delali preglavic. Iz tiskarn so se na nemško govorečem prostoru izgubile šele v dvajsetih letih naslednjega stoletja.

Wegmarkierungen.

In den **Sannthaler Alpen** wurden vom »Slovenischen Alpenverein«*) die nachfolgend verzeichneten Wege**) markiert: 1. Oberburg—Meninga Planina—Višavica (Sanca Sp. K.) 4 St.; 2. Oberburg—Stermnik—Meninga planina 2 St.; 3. Oberburg—Erničov verh.—Leutsch 3 St.; 4. Leutsch—Loka—Raduha 4 1/2 St.; 5. Huda raven—Arta—Raduha 2 St. (am südwest. Rand); 6. Lakovnik (Gasthaus vor

*) Der Verein »Slovensko planinsko društvo« wurde mit Erlass des k. k. Ministeriums des Innern vom 10. Jänner 1893, Z. 30637 bestätigt. Er besitzt 250 Mitglieder und zwei Sectionen »Sannthale« und »Stein«. Der Central-Anschluss ist in Laibach.

**) Die meisten Wege sind roth markirt. Angebrachte Tafeln bezeichnen den Anfang des Weges, sowie an den Verzweigungen die verschiedenen Richtungen.

Za Slovence tako pomemben dogodek je avstrijski časopis zabeležil le v skromni opombi pod notico »Markiranje poti«

KDAJ PLANINSKE LASTNINSKE PRAVICE NEPREMIČNIN TISTIM, KI JIH OSKRBUJEJO?

DRUŠTVA HOČEJO SVOJE KOČE

GREGOR KLANČNIK

Lastninska organiziranost slovenskega planinstva je nerazumljiva. Za vzdrževanje, prenavo, posodabljanje in povečevanje planinskih postojank, žičnic, poti in drugih gorskih objektov skrbijo planinska društva, ki jih oskrbujejo, zemljiško knjižno pa z njimi v glavnem razpolaga osrednja zveza – Planinska zveza Slovenije.

Zapleteno postane takrat, ko društva, ki so vedno dejanski investitor, od občinskih urbanističnih uradov zahtevajo lokacijsko in gradbeno dovoljenje. Pod pogojem, da soglasje za investicijo izda PZS, tako dovoljenje običajno sicer dobijo, kar ne pomeni, da je s tem odstranjena nelogičnost, ko planinska društva svoja lastna sredstva, prostovoljno delo in sredstva svojih pokroviteljev vlagajo v objekt, pri katerem z lastninsko pravico razpolaga druga organizacija. Vedeti je potrebno, da društva planirajo investicijske projekte, skrbijo za dokumentacijo in soglasja, zbirajo sredstva in uresničujejo naložbe. Tudi pri oskrbovanju postojank so društva odvisna sama od sebe.

Vprašanje se postavlja, zakaj že od petdesetih let obstaja taka za planinska društva investicijsko nespodbudna organiziranost. Planinska zveza Slovenije se upira brezplačnemu prenosu lastninskih pravic, ker si funkcionarji v Zvezi predstavljajo, da bodo društva postojanke privatizirala ali prodala neplaninskim organizacijam. Planinska društva, ki naj bi zahtevala brezplačen prenos, pa se bojijo, da bodo s tem zapravila pravico do konkuriranja pri razpisu deleža iz proračunskih sredstev.

Pod predsedstvom **Tomža Banovca** je PZS speljala brezplačen prenos lastninskih pravic za Triglavski dom na Kredarici, Kočo pri Triglavskih jezerih in Erjavčevo kočjo s pripadajočimi parcelami na Planinsko društvo Ljubljana-Matica oziroma na Planinsko društvo Jesenice. Potem pa se je ustavilo.

Ko je MDO za Gorenjsko na seji glavnega odbora PZS 23. marca 1987 zahteval, da je planinske postojanke brez zapletanja potrebno prenesti na društva, ki jih oskrbujejo in tak prenos zahtevajo, je bilo na naslednji seji GO 20. avgusta 1987 tolmačeno, da je na podlagi 78. člena statuta PZS za odobritev brezplačnih prenosov nepremičnin pooblaščen Izvršni odbor. To pa, kot kaže, ni pomenilo, da je PZS v resnici reševala zahteve društev za prenos lastninskih pravic postojank na društva.

PD Ljubljana-Matica je brezplačen prenos lastninske pravice zahtevalo za Dom na Komni, ki ga je to društvo zgradilo leta 1936 in leta 1948

obnovilo, in za Dom v Kamniški Bistrici, ki ga je to društvo zgradilo leta 1928; to je prvič zahtevalo že leta 1985, vendar brez uspeha. Po večkratnem posredovanju za rešitev tega problema je društvo Planinski zvezi 16. januarja 1990 dostavilo predlog prenosne pogodbe. Tudi ta zahteva še ni bila rešena, celo nasprotno, PZS sploh ni odgovorila, zakaj nasprotuje tej logični zahtevi.

V prihodnosti pa se bo zahtevam društva, da postojanke, ki jih oskrbujejo in vanje vlagajo svoja sredstva in delo, dobijo med svoje zemljiško knjižne lastninske pravice, težko upirati, zlasti sedaj, ko smo končno dobili zakon o lastninjenju.

Ni se treba bati, da bodo planinska društva potem, ko bodo razpolagala z lastninsko pravico, slabše gospodarila s planinskimi postojankami. To tudi ne pomeni, da bo PZS imela manj pravice pri usklajvanju planinske investicijske politike in pri odobranju namensko dodeljenih sredstev za kočje, pota in druge objekte iz proračune.

Podpiramo tako enotno politiko vlaganja sredstev v planinske objekte, ki bo skrbela za ekologijo, čistočo gora in voda ter gostoljubno oskrbovanje obiskovalcev planin.

namesto komentarja

Veličina majhnih

Stopili smo v jubilejno leto slovenskega planinstva: prihodnji mesec bo sto let, odkar so v Ljubljani ustanovili Slovensko planinsko društvo. Veličastnih prireditev ob tej priložnosti ne bo, namesto s fanfarami bomo slavili duhovno: ne bo velikih javnih proslav, izšlo pa je – in še bo – precej knjig z gorniško vsebino, ki bodo trajen spomenik tega jubileja; počasi se prenavlja slovenska planinska organizacija in se tudi miselno, ne le organizacijsko vključuje v alpski prostor; »planinska turistika« je že lani dosegla vrhunec in bo letos, kot je mogoče pričakovati, novega, še višjega; obetati si je mogoče tudi bistveno več naročnikov na Planinski vestnik, ki je tej naši planinski organizaciji vseskozi, vseh sto let, držal zrcalo, v katerem še zdaj vidimo vse obraze tega gibanja. Pa bi že lani lahko slavili precej višji jubilej, če v svoji zgodovini zaradi svoje majhnosti ne bi bili (skoraj) vedno ponižni, skromni in skorajda sramežljivi. Lanskega maja bi lah-

PREMIŠLJEVANJE O ODPRAVI NA ANAPURNO I LETA 1992

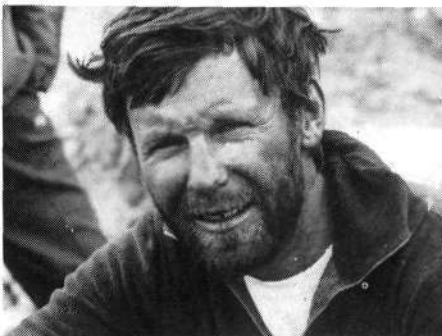
HIMALAJSKA RAZOČARANJA

VIKI GROŠELJ

Eden od najpomembnejših ciljev odprave Anapurna '92 je bil omogočiti mladim, perspektivnim slovenskim alpinistom stik s Himalajo. Prav na tej odpravi naj bi dobili pomembne izkušnje o organizaciji in poteku takega projekta in seveda osebne izkušnje o pogojih plezanja v velikih višinah.

Izjemno težavne snežne razmere v steni in slabi vremenski pogoji so naše hitro začetno napredovanje močno upočasnili. Nesreča francoskega alpinista **Pierra Beghina**, ki se je ponesrečil v steni le nekaj deset metrov od naše smeri, je še dodatno slabo vplivala na moralo moštva. Zaradi vsega tega smo v dvajsetih dneh napredovali le 500 višinskih metrov (od 6100 do 6600 metrov) in jasno nam je bilo, da stene po Angleški smeri v času, ki nam je preostal, ne bomo mogli opremiti niti za resnejši poskus ene naveze v polalpskem slogu.

Odločili smo se poskusiti desno v smeri, ki so jo preplezali Poljaki leta 1988 (**Kukuczka, Hajzer**). Poskusili naj bi v alpskem slogu in prva sva se na pot odpravila s **Stipetom Božičem**. Šerpe so nama pomagali prvi dan pri nošenju opreme.

Viki Grošelj po enem od napornih plezanj

SKALNAT STOLP SREDI KAOSA

Ko skupaj s šerpami izgineva za morenskim robom in baze ne vidiva več, se začne pustolovščina v pravem pomenu besede. Dva človeka in osemtisočak. Če imaš ob sebi prijatelja, kot je Stipe Božič, si kaj več ne moreš želeti.

S travnate police sredi podora se dvignemo na travnato pobočje, ki nas vodi proti desni navzgor. Vzpenjam se lahko in hitro, kot da mi sama pustolovščina daje krila. Ob dvanajstih smo že več kot 5000 metrov visoko. Od tu naprej bo orientacija izjemno zapletena. Daleč pred seboj zagledamo morenski rob, o katerem slutimo, da nas bo pripeljal do znožja stene. Nočemo izgubljeni višine, zato kar nadaljujemo proti desni, a že čez uro se izkaže, da je pred nami strmo, s seraki preprejeno pobočje in da bomo morenski rob dosegli le po spodnjem ledeniku. Takoj se vrnemo in sto metrov nižje iščemo obetavno nadaljevanje.

Začenja snežiti in ob dveh se nehamo vzpenjati. Šerpe odlože opremo in se poslovijo, midva pa steptava prostor za šotor in ga postaviva. Danes ne moreva narediti ničesar več.

Sneženje je čez noč ponehalo. Še pred soncem sva zunaj, podreva šotor in pripraviva nahrbtnike. Ko jih oprtava, skoraj padeva pod njima. Stipe se zato kljub zajtrku odloči, da bo še malical, sam pa počasi krenem navzgor. Pot po ledeniku je dobra. Po uri in pol zavijem v smer morenskega roba. Bolj ko se mu bližam prek številnih ledenih žlebov in pragov, bolj je jasno, da gre za skalnat stolp sredi kaosa ledu in ko sem le še kakih 200 metrov oddaljen, uvidim, da bo vzpon nanj nemogoč ali pa zelo težak. Navpične plošče padajo strmo navzdol in z obeh strani te ogroža viseč ledenik. Tu ne bo šlo.

Ko pride Stipe, potrdi moje črnoglede slutnje. Težkega srca in razočarana se obrneva proti

ko slavili že 120-letnico svoje planinske organizacije, kajti v društvenih spisih kranjske deželne vlade so pravila planinskega društva Triglavski prijatelji z datumom 1. maj 1872 in s krajem, kjer je pet podpisnikov sestavilo društvena pravila – Bohinjem. Toda ker tedanje oblasti takšnemu društvu niso bile naklonjene, so v pravih našle vrsto drobnarij, ob katere so se spotikale, naposled pa so še idejnega vodjo te prve slovenske planinske organizacije premestili iz Bohinja – in slovenska planinska organizacija je spet za dvajset let zaspala.

Ali je bilo Slovincem nerodno, da bi imeli svojo planinsko organizacijo takoj za Angleži, Avstrijci, Švicarji in Italijani?

Česar nismo videli sami, so nam povedali sosede Avstrijci pred desetimi leti, ko so v svojem osrednjem planinskem glasilu vprašali: »Toda zakaj govorijo naši slovenski prijatelji o 90-letnici planinstva? Tradicija slovenskega planinstva je vendarle starejša!« piše avtor in svojo misel utemeljuje z letnico 1872 in s Triglavskimi prijatelji.

Ob letošnjem jubileju bi slovenski planinci lahko postali tudi samozavestnejši.

M. R.

Aklimatizacijski vzpon na sosednjo goro, od koder se lepo vidi »naša« Anapurna; s križcem je označeno mesto, kjer se je ponesrečil Pierre Beghin

levi in poskuša po centralnem delu ledenika navzgor. Nekaj časa nama gre dobro, potem pa spet zaideva med ledeniške razpoke. Ubijalski posel! Enkrat že obupava, potem pa le najdem slikovit prehod med orjaškimi ledenimi svečami. Petnajst metrov višje pa ugotoviva, da je vendarle vse zaman. Nove in nove razpoke se odpirajo pod nama. Megla je in sneži. Prava podoba popolnega brezupa. Brez besed sestopiva, kajti tudi tu ni poti.

VSE VEČ OVČIC NA NEBU

Malo višje prečiva proti levi in prideva v lažji svet, ki obeta napredovanje, kakor daleč pač lahko vidiva. Ura je že štiri in ko zgoraj v megli zaslišiva kamnit plaz, se odločiva za nov bivak. Dvignila sva se za borih 400 višinskih metrov. Kljub temu je bil to eden od najnapornejših dni na odpravi.

Jutranje razočaranje moreva komaj dojeti. Nekaj značilnih ribastih oblakov, znanilcev nenadnega vremenskega poslabšanja, z veliko hitrostjo od zahoda pluje prek neba. Tudi iz baze sporočijo, da vidijo znake poslabšanja. Mrzlično razmišljava, kaj storiti. 99 odstotkov možnosti je, da se bo vreme še danes poslabšalo. Če nadaljujeva, kot da se ni nič zgodilo, naju lahko neurje ujame na višini okoli 7000 metrov. Spomin na dramo Francozov je še kako živ. Tega prepro-

sto ne moreva. Kar takoj pa spet ne moreva navzdol. Če bo poslabšanje kratkotrajno, bo naveza za nama krenila navzgor in vsaj zanjo morava raziskati pot naprej. V skrajnem primeru pa po dveh dneh počitka lahko še enkrat poskusiva.

V dveh urah naju ne prestrma pobočja privedejo do znožja stene, v kateri opaziva stare fiksne vrvi. Na pravem mestu sva!

Pogled v nebo pa najine načrte uokvirji v realnost. Ovčicam podobni oblaki se vse bolj gostijo, iz doline se dvigajo že večji. Poslabšanje vremena je le še vprašanje minut. Takoj morava dol.

Začenja snežiti. Sledi k sreči še niso zametene, tako da nimava težav z orientacijo. Močan zahodnik vsake toliko časa odgrne megleno zaveso. Dolina pod nama je temna, siva, grozeča. Sestopava v temačno popoldne, kot bi se potapljala v pekel. Poleg utrujenosti in vremena še teža dogodkov pritiska na naju. V divjem sneženju na večer le prideva v bazo.

MLADI GREDO DOMOV

Novice spodaj so osupljive. Dva člana sta že včeraj odšla proti domu. Bajе iz zdravstvenih razlogov. Jutri naj bi jima na svojo željo sledila še šesterica: Vanja, resnično bolan, ponovile so se mu ozeblina na roki, pet pa povsem zdravih. Kljub vsemu, kar sem že doživel v Himalaji, pa sem ob tem pošteno šokiran. Tako zelo, da nekaj časa niti iz jedilnice do šotora ne morem. Edino iztok je še pripravljen poskusiti, a je – že po naravi bolj suh – čisto izgubljen v plazu odhajajočih.

Pádalo je do enih ponoči. Enkrat sem vstal in otrešel ponjavo jedilnice, da je teža snega ne bi strgala. Spal sem nenavadno slabo. Morda sem podzavestno odreagiral odpravo. Odpravo, ki se končuje brez otipljivega rezultata. Po psihološki plati pa je prav gotovo najbolj nenavadna, kar sem jih doživel.

Zjutraj je v bazi kakih 15 centimetrov snega, kar pomeni, da ga je zgoraj vrglo več kot meter. Jutro je lepo, že ob pol enajstih pa se zoblaci in spet začne snežiti.

Šesterica dejansko odide, še preden pade odločitev, ali bomo še poskušali ali ne. To se do sedaj ni zgodilo še na nobeni odpravi. S Toneom sva oba zelo razočarana. Uštela sva se tam, kjer sva pravzaprav pričakovala največ: pri motivaciji in neizčrpani energiji mladih. Pomišljal sem, ali bom znal pravočasno odskočiti pred njihovim silovitim zagonom in se jim umakniti. Na, sedaj pa to! Razočaran se zavlečem v šotor. Ne morem jih niti gledati, kako odhajajo. Mogoče se jim vendarle vsaj malo oglašja slaba vest. Pridejo se posloviti in nekaj mencajo o veliko sreče, če bomo še poskušali, potem pa jo udrejo navzdol. Kam se jim tako mudi? Če

bi sodil po njihovih gorečih pogovorih, barantat za katmandujske spominke in past radovednost po bangkoških nočnih ulicah.

Z Iztokom, Stipetom in Tonetom zavzeto razpravljamo, kaj storiti. Stipeta neizprosno preganja služba in kakorkoli obrača dneva, mu jih ne znese še za en poskus. Z Iztokom skleneva počakati do večera, ko se z gore vrmeta šerpi **Arjun** in **Ang Phurba**. Šla sta evakuirat tabor dva. Najbolje bosta vedela, kakšne razmere vladajo zgoraj.

GORI PRIZNAMO PREMOČ

Po kosilu »preživeli prvoborci« sproščeno in trezno razmišljamo o dogodkih. Vsaka odprava je tvegano podjetje z zelo visoko možnostjo neuspeha. Glede na vremenske pogoje in zelo slabe snežne razmere v steni tokrat res nismo imeli velikih možnosti za uspeh. Svoje je dodala še francoska tragedija. Neverjetno visok odstotek uspešnosti slovenskih odprav v svetovnem merilu bo le zanemarljivo zmanjšan. Prišel bo tudi čas za nov poskus na Anapurni. Neizbrisna in največja škoda pa bo za vse tiste, ki so imeli svojo priložnost, a je niso izkoristili. Znanje in izkušnje, ki jih na odpravi pridobiš, če seveda

hočeš, so za vsakega posameznika največji kapital. Tudi na neuspešni odpravi je takih možnosti ogromno, morda celo več kot na uspešni. Vse to je šlo pri večini mimo. In zaradi tega mi je žal. Zato se sedaj, ob koncu odprave, namesto da bi zapisal »slovenski himalajzem ima prihodnost«, sprašujem, zakaj in s kakšnimi nameni se je večina, o kateri pišem, sploh prijavila na odpravo.

Arjun in Ang Phurba sta se vrnila šele naslednji dan. Čez pas sta se ugrezala v sneg od enke proti dvojki in za pot porabila dvakrat več časa kot običajno.

Za to leto se je gora otrešla »vsiljivcev«. Tudi z Iztokom ji spoštljivo in dokončno priznava premoč. Ne bova še enkrat poskusila.

Sponzorji in donatorji, ki sodelujejo pri projektu Viki Grošelj 8000*

Sponzorji: S. G. P. PRIMORJE Ajdovščina, RAŠICA Gajmeljne, KOLINSKA Ljubljana, LOTERIJA SLOVENIJE Ljubljana, SLAVEC SAŠA Tacen, SCT Ljubljana, VAUDE Nemčija, AGENCIJA ZA ŠPORT Ljubljana, EDIGS Menges, DRŽAVNA ZALOŽBA SLOVENIJE Ljubljana.
Donatorji: Sport in rekreacija Škofja Loka, Croatia Ljubljana, Ke-Fo Ljubljana, Iskra Zaščite Ljubljana, Elektro Govekar Ljubljana, Jože Lorbec Izola, Iskra Zmaj Ljubljana, Porenta Virmaše, Tilia Novo mesto, Metaltrade Ljubljana, Igor Šport Ljubljana, Tehnoimpex Ljubljana, Pečjak Podnart.

SLOVENSKA HIMALAJSKA ODPRAVA JE NAENKRAT POSTALA REŠEVALNA

NESREČA V JUŽNI STENI ANAPURNE

IZTOK TOMAZIN

Dne 8. oktobra lani, ko smo zagrizli v izredno težaven gobast greben nad drugim taborom na pobožjih himalajskega osemtisočaka Anapurne, sta v steno vstopila sloviti **Pierre Beghin**, eden od najuspešnejših himalajcev zadnjega desetletja, in mladi **Jean Christophe Lafaille**, vzhajajoča zvezda francoskega alpinizma. Lotila sta se prvenstvenega vzpona, ki je bil tudi skrita želja nekaterih med nami – po strmih lediščih in veliki zajedi desno od angleške smeri. V treh dneh sta preplezala največje težave, potem pa je ta del Himalaje zajelo hudo poslabšanje vremena z obilnimi padavinami. Južna stena Anapurne je postala pekel plazov, snežnih viharjev in padajočega kamenja.

Iz mojega dnevnika:

12. oktobra: Francoza v steni umirata ali pa sta že umrla, v najboljšem primeru se še borita za preživetje, a v takem nimata dosti možnosti. Le zakaj sta predvčerajšnjim ob že očitnih znamenjih vremenskega preobrata še silila navzgor?

Z Benom sva po tistem, ko sva preplezala najtežji ledni raztežaj v grebenu Angleške smeri, že v hudem metežu, pa kljub temu še pravočasno sestopila v bazo. Od naših sta na

gori v drugem taboru ostala le Robi in Vanja, ki skrbita, da padavine in vihar ne zasujejo in ne polomijo obeh šotorov.

Med prisilnim počitkom v bazi smo izvedeli, da je v hribih tik pred Katmandujem strmoglavilo potniško letalo. Vsi potniki in člani posadke so umrli, med njimi tudi oba člana angleške žepne odprave, ki sta letos poleg nas in obeh Francozov edina nameravala plezati v južnih ostenjih Anapurne.

13. oktober: Po petdeseturnem nepretrganem sneženju se je vreme končno izboljšalo. Navsezgodaj sta se Robi in Vanja oglasila z dvojke, kjer je bilo zapadlo skoraj meter in pol snega. Kmalu zatem se je kot blisk razširila novica, da je nekdo z daljnogledom opazil Francoza – drobno piko na lediščih pod veliko zajedo. O drugem ni bilo sledu in jasno je postajalo, da je bodisi izčrpan za vedno ostal visoko v steni ali pa je omahnil v globino in so ga v vznožju stene zasuli plazovi. Je preživel Beghin ali Lafaille? Po štirih dneh skrajno težavnega in napornega plezanja in dveh dneh bivakiranja in umikanja med snežnim neurjem je zagotovo v hudih težavah z minimalnimi možnostmi, da bo izčrpan, sam in nevarovan zmozel najmanj tisoč petsto metrov plezanja navzdol, preživel

plazove in za to steno tako značilne ogromne količine padajočega kamenja.

RAZLIČNI POGLEDI NA REŠEVANJE

Takoj me je prešinila ideja, da mu moramo pomagati. Napeto sem razmišljal: zapadlo je ogromno snega, stena je med najnevarnejšimi v Himalaji, del, po katerem se umika Francoz, pa je še posebej izpostavljen snežnim in kamnitim plazovom, zato bi bilo reševanje v takem skrajno nevarno, če že ne nemogoče. Poleg tega smo precej zdelani in slabo aklimatizirani, saj smo v naši smeri v preteklih dneh dosegli šele 6400 metrov višine. Z Benom sva se šele predvčerajšnjim kot zadnja naveza vrnila iz stene, zato sva temu primerno utrujena in ne-
prespana.

Vseeno sem predlagal, da bi organizirali reševanje. Vsaj poskusiti moramo; ne bomo vendar čepeli v bazi in kot nemočni gledalci v kruti, orjaški areni osemtisočaka opazovali nadaljevanje in konec tragedije, kateri smo sami ubežali!

Tone je kratko ugotovil: »Dol bo priplezal sam ali pa bo umrl.« Nekateri so se strinjali, drugi so razmišljali, da Francoz pomoči morda sploh ne potrebuje.

»Jaz grem vseeno navzgor, gre še kdo?« sem vprašal. Oglasila sta se edino Filip in Uroš. Vesel sem ju bil in vedel sem, da jima lahko zaupam.

Tonetu naša odločitev ni bila všeč. Razumel sem ga – vodji je najpomembnejši cilj odprave in varnost njenih članov, mi pa smo razmišljali

in čutili drugače. Naša odločitev je bila onkraj golega razuma, ki tehta, kaj je možno, varno in smiselno in kaj ne. Meni je vrh Anapurne, po katerem sem dolga leta hrepenel in se zadnje leto tudi načrtno pripravil za vzpon nanj, hitro in spontano postal cilj drugotnega pomena – za omenjen čas, dokler ne bom vseh svojih moči, znanja in izkušenj prelił v poskus pomoči zaenkrat še živemu Francozu.

Preden so steno zagrnili težki oblaki, smo ga še zadnjič videli, ko se je po vrvi spuščal prek skalne pregrade dobrih tisoč metrov visoko v steni, nato pa se je pričel spet vzpenjati in prečiti v desno. Težave z orientacijo, zataknjena vrva? Dobro smo vedeli, kako majhne so možnosti, da bomo priplezali do njega, če bo obtičal na tem mestu, in še manj, da ga bomo lahko spravili v dolino, če je poškodovan ali izčrpan. Vseeno bomo poskusili.

KLICI NA POMOČ

Pridružila sta se nam dva naša in dva francoska šerpe. Pričakovali smo, da bo njihova pomoč nadvse koristna predvsem pri gaženju debele odeje novo zapadlega snega. Ko smo zapuščali bazo, je pričelo deževati, pospremile pa so nas dobre želje, pa tudi nekaj modrovanj o zaletavosti in nesmiselnosti našega početja. Lahko je biti hladen razumar in razpravljati o smiselnosti nekega dejanja, težje se je spopasti z dejanjem samim, s pomisleki in slabostmi.

Na spodnjem ledeniku nas je neusmiljeno pral dež, ki je v zadnji strmini, kjer smo gazili moker sneg že krepko čez kolena, prešel v snežni metež. Po petih urah napornega vzpenjanja

Ledeni zid na višini 6500 metrov

smo vsi premočeni dosegli težko pričakovane šotore prvega tabora. Dva sta bila stisnjena in zasuta, eden pa celo polomljen. Zvečer sta Robi in Vanja z dvojke po radiu sporočila, da sta kljub precejšnji razdalji in vetru skozi meglo nekajkrat slišala Francozove klice: »Help me...!« Nam je bila to nova spodbuda, nekaterim nejevernežem v bazi pa končno dokaz, da zares potrebuje pomoč.

Zaradi utrujenosti, teme in megle smo opustili prvotni načrt, da bi po kratkem počitku takoj nadaljevali vzpon. V bazo sem sporočil, da bomo enko zapustili opolnoči z upanjem, da bomo do svita našli prehod, pregazili labirint ledenika in dosegli vznožje stene, potem pa zaplezali v steno, če bo možno in potrebno.

»Ne odhajajte pred eno ponoči,« se je takoj oglasil Tone, »o morebitnem vzponu v steno pa bomo še diskutirali...« Filip in Uroš sta vzrojila: »Nihče nas na tej akciji ne bo komandiral!« Kmalu sta se pomirila, saj smo vsi trije vedeli, da bomo tokrat ravnali samo po svoji vesti, sposobnostih in presoji okoliščin ne glede na drugačna mnenja ali celo ukaze iz baze. Zdelo pa se je malo verjetno, da nam bo v globokem svežem snegu sploh uspelo priganiti do vznožja stene.

Odkopali smo in za silo usposobili šotore in se za nekaj ur zavlekli v njihovo tesno, mokro zavetje. Spati nisem mogel, zeblo me je kljub dvema spalnima vrečama, ob pomanjkanju hrane pa nisem čutil lakote, le čudno praznino in prve znake izčrpanosti. Nisem si še opomogel od zadnjega plezanja v steni.

GAŽENJE DO PRVIH SERAKOV

14. oktober. Opolnoči smo odrinili. Medtem se je zjasnilo, noč je bila prelestna, najlepša doslej na odpravi, žal pa tudi najhladnejša. Mesečina skoraj polne lune je iz zasnežene visokogorske divjine okoli nas napravila čudovit, iskreč se pravljичni svet sneženih kristalov in zvezd, nad katerega je legala teža stene, ki se je vzpenjala v nočno nebo pred nami kot ogromna, strašljiva kulisa tragedije, katere zadnje dejanje je sredi ledenih prepadov še trajalo.

Skrbelo me je zaradi šerp. Do prvega tabora so pridno gazili, tam pa je eden že odpovedal in ostal v šotoru, medtem ko so ostali trije tožili o utrujenosti. Pregovoril sem jih za nadaljevanje, za vsak primer pa sem jim vzel zdravniško opremo in si jo sam oprtal.

Tri ure smo gazili do prvih serakov, ki bi jih v normalnih okoliščinah dosegli v slabi uri lagodnega vzpona. Tam je odnehal in sestopil še drugi šerpa; ostala sta le francoski sirdar in njegov pomočnik, vendar sta kar občepela v globokem snegu in čakala, kaj bomo storili. Tudi mi smo nekaj časa čakali in upali, da bosta

pričela gaziti, končno pa smo le spoznali, da bo od tod vse odvisno od nas samih.

Odločil sem se za orientacijsko zahtevno in v temi dokaj tvegano bližnjico. V strmini ob serakih nam je segal sneg ponekod že do pasu in čez in le po polževo smo s skrajnimi napori, s pomočjo rok in kolen rili skozi debelo skorjasto odejo. Premraženi in vse bolj utrujeni smo se pri napornem gaženju mimo zevajočih razpok izmenjevali vsakih nekaj deset metrov, za nami pa je ostajala globoka sled.

Vse težje sem se boril z zaspanostjo in izčrpanostjo in samo še svetla misel, da bomo morda lahko pomagali nesrečnemu Francozu, me je gnala navzgor. Nekajkrat sem kar med gaženjem stoji zaspal, se zasanjal in bil vsakič neprijetno prestavljen v kruto resničnost, ko me je za mano vzpenjajoči se Uroš prebudil. Ponekod se je udiral že do pasu in šerpi sta močno zaostala.

GROZLJIV OČUTEK NEMOČI

Svit sem doživel napol buden v globoki gazi kot motne sanje, v katere se je tihotapilo razočaranje iz sveta stvarnosti. Komaj do dveh tretjin ledenika smo se bili prebili. Grizli smo še navzgor, a počasi usihali. Zadnje upanje sta bila šerpi, a ko sta prisopihala do nas, sta izdabila, da ne moreta več.

Žareče barve jasnega visokogorskega jutra je zasenčil grozljiv občutek nemoči. Francoz je bil kakih tisoč metrov visoko v steni, v podolgovati, s prostim očesom komaj vidni gmoti, najbrž bivak vreči, na naše klice pa se ni odzival. Morda je bil že mrtev ali pa popolnoma izčrpan, saj je bila zadnja noč peklensko mrzla. Od vznožja stene nas je ločilo še kakih pet ur gaženja.

Kazalo je, da je francoski sirdar šele takrat, ko smo omagali, dojel vso težo dogodka. Zajokal je, klical je Beghina, s katerim sta bila prijatelja, naj zbere še nekaj moči in še malo sestopi, saj mu je pripeljal reševalno ekipo, ki mu prihaja naproti. Bil je prepričan, da je včeraj videni Francoz Pierre Beghin, kateremu smo tudi mi zaradi izkušenj in dosedanjih izjemnih dejanj v Himalaji pripisovali večje možnosti preživetja kot soplezalcu. Sirdar je hlupal in ga spraševal, zakaj je bil tako lahkomišeln in ni pravočasno sestopil, zakaj ni s seboj vzel radijske postaje... Potem nam je pričel vpiti in kazati, da ga vidi, kako telovadi in se ogreva, da bo začel plezati navzdol... In je spet bruhnil v jok... Visoko v steni pa se ni nič premaknilo.

Mi trije smo sedeli na robu globoke razpoke in vsak s svojo kepo v grlu spremljali pretresljiv prizor. Po radijski zvezi sem v bazo sporočil, da se Francoz v steni ne odziva več, mi pa s smo tako izčrpani, da do večera ne bomo dosegli niti vznožja stene. Kot zadnjo možnost sem

predlagal, naj Tone sporoči vse potrebne podatke o nesreči, zvezni oficir francoske odprave pa naj zaprosi za helikopter. Ponudil sem sodelovanje, saj Nepalci nimajo za to usposobljenih reševalcev in zdravnikov.

Jasno mi je bilo, kako majhna je možnost helikopterskega reševanja v južni steni Anapurne. Francoz je obtičal približno 6400 metrov viško, kar je skrajna meja, ki jo lahko – vendar brez vsake rezerve in možnosti manevriranja – doseže najzmogljivejši nepalski helikopter.

HELIKOPTER NAD NAŠO BAZO

Počakali smo še Robija in Vanjo, ki sta po prisilnem štiridnevem bivanju in težaškem delu ob svitu pričela sestopati z dvojke, potem pa smo se po globoki gazi skupaj odmajali navzdol. Le šerpi sta še nekaj minut ostala in se na svoj način poslovila od Francozov. Med dolgim, mučnim sestopanjem sem se tudi sam v mislih poslavljaj od nesrečnika, ki je včeraj še sestopal rešitvi naproti, danes pa visoko v steni, komaj viden s prostim očesom, ni več kazal znakov življenja.

Pozno zvečer sem v bazi utrujen kot nikoli prej in ne kasneje na tej odpravi preigral različne možnosti helikopterskega reševanja. Vedel sem, da možnosti skorajda ni, a sem se oklepal zadnjih bilk upanja: da bo pilot dovolj sposoben in drzen, da se bo lotil tveganega reševanja, kakršnega v Himalaji še ni bilo, da bom Francozu lahko nekako vrgel vrv in bo obenem še dovolj pri močeh, da jo bo lahko uporabil, saj bosta lebdenje ali celo pristane na taki višini in strmini popolnoma nemogoča. Preprosto se nisem mogel sprizajziti s tem, da bo – ali pa je že – umrl, a tako je kazalo, saj bi drugače že danes poskušal nadaljevati sestop ali pa se nam vsaj odzval, ko smo bili pod steno.

15. oktober. Dan je postregel z dramatičnimi, nepričakovanimi dogodki. Nad ledenik je prihrumel helikopter in zvezni oficir francoske odprave je po radiu razburjeno sporočal, da bo pristal pod našo bazo in me pobral. Helikopter pa je brez pristanka letel naprej, enkrat zaokrožil daleč proč od stene, komaj na višini našega prvega tabora (4800 m), potem pa odletel nazaj v Katmandu. Obstali smo osupli in ogorčeni: to je bil turistični, ne pa reševalni polet! Vsega je bilo torej konec, desetina žrtve Anapurne se bosta zdaj pridružila oba Francoza.

KONEC LEGENDE HIMALAJIZMA

Sredi dopoldneva pa se je po radiu iz francoske baze na nasprotni strani ledenika oglasil še bolj razburjen sirdar – da vidi sestopajočo postavo pod našim prvim taborom! Prepričani smo bili, da ima tako kot včeraj zaradi močne želje privide, saj ga je nesreča zelo prizadela.

Izgubljeni v belih prostranstvih himalajskega osemtisočaka

Želel sem, da bi imel prav, a sem brez upanja skozi močan teleobjektiv motril zasnežena pobočja. Nenadoma pa se je tudi meni zazdelo, da vidim človeka, ki sestopa, kmalu zatem ga je skozi kamero zagledal tudi Janez in v bazi je završalo.

Prvi ga je prestregel Slavc, ki se je vzpenjal proti enki. Sporočil je, da je preživel Jean Christoph Lafaille – precej izčrpan, nekoliko pomrznjen, s poškodovano roko in da potrebuje zdravniško pomoč. S Filipom sva mu že hitela naproti.

Ob veselem srečanju sva mu najprej čestitala za preživetje, potem pa sva ga oskrbela. Očitno je bil izjemno dobro pripravljen, čeprav je bil prvič v Himalaji. Glede na vse, kar je bil prestal v sedmih dneh in nočeh na gori, je kar dobro izgledal. Razen grdega zloma podlakti in nekaj odrgnin ni imel drugih poškodb, bil pa je seveda izčrpan, izsušen in nekoliko pomrznjen. Tekočina, zdravilo, hrana in občutek rešitve so mu vili novih moči, da smo se kar hitro odpravili proti naši bazi.

Med potjo nama je pripovedoval, kako sta z Beghinom že skoraj dosegla vršno snežišče, pa sta se morala zaradi neurja obrniti in si reševati življenji. Beghin je omahnil v globino, ko se je izpullil zatič, v katerega je imel vpeto vrv, po kateri se je spuščal. Tik pred tem je Jean zabil klin, a ga Beghin ni hotel uporabiti – in tako se je nesrečno končala še ena legenda himalajizma. – Po smrti soplezalca je Jean v neurju in plazovih srečno sestopil do šotorčka, ki sta ga bila pred vzponom postavila

kilometer visoko v steni. Tam je ponoči in naslednji dan ležal, zbiral moči in tudi klical na pomoč, saj je bil izčrpan in poškodovan. V spodnjem delu stene mu je padajoča skala zdrobila obe kosti na podlakti in moral je plezati le z eno roko. Po naši gazi, ki mu je prišla zelo prav, je opravil še z zahrbtnim ledenikom in dosegel naš prvi tabor, kmalu zatem pa smo ga že zagledali.

REŠENI JEAN

V bazi smo mu ponudili vse možno udobje in oskrbo. Naslednje jutro sva ga s Filipom pospremila na nasprotno stran ledenika, kjer naj bi ga pobral helikopter. Veliko zanimivega smo

se še pogovarjali – mene so zanimale predvsem podrobnosti njunega vzpona in priprave, Jeana pa višinska medicina, naše izkušnje in še marsikaj. Težko, a prisrčno smo se razšli z mislijo, da se bomo videli v Chamonixu. Po slovesu nama je ostala prijetna zavest, da sva skupaj z Urošem storila vse, kar sva morala in mogla in da je Jean Christophe preživel – po zaslugi svoje izjemne vzdržljivosti in velike sreče.

Vrnili smo se nazaj v bazo. Obleganje južne stene Anapurne se je nadaljevalo in čeprav je slabo kazalo, nekateri vse do konca odprave nismo izgubili upanja in volje. A to je že druga zgodba, ki jo bomo, upam, nadaljevali spomnili leta 1994.

ANNALES G. H. M. 1991

PRIZNANJE SLOVENSKEMU ALPINIZMU

G. H. M. – Groupe de Haute Montagne* – združuje najboljše alpiniste z vsega sveta. Kriteriji za sprejem so izredno strogi, vendar članstvo ugasne šele s smrtjo. Od ustanovitve leta 1919 do danes je bilo v to elitno družbo sprejetih samo 572 članov; zgovoren je podatek, da je 118 od njih za vedno ostalo v gorah.

Danes ima društvo 264 članov. Naj naštejemo samo nekaj zvenceh imen: **R. Cassin, Lord Hunt, Sir Hillary, M. Herzog, R. Messner**. Od slovenskih alpinistov najdemo med njimi **Toma Česna, Janeza Jegliča** in **Silva Kara**.

Pred kratkim je izšel Zbornik G.H.M. za leto 1991 (Annales G.H.M. 1991). Predsednik **g. Marmier** piše v uvodniku:

»Objava Zbornika G. H. M. je vedno znova priložnost, da ugotovimo, kaj se je v alpinizmu dogajalo v preteklem letu in da pogledamo naprej.

Leto 1991 je izpolnilo naša pričakovanja v oddaljenih gorskih masivih z izrednimi dosežki, med katerimi zlasti:

- nova smer na K2 (**Pierre Béghin** in **Christophe Profit**);
- prečenje Manasluja v čistem alpskem slogu (ukrajinska naveza: **A. P. Makarov, V. Postuk** in **I. Svergun**);
- slovenski alpinizem, ki je bil še enkrat »super star« z vzponom **Slavka Svetičiča** v zahodni steni Anapurne in z uspehom **Marka Prezija** in **Andreja Štremfija** v jugozahodnem stebru južne Kangčendzenge.

Prezelj in Štremfelj sta za svoj podvig dobila prvi Zlati cepin, ki ga dodeljuje G. H. M. skupaj z revijo Montagnes Magazin, zato naj o tem priznanju povemo nekaj besed.

Ni naš namen, da bi s podelitvijo Zlatega cepina poskušali ocenjevati posamezen opravljeni vzpon ali uvajati nekakšno novo vrednostno lestvico: njegova naloga je, da udejani sklop preprostih kriterijev, ki jih lahko vsakdo dojame: novost, težavnost, pristnost (avtentičnost), vložen trud, skromna sredstva; vse to so namreč osnovne vrednote alpinizma...«

Ocena predsednika G. H. M. pa še zdaleč ni edino priznanje slovenskemu alpinizmu v zborniku za leto 1991.

PREDSTAVITEV GORATE SLOVENIJE

Med prispevki v tej elitni publikaciji ima častno mesto tudi članek z naslovom »Slovenija, njen alpinizem in njene Alpe«. Uredništvo je članek pospremilo s temle uvodom:

»V teh zadnjih letih je majhna Slovenija zbudila našo pozornost z izjemnimi uspehi svojih plezalcev tako v Alpah kot v Himalaji. Prepustimo besedo **Tomu Česnu** in **Stazi Črnič**, da nam o tem povesta kaj več in da poskušata pojasniti tisto, kar bi se nepoznavalcu lahko zdelo skrivnost.«

Pod naslovom »Vélike prvenstvene slovenskega alpinizma« je v prilogi k članku objavljen seznam najboljših prvenstvenih smeri, ki so jih od leta 1975 do 1991 preplezali slovenski alpinisti v Himalaji (20 vzponov), Patagoniji (4), Andih (4), Severni Ameriki (1), na Novi Zelandiji (1) in v Centralnih Alpah (9); med mnogo številnejšimi prvenstvenimi vzponi je najboljše izbral in seznam pripravil Tomo Česna.

V članku samem pa Črničeva predstavi bralcu osnovne podatke o Sloveniji in oriše zgodovino planinstva od prvega vzpona na Triglav leta 1778, prek prvih otipavanj Himalaje pa do velikih uspehov slovenskih alpinistov v vseh sve-

* Dobesedni prevod: Skupina visokogorje. Smiselno pa pomeni združenje – društvo – klub visokogorskih plezalcev.

tovnih gorstvih po letu 1975. V zadnjem delu popelje Černičeva bralca od Jesenic do Rateč in mu predstavi alpinistično najbolj zanimiva ostenja od Krme do Planice. Članek spremljajo tri grebenske skice, fotografije triglavske stene, Široke peči, Martuljkove skupine in ostenja od Mojstrovke do Jalovca ter celostranska fotografija škrlatiških sten v zahajajočem soncu. Vse fotografije so delo **Petra Janežiča** in v zavidljivi meri združujejo alpinistično sporočilo z lepoto gorá in kvaliteto fotografije.

DOLG SEZNAM VRHUNSKIH VZPONOV

Velik del zbornika so skrbno zbrani podatki o prvenstvenih vzponih leta 1991 v masivu Mont Blanca (oziroma v Alpah; poročá **Michel Piola**) in po svetu (poročá urednik zbornika **Bernard Domenech**). Tudi v teh poglavjih ne manjka slovenskih uspehov.

V pregledu za gorovje Mont Blanc najdemo solo vzpon S. Svetičiča v Grandes Jorasses (Pointe Croz, severna stena, Maniuta, 1000 m, ED VII+/A₃ UIAA), opremljen s tehničnim opisom (skica) in s komentarjem: izjemna smer, verjetno zadnji veliki problem cele severne stene.

V sklopu »Alp« je navedena smer »No passeran« v vzhodni steni Punta Gnifetti (Monte Rosa), ki sta jo preplezala **M. Jamnik** in **B. Počkar**. Smer je označena kot ena od najtežjih v Vallaisu (poročevalec **F. Savenc**).

V Nepalju najdemo slovenske prvenstvene:

- Kangčendzenga, 8476 m, **M. Prezelj** in **A. Štremfelj**;
- Vzhodna Kumbakarna, 7468 m, **V. Furlan**, **B. Počkar**;
- Anapurna 1, 8091 m, solo vzpon **S. Svetičič**: »Dramatičen vzpon v zahodni steni,« pravi poročevalec, navede posamezne etape in opiše zares dramatičen povratek v prazno bazno taborišče. Dodana je fotografija z vrisanimi smermi.

V Peruju:

- Huascarán Sur, 6768 m, solo vzpon **P. Kozjek**.

V Boliviji:

- Illampu Norte, 6344 m, **M. Vrecka** in **M. Vrevc**;

- Illampu Sur, 6382 m, dve smeri v zahodni steni:

– »Alpos secret«, **D. Debeljak** in **T. Žerovnik** (ED + VII-/A3);

– »Paris-Texas«, **M. Jamnik**, **M. Kajzelj**.

V Argentini:

- Adela Central, 2960 m, **P. Podgornik**, zimski solo vzpon.

V Čilu (pod poglavjem Tehnični opisi):

- Fortaleza, 2775 m, vzhodna stena, **M. Lukič** in **M. Praprotnik** (vzpon iz leta 1990).

Kar dobra bera za majhno Slovenijo in za naše osamosvojitveno leto!

s. č.

PRI TAKIH STRMINAH PADCA PREPROSTO NE SME BITI

STRMO SMUČANJE V VELIKEM VRHU

DEJAN OGRINEC

V Karavankah vzhodno nad Tržičem se vleče več kot deset kilometrov dolg izrazit greben Košute. Zelo lep in pravilen greben je viden že razmeroma od daleč. Njegovo pravilno zgradbo občudujemo skorajda od vsepovsod. S svojimi majhnimi višinskimi razlikami med posameznimi vrhovi in pravilno ravno linijo je res edinstven v naših gorah. Na severni, avstrijski strani prevladujejo strma skalna pobočja, razi in stene, na našo, južno stran pa pada v blagih travnatih strmih, ki so tu in tam prekinjene z redkimi skalnimi skoki. Le zahodnejši del grebena leži v celoti na slovenskem ozemlju.

Na planinskih kartah je ta del grebena označen z imenom »Zajmenove peči«, medtem ko domačini imenujejo ta greben in stene »Kramarica«. Greben Kramarice se dviguje do vrha Velikega vrha (2088 m), ki je znan turnosmučarski cilj. S tega popularnega vrha pa je možno smučati tudi na drugo stran gore, na sever. Seveda je tu podoba gore malce drugačna – dosti bolj strma. In te stene, lepo vidne z

mejnega prehoda na Ljubelju, nudijo s svojo zgradbo navdse privlačne grape za strmo in težavno smučanje – smučanje po stenah, popularneje imenovano ekstremno smučanje.

Severozahodno steno Velikega vrha smo že nekaj let opazovali, vendar le bolj od daleč. Vedno nam je pritegovala poglede grapa, lepo vidna s smučišča na Zelenici. Če s pogledom sledimo tej grapi od vrha proti dnu stene, opazimo na vrhu strmo odprto pobočje, ki se zoži v ozko grapo, konča pa z visokim skalnim skokom. Ta skok nas je vedno begal in s tem odvrčal od namere, da bi poskusili grapo presmučati. Iskreno rečeno: tudi že sama misel na poskus v tej smeri se nam je dozdevala drzno dejanje. Napaka! Da je bilo tako razmišljanje napačno, sva ugotovila z Andrejem neke nedelje minulo zimo. Šele takrat sva se zares odločila, da bi si le šla ogledat vso zadevo bolj od blizu.

Med prvotno idejo in tem oglednim izletom je preteklo veliko vode. Medtem sva smučala v južni Ameriki (Cordillera Blanca), Pamirski Himalaji, evropskih Alpah in tudi pri nas dodala

Kakšen užitek si je na vrhu gore pripeti smučil in zdrveti po skoraj navpični belini!

marsikateri biser k najini lepi zbirki strmih spuštov na smučeh.

Naposled je prišla na vrsto tudi stena Velikega vrha. Bil je že čas. »Le sneg še potrebujeva in spoprijela se bova z njeno strmino,« sva si rekla. – Nočem sicer reči, da je ta stena toliko zahtevnejša od drugih, ampak nelagoden občutek po prvem ogledovanju nama je ostal v kosteh vse do zadnje zime. Za prejšnje zime pa vsi vemo, da so bile zelo suhe in s tem najina stena neprimerna za smučanje.

OGLED ZA OGREVANJE

Na oglednem izletu – turi sva prijeto presenečena, skorajda osupla ugotovila, da vse skupaj ni tako grozno in strmo. Še več: celo možnosti za druge spuste sva našla. Glavni problem smeri je idejno rešil Andrej. Prepričal me je, da sva neke nedelje poskusila brez smučil, le plezalno opremljena, levo od omenjenega velikega skoka. Našla sva prehod in s tem ključ smeri iz ozke, strme grape po izredno strmem pobočju do gornjih pobočij stene. Seveda bi šlo tudi s spustom ob vrvi čez glavni skok, a bi bila smučarska smer s tako rešitvijo preveč okrnjena. Ko pa smo imeli celotno smer ogledano, ni bilo za nas nobenega problema več. Le še snega je manjkalo. Čakala in upala sva nanj, vmes pridno trenirala, veliko smučala po lažjih smereh in čakala na pravi dan.

Prvi je prišel na nedeljo, 12. aprila. S prijateljem Igorjem smo skupaj krenili od ljubeljske ceste po stari jahalni poti proti planini Korošici. Že kmalu, po slabi uri hoje, sva z Andrejem zavila proti stenam navzgor, Igor pa jo je ubral po dolini navzgor. Njegova želja je bila, da smuča

s sedla »Čez sedlo« (1701 m), od koder vodi nazaj v dolino prav lep turni smuk.

Sprva sva dokaj jezna hotela že vse skupaj opustiti za ta dan, saj je bilo hladno in zato sneg izredno trd. Take razmere pa so običajno prenevarne za resen poskus. Zahvaljujoč se svoji trmi sva vseeno vztrajala in hitro napredovala navzgor ter po zanimivem, strmem prehodu prišla na vršna pobočja. Tam naju je čakalo lepo presenečenje in nagrada za vztrajanje: pobočje je bilo namreč pokrito z dvajset centimetri novega snega na trdi podlagi, skratka, bile so čudovite smučarske razmere. Najina jeza se je v hipu razblinila. Smučanje nama je bilo kljub veliki izpostavljenosti pravi užitek, strm prehod z vršnih pobočij v grapo pa ravno prav zahteven, da nama je srce malce hitreje bilo. Prvo smer v tem ostenju sva odsmučala, a pravi cilj je v osrednjem delu stene, s samega vrha Velikega vrha.

PRAVO EKSTREMNO SMUČANJE

Osem dni kasneje smo v številčnejši zasedbi kljub slabši vremenski napovedi zopet odšli na isti hrib. Pridružil se nama je še Marko, spremljal pa nas je tudi Igor. A tokrat smo se odločili drugače. Na vrh smo odšli z južne strani, mimo planine Kofce in Doma na Kofcah. Ves čas smo hodili v megli in grdo govorili o vremenarjih, čeprav niso menda prav nič krivi za vreme. Megla se je tu in tam celo zgostila. Temperatura ozračja se tudi ni hotela dvigniti, kar pomeni, da je v grapah led. Vzrokov, da se odvrnemo od namere, je bilo dovolj. A zopet je bila trma močnejša.

Ko smo le prišli na vrh, smo presenečeni ugotovili, da je na južni strani celotnega grebena Košute megla, na severni strani pa popolnoma jasno, le precej vetrovno. Po kar dolgem

govoru, kaj bi storili, sem se odpravil peš kakih 200 višinskih metrov navzdol po pobočju. S tem smo želeli preveriti, če je morda sonce na tej strani gore kaj omehčalo do tedaj kar trdo snežno podlago. Sprva ni kazalo na boljše razmere, dejstvo, da je naša nameravana smer obrnjena na zahod in s tem izpostavljena popoldanskemu soncu, nas je prepričalo. »Gremo!« smo si dejali. Igor je odsmučal proti Kofcam, mi pa v drugo smer.

Močan veter nam je izredno motil ravnotežje na poledenelem trdem snegu. Pogled v praznino navzdol je še bolj hromil ohlajene mišice.

Marko je poleg vsega snemal na video kamero, kar mu je še bolj otežilo spust v že tako težavnih razmerah. Po pričakovanju pa nam je nižje spodaj v strmi grapi končno priskočilo na pomoč popoldansko sonce. Dvignilo je temperaturo nam in snežni odeji. Začel se je lepši, a obenem še bolj strm del spusta.

Zavoj v zavoj – skoraj letiš vmes. Pri tako strmih naklonih pobočja padca ne sme biti. Tudi kakšna omehčana snežna kloža se lahko odpele s teboj vred. A ravno pri takih naklonih in težavah je za nas največji čar in izziv.

Prismučali smo po grapi do mesta, kjer smo vedeli, da nas čaka edini možen prehod iz grape ven na odprto pobočje. Strma in izpostavljena prečka, kratek spust po vrvi, še nekaj zavojev v izredno strmem svetu ter skok čez krajno poč – in že smo pod steno. Končali smo smučanje po dolgo zaželeni smeri. Ne vedoč, ali že obstaja kakšno ime za to smer, smo jo poimenovali »Beli ideal«.

Kasneje smo zvedeli, da je »Levi Y« pravo ime za to plezalno smer. Zakaj? Zato, ker tvori grapa, ki smo jo presmučali, s sosednjo grapo

obliko te črke. Desni krak »Y« je, jasno, že čakal na nas.

ZAKLJUČNA SMER

Naslednjo soboto smo po precej mučnem in vročem soncu v isti postavi (Andrej, Marko in jaz, le brez Igorja) prišli na že kar dobro znan vrh. Dobro seznanjeni s steno se nismo dolgo mudili na začetku (za alpiniste na koncu) smeri. Ta grapa je še lepša, bolj »pravilna« ves čas. Prej je nismo nikdar opazili, saj je skrita očem, če steno gledaš z Zelenice.

Zaradi toplega dneva smo imeli idealne snežne razmere. Čeprav ta krak grape ni nič lažji, smo ga odsmučali zares hitro, brez večjih problemov.

S tem dejanjem smo izkoristili dobre snežne razmere v tej steni in to zimo do konca. Čakali so nas še težji spusti, kot na primer Plaski Vogel v grebenu Lepega špičja. To, še težjo smer, kot so smeri v Velikem vrhu, sem kasneje presmučal sam.

Smeri smo smučali: **Andrej Zorčič** (Akademski AO), **Dejan Ogrinec** (Črnuški AO) in **Marko Paternu**.

***

»Beli ideal« ali levi Y: ocena VI, 500 m.

Smučali: Andrej Zorčič, Dejan Ogrinec in Marko Paternu 20. 4. 1992.

»Desni Y«: ocena VI, 500 m. Smučali: Andrej Zorčič, Dejan Ogrinec in Marko Paternu 25. 4. 1992.

»Pomladni veter«: ocena V –, mesto S6, 400 m. Smučala: Andrej Zorčič in Dejan Ogrinec 12. 4. 1992.

Iz starega, dobrega PV

Toplomer za večjo ali manjšo vnemo planinskega duha bi vam mogel biti Planinski Vestnik v svojih naročnikih. Toda ne, po tem merilu bi bila vnema članstva SPD daleč premajhna. Vsaj vsak tretji član bi moral biti naročen na Planinski Vestnik; v resnici pa je tako samo v treh podružnicah. Drugače pa je v sedmih podružnicah naročnik vsak peti član, v ostalih niti ne vselej vsak deseti. Le podružnica v Novem mestu šteje vsakega svojega drugega člana za naročnika Planinskega Vestnika; toliko naročnikov bi naše planinsko glasilo moglo najti pri članstvu sleherne podružnice SPD, pa jih tudi zasluži. Menimo namreč, da ni lahko dobiti med nami strokovnega lista, ki bi snovno in oblikovno tako napredoval in nudil toliko novega in zanimivega

planincem in neplanincem kakor Planinski Vestnik. Zakaj torej nima list več naročnikov?

Nekateri planinci nimajo tega lista, ker si sami v živem in dejanskem stiku s planinami nabirajo novih vesti in skušenj s planin in jim torej, tako mislijo, ni treba Planinskega Vestnika. Resnično je, da so se planinci v zadnjih letih v marsičem osamosvojili; tako se jim zdi, kakor da ne potrebujejo več vodstva in navodil. To utegne biti tudi vzrok, da je izmed tisočev članstva prisotnih na občnih zborih svojih podružnic le majhen odstotek. Toda če je to resnično, je vendar še vprašanje, ali to pomanjkanje požrtvovalnosti za skupno planinsko stvar ni le znamenje, da v našem organiziranem in neorganiziranem planinstvu nekaj ni dognano ali dozorelo.

PV 1939, št. 11 (333)

POZIMI SE LAHKO POŠTENO PRIPRAVIMO NA POLETJE

IZOBRAŽENI VAROVALCI NARAVE

MARTIN ŠOLAR

Vloga planinstva pri nas je prehodila pot od začetne narodno buditeljske prek kasnejše kulturne in naravovarstvene do današnje skoraj izključno turistične in rekreativne. Vpliv planinstva na gore se zdi iz leta v leto bolj neobvladljiv.

Ena od glavnih nalog narodnih parkov v svetu – in tudi našega Triglavskega parka – je izobraževanje. Pomembna naloga uprave TNP je seznaniti veliko število planincev in turistov, ki obiščejo prostor vsak dan, s pomembnostjo varstva narave. Verno namreč, da velika večina ljudi obišče Julijske Alpe zaradi gorá in ne zaradi narodnega parka.

OKOLOŠKA PROBLEMATIKA VRŠIČA

Na primeru visokogorskega cestnega prelaza Vršič smo lahko priča negativnim posledicam, ki jih planinski turizem nosi v prostor. Cestni prelaz Vršič (1611 m) je odprt povprečno šest do sedem mesecev na leto (ali pa še manj). Cesta ni le turistično zanimiva točka in lokalna povezava med Gorenjsko in Trento, temveč ima tudi mednarodni tranzitni pomen. Obremenitvam zaradi hrupa in izpušnih plinov na tem mestu ne namenimo pozornosti, čeprav niso zanemarljive. Cesta preprosto ne prenese tako velikega števila vozil na višku sezone. Parkirišča niso urejena, srečevanje večjih vozil (avtobusi) na serpentinah je nemogoče, prihaja do prometnih infarktov na Vršiču. Promet bo potrebno omejiti, prelaz naj bi ne bil več tranzitna povezava med Alpami in Jadranom, obenem pa je potrebno za promet, ki bo še tekel prek Vršiča, urediti potrebno infrastrukturo.

Vršič, izredno zanimiva točka za turiste, planince in alpiniste, bi morda moral imeti manjši kamp za prenočevanje. Tako bi se izognili divjemu taborjenju vsepovsod, ki ga poleti na Vršiču ni malo. Na območju Vršiča (od Kranjske Gore do Trente) je sedem planinskih koč s skupno 375 ležišči. V konicah sezone to ne zadostuje, saj je obisk še večji. Koče so tako sicer zadovoljne z obiskom in zaslužkom, vendar istočasno pozabljajo na varstvo narave. Vse planinske koče na Vršiču so dostopne z avtomobilom. Odpadke vozijo v dolino večinoma šele zadnji dve leti, kljub dogovoru, da v gorah ne bomo več prali posteljnine, pa nekatere koče občasno to še delajo. Najslabše pa je stanje pri odpadnih vodah, ki kljub nekaterim tehničnim izboljšavam (večprekatne greznice) onesnažujejo vode Savske in Soške doline. Na

Naravo – tudi v Triglavskem narodnem parku – bo treba očistiti. Foto: Martin Šolar

srečo je večina koč tega predela priključenih na električno omrežje, tako da tu ni problemov s hrupnimi in tudi drugače ekološko težko sprejemljivimi električnimi agregati na tekoča goriva.

Vršič s svojo višino in lego v Julijskih Alpah je enkratno izhodišče za ture na mogočne vrhove v bližini. Množica poti od nezahtevnih do zelo zahtevnih varovanih plezalnih poti je prav tako preobremenjena z obiskom. Iskanje krajših poti, izogibalšč, vodi k eroziji, ne smemo pa zanemariti tudi večje pogostnosti nesreč, do katerih prihaja zaradi prevelikega števila planincev na poteh in ob njih.

IZOBRAŽEVALNA VLOGA V PLANINSTVU

Območje Vršiča v celoti spada v osrednji del Triglavskega narodnega parka. Prostor je torej zavarovan, obiskovalcem pa namenjen za zadovoljevanje njihovih raziskovalnih, vzgojnih, kulturnih in rekreacijskih potreb. Ena od osnovnih nalog narodnega parka je torej izobraževanje. V TNP smo prišli do spoznanja, da preventivna, svetovalna in izobraževalna dejavnost na področju varstva narave daje dobre rezultate. Naloga parka je, da na pravi način seznanzi z vrednotami narave in varstvom več kot dva milijona ljudi, ki letno obiščejo Julijske Alpe.

Zanima nas, kakšna je populacija obiskovalcev parka in koliko ti ljudje vedo o naravi in parku. V lanskim sezoni smo izvedli obširno raziskavo o poznavanju narave med obiskovalci TNP. Na petih najbolj obiskanih točkah parka (med njimi tudi na Vršiču) smo na vzorcu anketirancev prišli do zanimivih rezultatov. Ljudje dosti dobro poznajo naravo, še posebno živalski svet. Šibkejšje je naravovarstveno znanje in poznavanje parka nasploh.

Z izobraževanjem ljudi, ki žive v parku ali z njim, poskušamo prodreti v populacijo obiskovalcev parka. TNP ima organizirano prostovoljno nadzorno naravovarstveno službo. V to organizacijo so vključeni ljudje, ki so poklicno ali ljubiteljsko vezani na prostor parka. Z njimi TNP izvaja redni izobraževalni program, naloga prostovoljnih naravovarstvenikov pa je prenos dobljenih znanj na druge uporabnike prostora. Največ obiskovalcev prihaja v gore iz vrst planincev. Planinska zveza Slovenije ima vrsto izobraževalnih programov, ki pa so večinoma namenjeni le tehničnemu usposabljanju planincev. Na pobudo TNP smo lani v vse izobraže-

valne programe mladih planincev uvedli predmet »varstvo narave v gorah«. Izvedbo tega izobraževalnega programa je prevzel Triglavski narodni park.

Obisk prostora mora postati nadzorovan, po možnosti voden. Na podlagi naravovarstvenih strokovnih izsledkov je potrebno določiti nosilne zmogljivosti določenega ekosistema. TNP bo v prihodnje izobraževal tudi tako imenovane parkovne vodnike (jedro bo iz vrst prostovoljnih naravovarstvenikov), ki bodo vodili obiskovalce parka v zavarovane predele.

Vsa izobraževalna dejavnost Triglavskega narodnega parka na področju planinstva ima en sam cilj. Potreben je miselni zasuk pri vseh tistih, ki se ukvarjajo s turizmom; ta naj bo na občutljivem prostoru, kar TNP je, kvaliteten in ne množičen. Vse obiskovalce prostora moramo seznaniti s pomenom narave v gorah in z varstvom narave, vsi skupaj pa se moramo potruditi, da bo naš odnos do narave v gorah naravi neškodljiv in v korist tako obiskovalcu kot tudi goram.

SLOVENSKA ŠOLA ZA GORSKE VODNIKE V NEPALU

GORNIKI PREDSTAVLJAJO SLOVENIJO

MATEVŽ LENARČIČ

V Nepalju visoko pod Anapurnami še vedno stoji zgradba slovenske šole, v kateri se vsako leto izobrazijo vsaj 30 nepalskih tečajnikov, ki jih pošljejo na izobraževanje agencije za trekinge in ekspedicije, policija in vojska, nekaj pa je samoplačnikov.

Šolo so zgradili leta 1979 kot rezultat ideje, snovanja in večletnega dela **Aleša Kunaverja** in njegovih sodelavcev. Financiranje šole je potekalo v glavnem prek Fonda solidarnosti z državami v razvoju ter prek Zavoda za mednarodno ekonomsko in tehnično sodelovanje. V dobrih dveh letih so zgradili precej veliko stavbo, ki je bila v tistem času za razmere v distriktu Manang precejšen napredek. V tej stavbi so se 13 let vrstili osnovni tečaji gorskega vodništva v organizaciji Planinske zveze Slovenije (PZS) ter nadaljevalni tečaji v francoski organizaciji. 13-letni zob časa je šolo že precej načel, razvoj okoliških stavb jo je prehitel, tako da je zdaj tudi za nepalske razmere precej neudobno bivališče.

Financiranje in izgradnja šole je bila v tistem času v jugoslovanskem sistemu izrazito humanitarno dejanje. Pogodba, sklenjena med PZS in Nepal Mountaineering Association (NMA), je predvidela, da preide zgradba šole po petih letih obratovanja v last NMA. S tem so leta 1984 prenehale vse dolžnosti in pravice PZS

oziroma države Jugoslavije (sedaj republike Slovenije) do zgradbe kot tudi do organizacije tečajev.

Ostala pa je moralna obveznost PZS oziroma nekaterih ljudi (**Markič, Škarja...**) do ideje, ki jo je zasnoval Aleš Kunaver, to je, da se v tej šoli kvalitetno izobrazijo čim več nepalskih vodnikov, ki bodo s tem znanjem varneje sodelovali na trekingih in odpravah. To moralno obveznost uresničuje PZS že trinajsto leto tako, da zagotovi finančna sredstva za 4 do 5 inštruktorjev (8000 do 10000 USD), ki odpotujejo avgusta in septembra v Nepal.

NMA spoštuje sicer nikjer napisano sodelovanje s PZS in vsako leto zagotovi sredstva za tehnično izpeljavo tečaja ter sredstva za bivanje naših inštruktorjev. Vendar takšna oblika medsebojnega sodelovanja, ki temelji na ustnih dogovorih in moralnih obveznostih, gotovo ni v korist kvalitetnega in dolgoročnega izobraževanja.

RAZLOGI IN NUJNI KORAKI

Z zamenjavo vodilnih ljudi v vrhu NMA, ki se je ravno lani odvijala na precej spektakularen in v javnosti odmeven način, prihajajo na površje sposobni organizatorji, pretežno šerpovskega kroga, ki niso sodelovali pri izgradnji šole in ne čutijo do moralnih obveznosti PZS do tečaja nič

drugače kot do želja po organizaciji takšnih tečajev s strani Francozov, Angležev in drugih narodov. Nekateri tudi menijo, da so sami sposobni organizirati enake tečaje.

Takšen razvoj dogodkov bi bil lahko glede na izvirmo zamisel slovenske šole v Nepalju zelo dobrodošel.

V trinajstletni prisotnosti slovenske alpinistične srenje v nepalski šoli se je izoblikovalo prepričanje, da lahko ta šola tudi slovenskemu alpinizmu in Republiki Sloveniji prinese velike koristi, ki jih tako majhna in mlada država ne more in ne sme prezreti.

Razlogi:

- slovenska šola za gorske vodnike v Nepalju je postal priznan mednarodni termin;
- z organizacijo tečajev je zagotovljena vsakoletna prisotnost Slovenije v nepalskih medijih;
- številni stiki, ki so jih navezali udeleženci teh tečajev prav v vrhu nepalske vlade, lahko ustvarijo učinkovito jedro promocije Slovenije v Nepalju, kar je glede na več sto tisoč tujih vsakoletnih obiskovalcev Nepala izrednega pomena;
- lokacija šole je v turističnem smislu idealna; ker je zgradba 10 mesecev na leto nezasedena, je zanimiva turistična destinacija pri organizaciji trekingov in drugačne mehke turistične ponudbe;
- številni ekološki problemi, ki načenjajo enkratno nepalsko okolje, odpirajo neomejene možnosti za mednarodno sodelovanje, ki se mu Slovenija kot ekološko zelo ozaveščena dežela ne bo smela izogniti.

Iz vsega naštetega sledi, da mora interes po organizaciji slovenske šole za gorske vodnike v Nepalju zelo hitro preiti iz leto alpinističnih zanesenjakov tudi v slovensko vlado in gospodarstvo. Dobre pozicije v svetu se namreč zelo težko pridobijo in zelo lahko izgubijo.

Nujni koraki:

- slovenska vlada iz proračuna Republike Slovenije dolgoročno zagotovi sredstva v višini 15 000 USD, ki bodo izključno namenjena za organizacijo vodniškega tečaja;
- izdelava sanacijskega načrta zgradbe in okolice (vodovod, kanalizacija, električna oskrba, funkcionalna ureditev notranjosti in ureditev okolice);
- v Sloveniji zagotoviti 50 odstotkov pokritja investicije za sanacijo šole;
- podpis dolgoročne pogodbe o najemu šole med PZS in NMA;
- PZS v sodelovanju z drugimi delovnimi organizacijami zagotavlja tečaje, programe in izvedbo, nepalska stran pa vzdrževanje šole.

TEČAJ V LETU 1992

Avgusta in septembra leta '92 smo se udeležili tečaja v Nepalju štirje slovenski inštruktorji: Ma-

Pisang Peak

tevž Lenarčič – vodja tečaja, dr. Žare Guzej – zdravnik, Aleš Lipnik in Boris Strmšek.

V Katmanduju in na poti do šole se nam je pridružil še dr. Bogomil Ferfila, ki nam je bil v veliko pomoč pri teoretičnem delu tečaja.

V Nepalju smo prispeli 14 dni prezgodaj, ker so Nepalci zaradi nesporazuma med PZS in NMA tečaj odpovedali. Znova so morali objaviti razpis, v tem času pa smo imeli priložnost obiskati Langtang.

20. avgusta smo le pričeli s tečajem. Prijavilo se je 33 tečajnikov. Število je presegló naša pričakovanja in tudi zmožnosti, da tudi praktični del kvalitetno in varno izpeljemo. Na naše vztrajanje, da ima lahko vsak inštruktor na vrvi največ tri učence, so se nam pridružili še štirje nepalski inštruktorji: Kamal Bandari – zvezni oficir, Nawang Nima Sherpa, Dorjee Susil Sherpa in Pemba Sherpa.

Prvi del tečaja smo opravili v Katmanduju, kjer smo predavali večino teoretičnega dela, in sicer v vladnem večnamenskem centru HMTTC. Ure skalnega plezanja smo opravili v plezalnem vrtcu blizu Balajuja. Monsunsko vreme se še ni hotelo posloviti in nam je skoraj vsak dan spustilo precej dežja, tako da so se z osnovami gibanja v skali spoznali le nekateri. Skala v plezalnem vrtcu je zelo dobra, zaradi stalne vlage pa je precej poraščena in spolzka.

27. avgusta smo se z vsemi tečajniki in nekaterimi nosači naložili na avtobus, ki nas je v osemurni vožnji pripeljal do kraja Dumre na dveh tretjinah poti do nepalskega letovišča Pokara. To glavno nepalsko cestno žilo, ki je edina normalna zemeljska povezava z Indijo,

so v zadnjih letih dobro popravili, tako da se lahko precej odsekov primerja z evropskimi cestami. S tem je bila omogočena hitra vožnja, večina tamkajšnjih avtomobilov pa takšne vožnje ne prenese. V časopisih se dnevno vrstijo podatki in poročila o hudih prometnih nesrečah. Največkrat so žrtve potniki in avtobusih, ki izginejo v divjih brzicah Trisuli Kole in Marsiangdija.

V Dumreju smo poiskali tovornjak, ki nas je po razjednem kolovozu z dvakratno hitrostjo pešhoje pozno ponoči odložil sredi Bothe Odarja. V razmeroma lepem vremenu smo v naslednjih štirih dneh dosegli Hongre, vasico ob letališču, ki je oddaljena od šole le pol ure. V dveh dneh so prispeli tudi tečajniki z vso opremo. Drugi del tečaja se je lahko začel 2. septembra s čiščenjem zgradbe in urejanjem okolice. Zgradba je v slabem stanju; streha, ki so jo zgradili na lanskem tečaju, je sicer propadanje upočasnila, vendar bo stavba brez temeljite prenove kmalu neprimerna za bivanje.

Zaradi obveznosti v službi nas je, žal, moral zapustiti Bogo. Vzdušje v šoli na višini 3600 metrov je bilo zelo dobro, za kar so poskrbeli Aleš s svojo predavateljsko in organizatorsko žilico, Boris z zelo dobrim tehničnim znanjem in Žare, ki je nabit s pozitivno energijo.

VAJE NA GORI

Največjo težo celotnega tečaja smo pripisovali praktičnemu usposabljanju. Že drugi dan smo se odpravili na ledenik, ki polzi izpod Gangapurne in s svojimi vodami napaja sivo zeleno ledeniško jezero pod vasico Manang. Razmere v ledenih blokih ledenika so bile za vajo ledne tehnike zelo ugodne.

Inštruktorska ekipa na tečaju leta 1992 v Manangu.

Po enem dnevu počitka je sledila prva tura proti šesttisočaku Chuli Far East. Prestavitev šotorov in celotne kuhinje na višino baznega tabora (4600 m) je precej zapletena zadeva, zato ni čudno, da je pri tem prišlo do zapletov. Kuhinja z vso hrano namreč ni dosegla predvidenega tabora. Ta napaka nam je prinesla izgubljen dan; žal je bil to zadnji dan lepega vremena. Višinski tabor smo postavljali naslednji dan pozno popoldne na višini prek 5000 metrov. Kamnita pokrajina skriva veliko fosilnih ostankov morskih živali, ki jih je nemirno premikanje zemljinih plasti spravilo tako visoko. Nabirali smo amonite, školjke in polže – in pričelo je snežiti.

Zvečer smo imeli prava mednacionalna pogajanja. Zaradi prevelikega števila so nepalski inštruktorji razdelili tečajnike v dve skupini. Delitev je bila ponesrečena. V eno skupino so spravili vse najboljše, ki so imeli že nekatere izkušnje. To so bili v glavnem šerpe. V drugi skupini so ostali manj izkušeni pripadniki tistih etničnih skupin, ki prebivajo v glavnem v nižjih predelih Nepala. Seveda so dobili občutek manjvrednosti, ki je kajpak povzročil precej negotovanja. Rezultat mučnih pogajanj je bil, da smo naslednji dan vzeli s seboj na vrh drugo skupino.

Prebudili smo se v hudem sneženju. Ker se vreme vse do sedme ure ni popravilo, smo kljub megli odtipali proti sedlu med Chulu East in Chulu Far East. Tudi na sedlu ni bilo bolje, zato smo opravili nekaj vaj v hoji z derezami, v ustavljanju s cepinom in ledeniškem navezovanju.

Še istega dne smo se spustili nazaj v šolo. Zaradi nenehnih močnih vetrov, ki pihajo po dolini Marsiangdija navzgor, je klima precej bolj

sušna kot v gorah. Trije dnevi teorije in pretegotovanja v plezalnem vrtcu so minili v lepem vremenu. Naslednji cilj nas je čakal na vrhu šesttisočaka Naur Peaka. Bazni tabor je stal pod sedlom Naur, prek katerega poteka trgovska pot v Tibet. Sodelovanje z vsemi inštruktorji, kuharji in nosači je bilo tokrat zelo dobro. Žal smo naslednji dan preživeli večinoma pod šotori, saj je zunaj nenehno deževalo.

PREMAGAN STRAH PRED GORO

Jutro 14. septembra nam je ponudilo nekaj upanja z redkimi zvezdami, ki jih oblaki niso zakrili. Z dnem pa se je vreme poslabšalo: že na ledeniku nas je zagrnila megla. Ker je bila to zadnja priložnost, da pridemo na kakšen vrh, smo kljub temu tipali prek ledenika in med razpokami pobočja na greben in po njem na vrh, prvi v dolgem grebenu. Na njem se je zvrstilo 28 tečajnikov, vsi slovenski in dva nepalska inštruktorja.

Takšno neprikrto zadovoljstvo in blesk v očeh lahko verjetno vidimo le pri ljudeh, ki jim je stoletna kultura in vzgoja vcepljala strah pred goro. Premagali so strah in s tem dejanjem

stopili na pot, ki je tako zelo cenjena. Naredili so prve korak v bivališče bogov; žal jih bo precej tam tudi ostalo.

Tečaj se je končal 19. septembra, hujših nezdod ni bilo, tečajniki pa so se tudi nekaj naučili. Znanje so pokazali na zaključnih izpiti. Deset je bilo zelo dobrih (prejeli so zlato značko), sedem je bilo srebrnih, trinajst bronastih, drugi pa so zaradi neznanja dobili le potrdilo, da so sodelovali na tečaju.

Pot nazaj v civilizacijo je vedno prijetna. Žare jo je opravil nekaj dni pred nami, saj se mu je mudilo še v Tibet. Tečajniki so mu sledili, z Alešem in Borisom pa smo se odpravili prenočevat na 5400 metrov visok prelaz Torong. Z Borisom sva se naslednji dan v hudem mrazu, vendar jasnem vremenu povzpela na 6400 metrov visok Torong Peak, Aleša pa so, žal, bolečine v pljučih prisilile k mirovanju.

Zaokrožitev pentlje okrog Anapurn je lepo doživetje. Suha tibetanska klima Mustanga, sadovnjaki nasadov jablan – brez enega črva v jabolkih – v bližini Jomosoma, subtropska klima gozdov ob spodnjem toku Kali Gandakija, sončni vzhod na 3000 metrov visokem Poon Hillu – in že je vse minilo.

OZRAČJE SE SEGREVA, GORSKO PODNEBJE IZGINJA

KLIMA VPLIVA NA ALPSKI SVET

IGOR MAHER

Globalno onesnaževanje zraka in drugi škodljivi posegi človeka v okolje vplivajo na tri med seboj povezane procese v ozračju: učinek tople grede, tanjšanje ozonske plasti in nastajanje kislil padavin. Poglejmo si učinek tople grede in z njim povezano spremembo klime!

Pri učinku tople grede gre za povsem naraven pojav v ozračju. To je učinkovit sistem, ki lovi toploto, prejeta od Sonca in brez katerega bi bila povprečna temperatura ozračja za 33°C nižja (-18°C). Od Sonca prihaja proti Zemlji kratkovalovno sevanje, katerega večina dospe skozi ozračje do površine, kjer se spremeni v toploto. Del te toplote gre in s tem povzroča segrevanje ozračja – podobno kot steklo v vrtnarjevi topli gredi.

POL STOPINJE VIŠJA TEMPERATURA

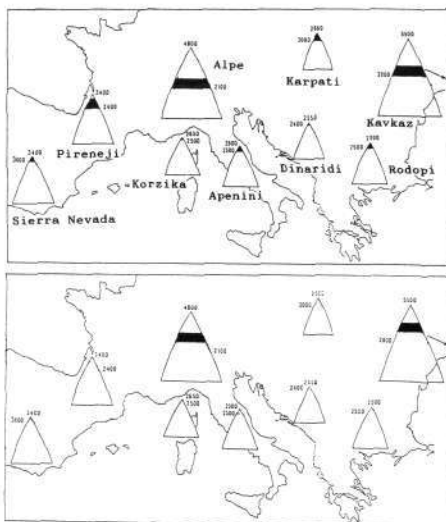
Med pline tople grede prištevamo vodno paro, ogljikov dioksid (CO₂), metan (CH₄), klorofluorogljikovodike (CFC), dušikov oksid (N₂O), ogljikov monoksid (CO) in ozon (O₃). Viri teh plinov

so tako naravni kot antropogeni, prav slednji pa v zadnjem času odločilno prispevajo k dramatičnosti razmer. Glavni vir (več kot 50 odstotkov) je proizvodnja energije iz fosilnih goriv. Kar 90 odstotkov svetovnih energetskih potreb namreč zadovoljujemo s fosilnimi gorivi. V kratkem času po industrijski revoluciji smo porabili več fosilnih goriv kot vsi naši predniki pred tem.

Daleč največji delež ima ogljikov dioksid, vendar tudi drugi plini niso zanemarljivi, predvsem zaradi velike obstojnosti v ozračju in večjega učinka ob enaki koncentraciji. V zadnjih 90 letih je koncentracija CO₂ narasla za več kot četrtno in sedaj narašča za pol odstotka letno. Še hitrejša je naraščanje metana, saj se je od predindustrijske dobe koncentracija skoraj potrojila.

Poleg fosilnih goriv so pomemben vir plinov tudi sodobno kmetijstvo, industrijske aktivnosti in zmanjševanje gozdnih površin ter kurjenje biomase.

Dolgotrajne meritve in analize vzorcev ledu so pokazale, da temperature ozračja vse bolj naraščajo. V zadnjem stoletju je povprečna temperatura zraka narasla za 0,6°C. Tudi analiza temperatur zraka v Ljubljani v zadnjih 138 letih je pokazala, da se povprečna temperatura povečuje za 0,7°C na 100 let. Še bolj zanimivi so

Relativna razširjenost alpskega pasu v evropskih gorstvih; zgoraj: današnje stanje, spodaj: stanje po otoplitvi za 3,8°C (vir: Ozenda & Borel 1991).

podatki z meteorološke postaje na Kredarici, kjer se povečuje za 1,9°C na 100 let. Poleg naraščanja temperature zraka opažajo tudi naraščanje temperature morij in jezer, manjša se površina, pokrita s snegom, pomladansko taljenje snega nastopi prej, zmanjšuje se obseg morskega ledu in kontinentalnih ledenikov, manj očitno pa je zmanjševanje polarnih ledenih pokrovov. Vseh teh sprememb ne moremo več razlagati z naravnimi nihanji. Gre za zelo nagle spremembe, kakršne niso znane iz preteklosti. Ali se bosta narava in z njo človek sposobna prilagoditi tako hitrim spremembam? Temu težko z gotovostjo pritrdimo ali to zanikamo, ker je še precej neznank. Nekaj pa je jasno: vsak dan odlašanja z ukrepi pomeni dodatni dan segrevanja ozračja.

MANJŠI LEDENIKI, VIŠJA MORJA

Na podlagi dosedanjega znanja o ozračju in klimi so izdelali klimatske modele, ki predvidevajo posledice segrevanja ozračja zaradi učinka tople grede. Temperatura zraka naj bi ob podvojitvi koncentracije ogljikovega dioksida, do katere naj bi prišlo leta 2080, narasla za 1,5 do 4,5°C. Če pa upoštevamo še druge pline tople grede, ki imajo večje radiacijske učinke, bi do efektivne podvojitve prišlo že leta 2030. Dvig temperature naj bi bil manjši na ekvatorju in večji (do 10°C) na polih. Zmanjšale bi se temperaturne razlike med poloma in ekvatorjem, kar bi vplivalo na spremembe cirkulacije ozračja in spremembe morskih tokov, ki pomembno vplivajo na podnebje. Spremenila bi se količina in razporeditev padavin.

Zaradi taljenja ledenih mas v gorah in na polih bi se povečala prostornina oceanov in prišlo bi

do dviga morske gladine. Do sredine naslednjega stoletja predvidevajo dvig za 20 do 140 cm. To bi za gosto naseljena in obdelana obalna območja pomenilo pravo katastrofo.

Posledice naglih klimatskih sprememb bi bile za kopenske in morske ekosisteme velike in težko predvidljive. Na eni strani bi se pokazali direktni vplivi povišanih koncentracij ogljikovega dioksida na fiziološke procese rastlin in s tem na funkcioniranje celotnega ekosistema. Poglaviti vpliv bi bil na fotosintezo in s tem na rast. Pričakujemo lahko 25 do 50 odstotkov povečano produkcijo suhe snovi rastlin. Ta pozitivni vpliv pa bi bil v veliki meri omejen z drugimi dejavniki, predvsem s pomanjkanjem hranilnih snovi in vlage, onesnaženim zrakom, kislimi padavinami. Na drugi strani pa bi se pokazal posredni vpliv zaradi spremembe klime. Velik bi bil vpliv spremenjenih prostorskih in časovnih razporeditev padavin. Prišlo bi do velikih sprememb v razporeditvi vegetacije, vegetacijskih pasov, do močnega premika vrst in ekosistemov v smeri proti severu in v višje nadmorske višine.

Tako naj bi na severu Evrope tundra popolnoma izginila, borealni gozd pa bi segal daleč na sever. Ogrožene bi bile mnoge rastlinske in živalske vrste, ki se zaradi značilne življenjske strategije ne bi bile sposobne dovolj hitro prilagoditi na nove razmere. Mnoge ne bodo več našle ugodnih pogojev za svoj obstoj in razvoj ter bodo obsojene na izumrtje. Take so predvsem arktične in alpske vrste.

UMIK ALPSKIH LEDENIKOV

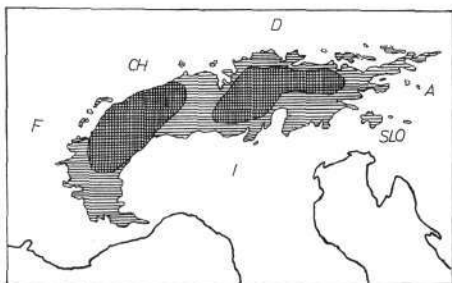
Že napovedovanje vplivov klimatskih sprememb na širša območja je zapleteno, še bolj pa to velja za lokalne napovedi. Za prostor Alp napovedujejo zvišanje srednje temperature zraka ob podvojitvi koncentracije ogljikovega dioksida za 3,8°C. Napovedan je rahel porast količine padavin, ki naj bi jih bilo več v severozahodnem delu z maksimumom v zimskem času. Proti jugu bi količina padavin upadala, celo pod današnjo raven. Predvsem v jugozahodnem delu bi močno narasel mediteranski vpliv, kar verjetno vsaj delno velja tudi za naše Alpe.

Skrajšanje snežne sezone, nižanje višine snežne odeje, zmanjševanje obsega ledenikov in permafrosta (trajno zmrznjenih tal), vse to so že sedaj marsikje v Alpah dobro opazni pojavi. Jasno je izražena težnja po zakasnitvi snežne sezone. Umik ledenikov beležijo vsepovsod po Alpah, ob napovedani otoplitvi pa bi se njih obseg na primer v Švici zmanjšal še za tri četrtine. V zadnjih sto letih se je višinska meja permafrosta zvišala za 150 do 250 višinskih metrov. To predstavlja nevarnost zaradi povečane nestabilnosti tal, drsenja tal, skalnih podo-

rov, erozijskih procesov, kar pa vse ogroža naselja, prometnice in obdelovalno zemljo v dolinah. Zmanjšalo bi se preperevanje zaradi zmrzali, povečalo pa bi se biokemijsko preperevanje, kar bi pomenilo finejši sediment v rekah. Zmanjšala bi se vodna erozija, ker bi zaradi manjših količin snega ne bilo tolikšnega vpliva staljene vode v spomladanskih mesecih, pa tudi drenažna kapaciteta tal (večji obseg nezmrznjenih tal) in večja vegetacijska pokrovnost bi prispevali k temu.

IZUMIRANJE GORSKIH ŽIVALI IN RASTLIN

Zaradi spremembe klime bo prišlo do občutnih premikov ekosistemov. Najbolj očitna bo seveda spremenjena višinska razporeditev vegetacijskih pasov. Pri otoplitvi za predvidenih $3,8^{\circ}\text{C}$ bi prišlo do premika za 700 višinskih metrov

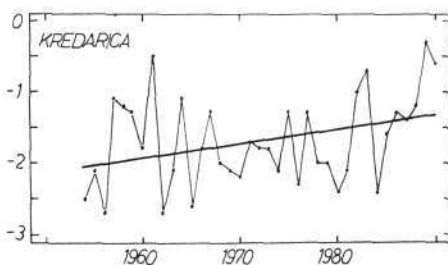
Zmanjšanje obsega alpskega pasu v Alpah ob predvidenem povečanju temperature ozračja za $3,8^{\circ}\text{C}$ (vir: Ozenda & Borel 1991).

navzgor. V kolinski (gričevni) pas bi na južni strani prodrali mediteranski elementi, nižinske listopadne vrste bi se preselile v montanski (gorski) pas, kjer bi nadomestile alpske bukove gozdove, ti pa bi se premaknili v območje današnje gozdne meje. Višinski smrekovi gozdovi bi začeli poraščati travišča nad današnjo gozdno mejo.

Zaradi otoplitve in vertikalnih premikov vegetacijskih pasov bi v večini evropskih gorstev alpski pas izginil, v zmanjšanem obsegu pa bi se ohranil v Alpah ter s skromnimi ostanki v Pirenejih. V Alpah bi se alpski pas med drugim umaknil tudi iz Dolomitov in gora vzhodno od Visokih Tur.

Skrajšanje snežne sezone, tanjša snežna odeja in umik ledenikov bodo poslabšali vlažnostne razmere za rast rastlin. Pomanjkanje snega bo najbolj prizadelo snegoljubne (hinofilne) združbe (npr. združbe snežnih dolinic, sestojte sleča), ki jim snežna odeja pomeni zaščito pred nizkimi temperaturami in bogat vir talne vode, zaradi izsušitve pa bi bila prizadeta tudi gorska barja.

Danes raste v Alpah v prostoru nad gozdno mejo kakih 650 rastlinskih vrst. Predvidevajo, da bi ob otoplitvi in premiku vegetacijskih pasov

Potek povprečne letne temperature zraka na Kredarici (2515 m) za obdobje 1954–1990 z vrisanim linearnim trendom (vir: Kajfež-Bogataj 1991).

izumrlo do 120 vrst. Med njimi bi bilo zaradi specifičnega značaja alpske flore mnogo endemičnih vrst, ki ne uspevajo nikjer drugje. Alpske – podobno kot arktične – vrste so zaradi svoje življenjske strategije še posebno občutljive na spremembe. Prilagojene so na konstantno okolje ter imajo slabo migracijsko in reprodukcijsko kapaciteto.

Seveda velja to tudi za živali. Mnoge med njimi, prilagojene na visokogorje, bodo v ekstremnih primerih izumrle. Tak je na primer snežni jereb kot značilna arktično-alpska vrsta. Seveda pa se bo območje alpskega pasu obogatilo z vrstami iz nižjih predelov. Dosedanja opažanja že potrjujejo, da se število rastlinskih vrst v višjih predelih povečuje.

PRILAGAJANJE ALI ODPRAVLJANJE VZROKOV?

Alpska vegetacija je še posebno primerna za opazovanje sprememb v okolju (bioindikacija). Na njej se direktno odražajo abiotični dejavniki okolja (predsem nizka temperatura, ki omejuje rast rastlin), medtem ko pri nižinski vegetaciji običajno biotski (konkurenca) prekrivajo abiotične. To dejstvo bi morali izkoristiti tudi v našem gorskem svetu in izdelati mrežo značilnih ploskev, na katerih bi opazovali in kasneje napovedovali spremembe v ekosistemih.

Ukrepanje je možno v dveh smereh: prilagajanje nastalim spremembam ali odpravljanje vzrokov. Običajno je uspešnejši drugi način. Čimprej je potrebno zmanjšati emisijo plinov tople grede, predsem tistih, ki so posledica izgorevanja fosilnih goriv, ter uničevanje gozdov in degradacija tal. Poiskati je potrebno globalne rešitve, še lažje pa rešitve najde vsak posameznik pri svojem vsakdanjem početju. Zavedati se moramo, kako globoko smo že načeli naše okolje. Potrebno je ukrepati, spremeniti naš odnos do okolja, pa čeprav na račun ugodja, ki smo ga neupravičeno dosegli. Vprašanje pa je, če nam bo še uspelo zaustaviti ta naš vlak, ki skoraj brez zavor vse hitreje drvi v prepad. Poskusimo čimprej najti zavore.

ZGODILO SE JE ŽE ŠESTIČ

POPOTOVANJE OD LITIJE DO ČATEŽA

IVANKA KOROŠEC

Vsako leto na soboto, ki je najbližja sv. Martinu, organizirajo popotovanje od Litije do Čateža. Šesti, zdaj že tradicionalni pohod je bil lani 14. novembra. Kot vedno doslej je bilo tudi lani vreme pohodnikom zelo naklonjeno. Spodaj je bila sicer megla, ko pa smo se vzpeli na Libergo, Gobnik, Presko in Grmado, se je megla dvignila in pohodniki so v trumah obstali in se ozirali nazaj na gorenjsko stran. Iz morja megle so se dvigali zasneženi očaki – Triglav, vrhovi v Karavankah in Kamniške planine. Prireditev se je zares »prijela« in se vedno bolj razrašča. Ocenili so, da je bilo letos na Levstikovi poti več kot 8000 pohodnikov.

Tudi ponudba ob poti je vsako leto bolj pestra. Na Libergi nikoli ne zgrešim suhih krhljev, ki so posušeni v stari sušilnici sadja. Gospodar **Medved – Tomašičev** je lani dobil občinsko priznanje, ker je znal in hotel za znanec ohraniti del naše kulturne dediščine. Sušilnica je iz leta 1845. Kdo ve, če se ni tu ustavil tudi **Levstik** in pri Tomašičevih poskusil kakšen krhelj in zvrnil glažek domačega. 84-letna **Tomašičeva Pavla** je povedala, da je bilo letos ogromno hrušk – prusnic in da so bile strašno dobre in medene. Od štiri do pet dni traja, da iz medene hruške nastane suh krhelj, odvisno pač od tega, kako močno kurijo. In živahna ženica mi je zatrjevala, da so krhlji dobri za žejo in za moč...

Domačini so pripravili tudi pečen krompirček, ki diši po sveži masti, pa pečen kostanj – sladek

Novomeščani na Levstikovi poti

Novomeško planinsko društvo je v veselje vseh svojih hodoljubcev ponovno organiziralo pohod po Levstikovi poti. Udeležba je bila nad pričakovanjem in nikomur ni bilo žal, da je spet stopal po davnih sledih tega našega slavnega moža.

V Litijo smo se pripeljali z avtobusom. Na štartu pri železniški postaji smo kljub veliki gneči hitro dobili prvi kontrolni žig in vzorno informacijo o vsem pomembnem, kar lahko na poti vidimo. Pogumno se nas je vseh sedemdeset – poleg nekaj tisoč drugih – lotilo dela. Čez drn in strn, po asfaltu in makadamu, po blatu in šuštečem listju smo v nekaj urah prišli na Grmado. Od tu se je videlo na vse strani neba, narava pa nam je čez noč pripravila veličastno podobo: Kamniške planine, Karavanke in Julijci so se bleščali v svežem snegu, Dolenjsko gričevje pa je v pisanem jesenskem oblačilu kukalo iz meglene odeje. Množica je skoraj nemo občudovala

in tak, ki kar sam skoči iz lupine. Novega, mladega vina je bilo povsod ob poti dovolj. Ponekod je bilo kiselkasto, da bi te kar za ušesom ubrisalo, kot je rekel Levstik, spet drugod pa je kapljica zares dobra.

V Moravčah, malo pred tretjo kontrolno točko, stoji Tonina hiša. To je bila nekdaj znamenita Zidarjeva gostilna, največji grunt in birtija v Moravški dolini in okolici. Tisto soboto sta postavila na plano mizico tudi **Lojzka in Lado Kotar**, ki imata hišo tik zraven. Gospodar Lado je vedel povedati, da je Levstik pogosto hodil k Zidarju »svinčnike špičit«. Tam na gradu Turnu, kjer je poučeval štiri otroke graščaka **Paceta**, mu je bilo dolgčas. Grajska gospodična Sofija se je sicer metala za njim, a njega njena lepota ni mogla ogreti; zaljubljen je bil v **Zidarjevo Tono**. Tonin oče pa je Levstiku že vnaprej povedal, da Tona lahko ljubi po svojem srcu, poročiti pa se bo morala po njegovi volji. Konec koncev je tako tudi res bilo.

Najzanimivejša kontrolna točka je vsako leto na Resnikovi domačiji v Moravčah. Tudi letos so se temeljito pripravili na sprejem pohodnikov. Ponudbo so pripravili v kašči, ob njej in seveda v pravi dolenjski kleti. Lahko smo kupili domače vino, jabolčnik, domače žganje, borovničevce, medico, kuhano vino, kruh iz domače krušne peči, prave suhe domače klobase, joto z repo, orehovo, ajdovo, ocvirkovo in pehtranovo potico in podobne dobrote.

Od Moravč dalje je bila letos trasa popotovanja nekoliko spremenjena. Namesto po cesti proti

neponovljivo krasoto. Mislim, da je bil tokrat to za vse vrh doživetja, čeravno je vsa pot lepa, zanimiva in poučna.

Od tu naprej smo med gozdovi, vinogradi in zidanicami, ki so že teple po mladem vinu, hodili v glavnem navzdol. Ta del poti je res zapeljiv in menim, da je že marsikateri popotnik podlegel skušnjavam in ni ta dan prispel v Čatež ali kamorkoli je že bil namenjen. – V Moravčah se svet zravnja, od tu do konca pa gre pot navkreber. V dobri uri smo bili v Čatežu. Privoščili smo si daljši počitek, kajti za nami je bilo slabih šest ur zmerne hoje. Zatem smo stopili še do razgledne romarske cerkve na Zaplazu in si ogledali lepe in poučne okenske vitraže. Skratka, vse je bilo lepo, le mladih med desetimi in dvajsetimi letom je bilo bolj malo.

Naše popotovanje sta brezhibno in v splošno zadovoljstvo pripravili in izpeljali prizadevni člani planinskega društva Novo mesto **Marica Praznik in Rezka Moreti**.

Stane Pezdik

Gabrovki so pot speljali prek travnikov in polj z jarim žitom do ostankov gradu Turn. Levstik je živel tu dve leti. To sta bili zanj burni in hkrati varni leti, ki sta bili osnova za zorenje in meteorski literarni nastop leta 1858, ko so izšli vsi trije njegovi najpomembnejši spisi – Martin Krpan, Napake slovenskega pisanja in Popotovanje od Litije od Čateža. V tistem obdobju so nastale tudi Pesmi, strastne in obenem mile, ljubeče in sovražne. Tu se je v njem zakoreninilo prepričanje, ki ga je zagovarjal do smrti, namreč, da Slovenci nimamo svoje lastne gospe, da smo predvsem kmečki, zato pa pristen narod in zato svojo kulturo in literaturo utemeljujmo le na kmečkosti – kmečki tematiki, kmečkem okusu in estetiki.

Gradu danes ni več, niti ruševin ni več videti. Pred nekaj desetletji pa je še stal tam. Domačini vedo povedati, da nekateri od tistih, ki so v preteklosti tako veselo podirali grad, še živijo in hočejo celo otrokom v šoli natveziti, da je bil grad podrt med drugo svetovno vojno. – Šli smo desno po dolini navzgor in prečkali brv čez potok. Tu se je izkazal **minister Jazbinšek**, ki je mnogim pripadnicam nežnejšega spola pomagal čez majavo brv. Med gostim grmovjem so ostanki nekdanjega grajskega ribnika, kjer so včasih plavali elegantni labodi. Sedanji last-

nik namerava ribnik obnoviti in morda bomo že ob letu videli drugačno podobo.

Na Čatežu se je kar trlo ljudi. Osrednja prireditelj se je začela ob 13. uri s slovensko himno. Med drugim se je predstavil ženski in moški pevski zbor KUD Fran Levstik iz Gabrovke, Občinski pihalni orkester Trebnje, folklorna skupina Javorje s plesi, običaji in nošami iz litijskega hribovja. Slavnostni govor je imel **dr. Rajko Šugman**, predsednik Športne zveze Slovenije, njegov brat, igralec in umetnik **Zlatko Šugman**, pa je v parodiji o predvolilnem času natrosil mnogo humorističnih na račun politike in demokracije. Kdor po petih ali šestih urah hoje do Čateža ni bil utrujen, se je lahko zavrtel ob domačih vižah – tudi predsednik predsedstva Republike Slovenije **Milan Kučan** se je.

Kupiti je bilo mogoče tudi brošure, Levstikove knjige z zemljevidom, razglednice, skodele z lesenimi žlicami, med in čebelje izdelke. Prizadevne članice Turističnega društva Čatež so že zgodaj napekle domačih dobrot.

Tisti, ki smo bili na pohodu že večkrat, prav dobro vemo, kje je vino najboljše in kje se najbolj prileže. Pa tudi o Levstiku, možu, v čigar spomin je organizirano to popotovanje, smo se že kaj naučili. Vsako pot, vedno znova pa lahko, seveda, če hočeš, zveš kaj novega.

ZANIMIVI ČAVEN IN PRIVLAČNI MALI GOLAK

TISOČAKI VIPAVSKE DOLINE

VIDA DURN

*Pod Čavnom visokim prebivam,
s čisto vodico se umivam,
gledam na polje prekrasno,
vidim Vipav'co počasno.*

To so verzi, ki jih je spesnilo ljudstvo in so znani skoraj vsem, ki živimo v Vipavski dolini. Mogoče se le najde kdo, ki jih ne pozna, prav gotovo pa ni nikogar, ki bi se mu oko vsaj kdajpakdaj ne ustavilo na mogočni verigi gora, ki objema Vipavsko dolino. Njen najvišji vrh Čaven (1242 m) pozdravi vsakega, ki prihaja iz notranjosti Slovenije.

Slaba, pravzaprav popolnoma preživela cesta bo obiskovalca odpeljala do meje in dalje v Italijo. Mogoče pa se bo našel kdo, ki se bo želel povzpeti na ta najbolj razvejani vrh v Trnovskem gozdu. Pa se povzpimo še mi nanj in pogledjmo, kaj nam tak pohod nudi! Pot ne predstavlja za nobenega planinca pretrdega zalogaja. Kvečjemu jo bodo omalovaževali tisti, ki so željni vsaj malce plezanja. A tudi ti lahko najdejo za plezanje primerne skale prav blizu Čavna – ob kraju Vipava.

Prijetna in najbrž najkrajša gorska pešpot se bo

začela na Predmeji, ki je oddaljena od Ajdovščin približno dva kilometra. Kraj se razprostira po gorski planoti in se ponaša s čistim zrakom – za razliko od tistega v dolini, ki je zasičen z izpušnimi plini tovarn in avtomobilov.

Na Čaven se lahko povzpemo tudi iz nižjega Lokavca; vse je odvisno od razporeditve in kondicije, ki jo imamo.

Pri dobro vidni markaciji stopimo na stezo, ki nas vodi skozi listnat gozd. Sempatja raste tudi kakšna smreka, ki povzroča, da je pot precej temna in zastrta pred soncem.

PLANINSKA KOČA V GOZDARSKI HIŠI

Umaknili smo se hrupu in umazanemu zraku. Počasi se vzpenjamo čez to visoko kraško planoto. Pljuča se nam napolnijo s čistim zrakom. V rahlih valih se dvigajo posamezne skalnate vzpetine in povzročajo malce težav tistim brez kondicije.

Ti se že kesajo, češ da bi bilo bolje nadaljevati pot z avtomobilom do vrha, toda tedaj bi bili prikrajšani za kasnejše užitke na poti.

Korak zaustavimo na posameznih goličavah, kjer najdemo ob vsakem letnem času razen

pozimi dovolj čudovitega cvetja. Cvetje v pozni jeseni nam daje slutiti vplive sredozemskega podnebnja.

Tudi razgledi s teh goličav so dovolj široki. Vipavska dolina se nam odpira kot na dlani. Vidimo tudi gorsko planoto s stožčastim Sinjim vrhom. Z določenega mesta zazremo tudi Mali Golak, ki se vzpenja najvišje.

Vsi, ki so že bili na Sinjem vrhu, vedo povedati, da je tam turistična kmetija, ki obiskovalcem nudi pestro ponudbo za rekreacijo in razvedrilo. Tokrat smo Sinji vrh le od daleč pogledali, kdaj drugič pa se bomo podali na pohod do te zanimive gorske točke.

Tudi Mali Golak je zelo zanimiv in privlačen. Na njem najdemo poleg lepega razgleda tudi transverzalni žig. Dostop do tod pa je povezan s precejšnjo blodnjo po gostem gozdu, ker pot nanj ni prav dobro označena.

Strma steza nas je pripeljala na gozdno poseko in od tu je le še nekaj korakov do ceste.

Ker dalje v Trnovski gozd ne bomo šli, se odpravimo naprej po tej kar široki gozdni cesti.

Spustimo se do koč, ki so jo planinci preuredili iz nekdanje gozdarske koč. Koča je pogosto odprta in prijazen oskrbnik nam rad postreže z okrepcilom. Ob slabem vremenu in takrat, ko je koča zaprta, pa se lahko zatečemo v bivak. Tudi žig je vedno na voljo.

Okrog koč so prostranstva, ki jih lahko izkoristimo za izlete, sprehode ali piknike, zato je obiskovalcev na Čavnu vedno veliko. Tisti, ki so željni daljših, toda lažjih in samotnih poti, se lahko povzpnejo na Modrasovec ali na zelo prijeten vrh Kucelj, do katerega je približno pol ure hoje.

RAZGLEDI OD JULIJCEV DO MORJA

Prav ta Kucelj je izredno zanimiva gora. Njegov gol in zelo vzpet vrh nas omamno vabi, da se nam korak – hočeš ali nočeš – usmeri proti njemu. Nihče ne bo razočaran nad to potjo. Prelepa je. Hoja po njej je ena sama pesem lepote. Ogromno zdravilnih, okrasnih in celo alpskih cvetic najdemo po pobočju tega strmega lepota, na vrhu pa nas čaka čudovit razgled na vse strani.

Na jugu se razprostira Vipavska dolina z vsemi svojimi vasm, dalje pa kraške planote z borovimi gozdiči. Pogled seže do morja in ladij na njem. Proti severu se oko zazre v najvišje vrhove Julijcev, na zahodu vidimo Furlansko nižino in Benečijo.

Tukaj posedimo in se nagledamo, da se nam vsa doživetja zložijo v srce. Kasneje jih bomo v dolini ponovno obnovili kot trenutke sreče, ki jih nikoli ne pozabimo.

Prav zanimiv je pogled na »jezerce« Vogršček sredi Vipavske doline, ki je nastalo z zaježitvijo potoka. Voda v njem naj bi služila za namakanje, kar se je posebno lani izkazalo kot koristno in učinkovito. »Jezerce« s svojo lepo okolico služi kot kopaljšče za vso okolico. Le še malce bi ga bilo treba urediti, pa bi postal ta kraj prav imenitna turistična točka.

Spustimo se po grebenski stezi do makadamske ceste. Zahajajoče sonce se poslavlja. Škrlatna večerna zarja se zliva v daljnje morje. S pospešenim korakom se vrnemo h koči in gremo naprej v dolino.

Lep spomin na ta dan bo ostal v srcu.

Planinske koč – pogled na leto 2000

Gospodarski razvoj je v zadnjih desetletjih na srečo v marsikaterem pogledu tudi v gorskem svetu izboljšal težavne življenjske pogoje, kar je dejansko spremenilo tudi obnašanje bodisi prebivalcev gorskih območij, bodisi meščanov, ki v vedno večjem številu obiskujejo turistična območja v alpskem prostoru.

Gospodarskega razvoja pa ni vselej spremljala tudi skladna kulturna rast: vedno pogosteje smo namreč pričeli neprimerne rabe gorskega okolja in njegovih dobrin, pričeli smo pravih invazij »nepripravljenih« izletnikov. To ima za posledico močno obremenitev in včasih celo tako pogubne vplive, ki tem območjem povzročajo nepopravljivo

škodo, saj je krhko naravno ravnotežje pogosto tako močno ogroženo, da ga ni več mogoče vzpostaviti.

V tem zelo zaskrbljujočem stanju, ki mu neredko botruje pomanjkljivo načrtovanje območnih teles in ustanov, so tudi planinske postojanke v nevarnosti, da izgubijo svojo prvotno namembnost in ne ustrezajo več prvotni nalogi, zaradi katere so jih postavili: služiti ljubiteljem gorá kot ciljna ali izhodiščna izletniška točka v naravno neomadeževan svet, ki bi bila v čimvečji harmoniji z naravnim okoljem, v katerem stoji, ki bi v največji možni meri predstavljala način življenja prebivalcev v goratih območjih in ki bi bila čim bolj v skladu s planinskimi podvigi, pa naj bi bili veliki ali skromni.

Problem ohranjanja tradicionalnega skromnega gostoljubja v planinskih kočah se zadnja leta večja zaradi množičnega obi-

LANSKO LETNO ZASEDANJE UIAA JE BILO NA JAPONSKEM

ROMANJE POD FUDŽIJAMO

Vsak šolar pozna najbolj znano japonsko goro Fudžijamo, ki jo tam imenujejo Fudžisan, pri čemer pomeni oboje, »jama« in »san«, preprosto samó goro. Gre torej za goro Fudži, najvišjo japonsko goro, sveto goro. Najsi bo že romanje ali moda, vse se zdi tako, kot da hoče skoraj vsak Japonec vsaj enkrat v življenju priti tja gor. 3776 metrov nad morsko gladino – to je za človeka brez kondicije prav veličasten napor. Vendar je prav malo znano dejstvo, da je Japonska ena izmed najbolj goratih dežel na svetu. Več kot 80 odstotkov države je gorate (za primerjavo naj povemo, da je je v Švici 60 odstotkov), večina od 120 milijonov Japoncev pa se preriva na preostalem delu države. Toda japonske Alpe (Japonci namreč tako imenujejo svoje gore) niso tako pestre kot evropske Alpe, zato se posebno potovanje iz Evrope zaradi tega skorajda ne spleča, saj je doživetje tuje kulture v tem primeru mnogo privlačnejše.

Vendar je predsednik komisije za odprave v Mednarodni zvezi planinskih organizacij (UIAA) v svojem zadnjem poročilu posebej poudaril, da »so japonski plezalci spredaj«. Medtem ko so bili Japonci pri klasičnem plezanju v Alpah komajda udeleženi (njihov prihod v zgodovino alpinizma je bil pravzaprav šele v petdesetih letih), pa je njihov naboj eksplodiral v šestdesetih letih. Poljski strokovnjak za Himalajo **Zbigniew Kowalewski** je navedel, da so od 90 najbolj znanih smeri na osemtisočake splezali Japonci kar približno 15 odstotkov vseh teh smeri.

ska izletnikov (ki se pogosto v kočah in v tem okolju ne obnašajo primerno) in zaradi cele vrste s tem povezanih težav, med katerimi so pomembne higienske in varnostne.

O teh vprašanih, o vlogi planinskih postojank v okviru razmerja med tehnološkim napredkom in ohranjanjem za gorske predele specifičnih vrednot so 30. in 31. oktobra lani razpravljali v Trstu na zborovanju, ki sta ga pripravila Avtonomna dežela Furlanija-Julijska krajina in mednarodni filmski festival mesta Trenta, o temi »Planinske kočice – pogled na leto 2000«. Sodelovali so oskrbniki in gospodarji koč ter zastopniki planinskih združenj in društev Delovne skupnosti Alpe Jadran. Sodelovali so tudi predstavniki Planinske zveze Slovenije, eden od referentov pa je bil **dr. Janez Duhovnik**.

Zato je bilo torej odvisno izključno od časa, kdaj bo letna generalna skupščina mednarodne planinske zveze naposled vendarle na Japonskem. Na srečo so odlični gostitelji določili za kraj lanskega, zadnjega srečanja med gorami ležeče mesto Matsumoto in tako nekoliko omilili kar prevelik strah nekaterih delegatov pred 20-milijonskim velemestom Tokiom.

GLOBOKE SLEDI POLITIČNIH SPREMEMB

Potem ko se je v zadnjih letih športno in tekmovalno plezanje kljub nerganju nazadnjaških planincev v UIAA uveljavilo in je UIAA postala odgovorna še za plezalska tekmovanja, je bilo seveda treba to novo igračko alpinizma organizacijsko zasidrati. Tako so UIAA sprejeli v AGFIS, svetovno zvezo mednarodnih športnih združenj, kot polnopravno članico. S tem so dobili stik z Mednarodnim olimpijskim komitejem in v Lausanno poslali dokumentacijo, ki je nujno potrebna za priznanje plezalskega športa, posledica tega pa bo, kot je dejal predsednik UIAA **dr. Pietro Segantini**, da bo mogoče uresničiti sprejem tekmovalnega plezanja v olimpijski program. To bi lahko zvenelo preveč optimistično spriči štiri do pet ducatov športnih zvrsti, ki že stojijo na olimpijskem predpražniku, v vsakem primeru pa je tekmovalno plezanje dobilo zaradi tega tako publiciteto kot še nikoli doslej.

Nova svetovna politična situacija je tudi v UIAA pustila globoke sledi. Stare članske zveze so izginile, nove, nekatere do tega trenutka skoraj popolnoma neznane in z neznanih območij, so prosile za sprejem. Prošnje so vložile med drugim planinske organizacija Južne Afrike, Kirgizije in Indonezije. Evroazijska zveza alpinistov in plezalcev je menda samo prehodno otrok tega obdobja, pravzaprav ostanek poprejšnje vsaj številčno zelo močne in velike gorniške zveze Sovjetske zveze, ki jo vodi zelo spoštovani **Eduard Mislovski**, eden od najbolj znanih ruskih alpinistov (ukrajinskega rodu) – pa ne le od zadnjih političnih sprememb. Jasno je bilo videti prizadevanja novih zvez, da bi jih kolikor je le mogoče hitro mednarodno priznali.

Zvezi UIAA so dobro svetovali, naj natačno preuči zasluge kandidatov, če v resnici izpolnjujejo pogoje za sprejem. Pred 60 leti, ko je nastajala ta zveza, se je večina vrhunskih alpinistov, ki so postali vodilni člani organizacije, poznala med seboj. Isto je večinoma veljalo tudi pozneje. K takšni organizaciji je marsikaj prispeval tudi **sir Edmund Hillary**, čigar prven-

stveni vzpon na Everest bo imel letos že 40-letnico. Ko organizacija slavi tega alpinista, slavi hkrati tudi velikega človeka, ki je desetletja skrbel za dobrobit šerpovskega ljudstva.

ALPINIZEM ŠE VEDNO ZDRUŽUJE

V središču pozornosti so bile tako v poročilih predsednikov komisij kot tudi v razpravah in naposled na simpoziju z naslovom »Varstvo gorá – svetovna skrb«, kar je novost v zgodovini UIAA, problemi varstva narave in svobode plezalstva. Komisija za varstvo gorá, ki je bila doslej nekakšen debatni klub, je zdaj pod vodstvom Južnotirolca **dr. Lutza Chickena** prevzela koordinacijo med komisijami za alpinizem, odpravarstvo in mladino. Udeležencem je bilo jasno, da so informacije, javno delovanje in predvsem izobraževanje nujno potrebni, da bi se utrdila samodisciplina in ohranila pravila lepega vedenja, kar je pogoj, da bi ohranili takšne gore, kakršne si gorniki želijo. Delo komisij pa je pogosto oteženo, ker marsikdaj nekatere zveze sicer storijo vse, da so zastopane v komisijah, potem pa jim je žal potnih

stroškov za svoje delegate in so tako njihovi prostori za konferenčnimi mizami prazni.

Razpravljali so še o naslednjem velikem problemu, o vse višjih pristojbinah za vrhove in trekinge. V številnih jezikih so na zasedanju poudarjali, da vendarle ne bi smeli ubiti kokoši, ki nese zlata jajca. Toda ali je glas UIAA dovolj glasen, da ga bodo slišali tudi v vladnih palačah držav, na katere so leteli takšni očitki?

Alpinizem združuje – še vedno! Naposled je bila z japonsko popolnostjo organizirana letna skupščina tudi prijateljsko srečanje aktivnih alpinistov z vsega sveta, kar pri srečanjih funkcionarjev nikakor ni samo po sebi razumljivo.

Plezanje kot olimpijski šport, posledice svetovnih političnih sprememb, varstvo narave in svoboda plezanja ter gorništa nasploh in... in... Kar številni problemi za zvezo, ki si je lahko šele pravkar privoščila plačano sodelavko za delo v glavnem uradu, kajti vse drugo delo je slejkoprej ljubiteljsko. Ali je problemov preveč? Morda bi vendarle priporočili romanje, pa ni nujno, da bi bilo ravno na Fudžijamo. V Alpah je glede stroškov veliko primernejših možnosti, ki po učinkih ne bi smele biti slabše.

NA OGLED JE BIL EDEN OD REDKIH PRAVIL ALPINISTIČNIH FILMOV

CELOVEČEREC O PLEZANJU NA K2

NEVA MUŽIČ

V Kranju ni več festivala športnega (in turističnega) filma, zato pa imajo filmsko distribucijsko hišo Carnium Trade. Združili so se tradicija in novi časi in tako smo imeli priložnost videti enega od redkih celovečernih igranih filmov z alpinistično tematiko tudi pri nas, namreč K2.

V osemdesetih smo imeli tudi v Ljubljani štiri festivale slovenskega amaterskega alpinističnega (in gorniškega) filma, sledilo je nekaj večjih in profesionalnejših poskusov posneti naše odprave in jih predstaviti na najdragocenejšem festivalu takšnega filma v Trentu in dela so dobila celo nagrade (**Fistravec, Karo**). Slovenski film se je tudi pričel z gorniški tematikami, a sanje o pravem gorniškem ali alpinističnem filmu so za nas ostale (še) neuresničene.

Tudi v tujini ni dosti boljše in dokumentarec, ki spremlja film K2, o tem ponuja klene dokaze. Že vrsto let se film trudi približati ekstremno plezanje tudi širšemu občinstvu. Znani nemški režiser **Werner Herzog**, ki je po svojem nagnjenju in umetniški moči najbolj »poklican« za poskus, je bil že čisto blizu realizaciji, ko je snemal **Messnerja** pri plezanju na Gašerbrum in prečenje, ki je sledilo. A »glavni igravec« očitno z izdelkom ni bil zadovoljen in Herzog se je odpravil v Argentino, naravnost na Cerro

Tore, in posnel igrani film z Italijani. A to je bilo potem, ko je Trans Pacific Films že posnel K2.

SNEMANJE V NARAVNIH OKOLJIH

K2 je bil projekt dolgo vrsto let. Osvajanje vrha samega je bila – zgodovinsko vzeto – pravzaprav ameriška travma. Bitka med Američani in Italijani je trajala 52 let in zmagali so Italijani. Dne 31. julija 1954 sta bila na vrhu **Compagnoni** in **Lacedelli**, dve ameriški navezi pa leta 1978 (**Ridgeway-Lhoskelley, Wickwire-Reichardt**). Ta travma se je preselila tudi v dramsko delo **Patricka Meyersa**, po katerem je bil napisan scenarij. Glavna igralka (**Michael Biehn** in **Matt Craven**) zatrjuje, da gre v filmu za preizkus prijateljstva v ekstremnih situacijah, ki nastanejo lahko le pri plezanju. Režiser **Franc Roddam**, ki je v vseh svojih filmih obravnaval predvsem spopad osebnosti z okoljem, je prav v takem filmu našel temo, ki je kljub izredno težavnim snemalnimi pogojem ni hotel spustiti iz rok. Želel je pokazati predvsem tri reči: veličino narave, veličino ljudi in veličino samo, kot pójem.

Snemali so v naravnih okoljih, ko nikdar ne veš, kaj se bo pravzaprav s filmom dogajalo in kaj se bo pokazalo v laboratorijih. Tudi ponavljanj ni bilo prav veliko, še zlasti ne najbolj spektaku-

larnih padcev, ki so bili na filmu sploh prvič posneti. Padec v razpoko je posebna ekipa tehnikov in specialistov za trik pripravljala več kot teden dni. Prav tako so bili smrtno nevarni padci po steni z naklonom 80 stopinj ali pa prek skale hrbtno 30 metrov v globino. Zaščite je bilo manj kot pri vajah v parterju naših telovadcev. Vsa čas kaskaderjem: **J. J. Makaru, Davidu Jacoxu, Michaelu Langloisu, Louju Bolloju in Marku Aisbettu.**

Kdorkoli je bil kdaj v Himalaji, bo seveda takoj ugotovil, da ves material ni bil posnet v okolici K2. Vendar je Skardu pravi in scena z nabiranjem nosačev avtentična. Ostalo je bilo posneto v Britanski Kolumbiji (Waddington). **Patrick Morrow**, slavni ameriški alpinist, je izjavil, da je pokrajina v Kanadi neverjetno dobra zamenjava za Karakorum in da filmu enostavno lahko vizualno verjameš. Tudi nekaj slovenskih alpinistov so uvozniki povabili na »varnostni« ogled. Ugotovili so, da večjih neumnosti v filmu ni, hvalevredno pa je tudi njihovo sodelovanje pri prevodu, tako da se ni čuditi pravilnosti tehničnih izrazov (**A. Štremfelj**).

BLIZU »DOKUMENTARNE RESNICE«

Pri snemanju so bili izredno slabi pogoji. V baznem taboru je kar naprej snežilo in kameraman je bil v stalni nevarnosti, da zdrsne. Veter, ki bi skoraj odnesel režiserja in nekaj sodelavcev, je tudi pokazal svoje zobe, potem pa še osamljenost ekipe, mraz, življenje v šotoru, čakanje na lepo vreme, vse kot v času resnične ekspedicije. Ni čudno, da je na koncu režiser deja: Film je bil tudi neke vrste ekspedicija, prav tako kot alpinistična, ki predstavlja okvir za glavno zgodbo: odnos dveh alpinistov, pri katerem je vsaj delno prišlo do izraza vse tisto

ugotavljanje o plezanju, ki so si ga prilastili različni psihiatri in psihologi. Dejstvo namreč, da gre pri plezanju za kombinacijo individualnega in timskega dela. Da gre za razvoj lastnih zmožnosti do ekstremnih meja, ko ima človek resnično v rokah lastno eksistenco. Jasno je, da takšna situacija lahko rodi v človeku bistvene spremembe v odnosu do sveta in samega sebe. Sledi pa seveda tudi opozorilo, da lahko ekstremne situacije dvignejo v posamezniku željo po preseganju mejne situacije in kadar je meja »napačno« določena, lahko pride do tragedije. Mejo nekega razumnega tveganja pa je seveda težko določiti. Pri alpinizmu gre hkrati za obvladovanje tega rizika in za samoobvladovanje.

Nepal odpira vrhove na zahodu

Nepalska vlada je za tuje odprave odprla osem gorskih vrhov na skrajnem zahodu kraljevine. Kot so sporočili iz Katmanduja, bodo med drugim 7132 metrov visoki Zahodni Api, 6580 metrov visoki Južni Nampa in vzhodni vrh Saipala (6882 m) od letošnje pomladi na seznamu tistih vrhov, na katere bo mogoče iti. Nove možnosti naj bi med drugim razbremenile preveč obiskovane predele na vzhodu države.

Kljub temu se bodo tuji alpinisti komajda kdaj odpravili v ta predel dežele. Dostopni pohodi do teh himalajskih vrhov so namreč izredno naporni in se bodo nanje odpravile le prave ekspedicije. Ceste so na zahodu kraljevine popolnoma neznane, najbližje letališče v Jumli je dobrih 200 kilometrov daleč od vznožja Apija, Nampe ali Saipala. Poleg tega so redkoštevilni nosači na zahodu države na glasu, da so vsak trenutek pripravljeni stavkati, kar vsako potovanje v ta predel še dodatno zakompljira.

Ne glede na to, da je bil ta predel, ki meji na indijsko državo Utar Pradeš, doslej zaprt za tujce, so alpinisti priplezali na vse te vrhove razen na Glavo večnega snega (6697 m). Prvopristopniki so bili večinoma alpinisti iz Japonske, ki so se že v šestdesetih letih lotili dolgih dostopnih pohodov. Nov na seznamu vrhov, na katere bo odslej dovoljeno plezati, je tudi Tso Karpo v Dolpu. V tem predelu živijo znameniti snežni leopardi, ki jim grozi uničenje: če ne bi imeli več pravega miru in če bi jih – predvsem zaradi krzna – tujci streljali, bi lahko izumrli.

Tudi drugi elementi tega športa, ki so v filmu le nakazani, niso daleč od »dokumentarne resnice«. Solidno so prikazani problemi na gori, različna tehnična področja plezanja, nesreče, padci, plazovi, višinske bolezni, logistika, tudi nosači Balti so pravi (prišli so v Kanado), vloga vodje odprave, vprašanje etike med člani odprave in ne nazadnje odnos do narave, predvsem v smislu njene veličine in neobvladljivosti. Ekstremne situacije so zahtevale od vseh napore, na katere je ekipa različno reagirala. Kljub alpinistični vsebini je v filmu dovolj »zgodbe«, da omogoča vsaj miselno in psihološko identifikacijo. Gre torej za film, ki se v osnovi res drži neke vrste dokumentarnih postopkov, ki pa je po svojem cilju in sporočilu v mejah igranega filma, tako da je hkrati tudi dokaz, da je v himalajskih višinah v tem trenutku kakršnokoli obsežnejše snemanje še nemogoče. Predvajanje filma je bilo terminsko odlično postavljeno v čas, ko se vsako leto spomnimo osvojitve K2 – in brez lažne skromnosti tudi v čas, ko je v noči od 3. na 4. avgust '86 **Tomo Česen** na alpski način preplezal njegovo južno steno (17 ur). Ne nazadnje pa se v prihodnjem letu na K2 odpravljamo tudi Slovenci (vodja **Tomaž Jamnik**).

Iz starega, dobrega PV

Sv. Oče je v poletju sprejel svoje prejšnje tovariše – planince v njih turistovski opravi. Listi so namreč poročali sledeče: Nekateri člani planinske podružnice, ko je najbolj vnet član je bil prej tovariš Ratti (papeževo rodbinsko ime), so priredili izlet na Etno. Ob povratku s Sicilije so se ustavili v Rimu in so se zmislili, da se gredo poklonit nekdanjemu drznemu alpinistu Rattiju, ki jih je prej vodil na M. Rose in v Dolomite, a se je zdaj povzpел na skalo sv. Petra. Predpisane obleke sicer niso imeli s seboj, a Sv. Oče jih je vendar, ko so mu bili priglasi, takoj sprejel v opremi, kakor so prišli, z nahrbtniki in s kratkimi hlačami. Vatikanski Švicarji in dvorniki so se kar ustrašili, ko je prikorakala ta planinska četa v prekrasne sprejemne prostore, Sv. Oče pa je, v svoji prisrčnosti, takoj prekinil avdience z neko množico, ko je zagledal turiste domačine, jih je peljal v posebno sobo, odslovil dvornike in je vzkliknil: »V planinah biva Bog!« Obenem je blagoslovil prišlece in se je nato pogovarjal z vsemi, osobito z ožjimi rojaki iz svojega rojstnega kraja Desio, ki jih je spomnil, da je on bil tisti, ki jim je odkril pot v Dolomite.

PV 1923, št. 2 (32)

ZGODBA IZPOD POREZNA

FRANICA

RAFKO TERPIN

Zidano kapelico nad Slabetovo domačijo prizadevno odnaša boter čas. Njegov trud je navidez neopazen, a kaj pomaga.

V travi brne kobilice, v nebo si ptice sekajo svoje poti. Obzorja so prevetrena, široka kakor zmeraj. Za hrbtom čutim, kako temni smrekovje in živo vidim, da se pod korakom vdajajo igličava tla. Podrasti ni. Le kjer je v sklenjenih krošnjah zazevala vrzel, se je začasno nekaj zgodilo: malinovje, bobovše ali kaj takega.

Kozolca, dolgega samca, ob katerem smo vedno prihajali do kapele, ni več. Late so si nehale rezati nebesni prostor, poletele so, nekdo si jih je vzel. Neke bližnje pomladi bo prešerno cve-toči žafran pozabil na dolgoletnega varuha. Poiskal si bo novega.

BEVKOV VRH

Kdaj pred 1960. letom nas je oče pripeljal nanj? Kdo ve! V hiši so imeli gostilno, celo planinsko zavetišče. Tu sem menda prvič gledal televizijo. Rdečelični gospodar, so namigovali, je bil znajden človek, posebno nekdanja italijansko-jugoslovanska meja mu je prav prišla. A brez sprenevedanja se je nasukal čas, ko je zbledela rdečica prijetnih lic; tedaj je tudi hiša zaprla svoja vrata... Meni je zadoščalo. Bilo je dovolj za prvi zamah. V gimnazijskih letih me je pomlad nagnala v brig. Tod sem prvič sledil žafranovim poljanam. V zgodnjem aprilu. Od Ta lesene noge na Lužniku me je poneslo, izpod Znojil sem nekako zašel v Zgornje Jazne, naprej pa se je bilo treba le dobre smeri držati. Kako sem pil tiste ure! Barve so plamele v dušo, božal sem jih od blizu in daleč. Ponesel sem jih s seboj in doma sem jih (še so sledovi) spustil iz vajeti. Morda je bilo prvič, da me je zanašalo v navidezno odsotnost.

Da, kadar dahnem »Bevkov vrh«, je zraven tudi: žefran! Nekaj pozneje (rekli smo – partizanski pohod) se je vsa idrijska gimnazija zapodila skozi Jazne in Otalež na vrh. Na Slabetovem senu smo celo prespali. Večer ob kresu sploh še ni ugasnil. Niti do danes ne!

V študentskih sobotah in nedeljah sem oral naše govce. Iz dna segajoči grebeni so mi postali domači, naj sem jih prebiral zvrha ali od spodaj. Naenkrat, neodvisno od očeta, so se mi vpili v žile. In družina, o kateri vsi mladi razmišljajo plašno in upajoče, se mi je utrnila tod, prav ti razgibani svetovi so se nama sprevergli v odločitev, ki je ni bilo več mogoče izpodbiti. Da, vem, bil je tam starikav kozolec

in žefran pod njim, bila je kapelica. V pomladnem mrču je dehtel Cerkljanski Vrh...

STENE NEKEGA ŽIVLJENJA

Danes je enako plav dan. Sonce. Tisočere nedorečenosti so obsedele v globini neba, od tam klestijo moje ure. V vsakem pogledu je nekaj starega, že znanega. Trave so, kakršne so, kapelica je videti dobra – se dol proti Ravnih pase živina? Z očmi grem po ljubem svetu in si govorim: To bo to, to bo ono. Porezen je od sile, Kojca ponižnejša. Črna prst obvlada strmine, Vogel se prebrisano tišči Žabniškega Kuka, Jalovnik s Kobiljo glavo je strašno podoben Poreznu, Krm se zateka v pravljico, Masore so prerade temne, Sv. Ivan straži Šebrelje, na Straži komaj razmišljajo, kam gredo vode, nekje sredi poti do Porezna se dolini vdaja Cerkno, grebeni mrkajo k Idrijci, Bači, Cerknici, Hobovščici, Kopačnici, Kanomljici, Sjavnici; v Otuško, Kozarsko, Orehovsko grapo... Steze so nevidna zlata pajčevina, vidiš jo, če veš zanjo; ceniš jo, če jo imaš v nogah.

Ja! Vržem se vznak. Med travnimi bilkami, vetrom in skoki kobilic se v nebo podajajo poti. Saj so plave!

Ena, prav zlozna, vodi od pretepenega Veharša tu pod menoj. Cestnega klanca je konec v ostrih rajdi. Če bi maloprej izpustil prijetno bližnjico, bi jo lahko zdaj navizal v Kotnik. Kar po njihovi Dolini ali pod obcestnimi krošnjami kotniškega Črnega vrha. Z leve bi mi nagajala Ta velk in Ta mal Candr, z desne bi blažile poglede travnate Strpetnice. Mimo njive – zelnika bi jo mahnil, ob strani bi se ustopila trdna kmečka hiša, obnovljenega hleva bi skoraj ne bilo videti, kozolec doplar s samcem v podaljškju bi se skrival med tepkami, jablanami in češpljami.

Pod kratkim travnikom in potjo, ki zavija k njivam in na Krog, bi me srečala stara zidana bajta. Tam še stoji zgolj zato, ker ni nikomur prav posebej napoti. Njena dva prostora sta le še ropotarnica, odslužena kmečka krama je zapolnila praznino. Okna so slepa, okvirji sprhneli. Kje so že šipe? V kot je stisnjena in založena krušna peč. Gorke so se zadnji tiščali posoški begunci med prvo svetovno vojno. Deset let prej, 1904. leta, pa je v osiroteli samoti življenje opletalo z devetnajstletno **Franico Mravlje**.

ŽIVLJENJE V BENDETOVI BAJTI

Njeno, Franičino zgodbo že dolgo spravljam skupaj. Kdove, jo bom kdaj v celoti spoznal?

Naj začnem brez oneganja: bila je bajtarska. Njen oče Janez, letnik 1852, je služil kot hlavec, v zimskih mesecih je večje klal prašiče, čez poletje je rudaril v trboveljskih jamah. Obseden je bil s služenjem vsakodnevnega kruha, s

svojimi otroki, se zdi, ni mogel ustvariti priskrajšane stika. O njem malo vem. Njegov rod morda ni bil prav iz Cerkljanskega vrha – ali pa, njegova mati Katarina se je prej nekam domače pisala Feltrin. Slišal sem, da je Franica v soseski imela sorodnike, Mravljete, ena od sestričen jo je menda učila klekljati. A ta del zgodbe je nejasen.

Več vem o Franičini materi Mariji. Njen sočen priimek Gruden je izhajal iz skromnega Savirjevša v Stari Oslici. Bil sem tam in občudoval staro lesenjačo v hudem bregu nad potokom nedaleč od Sovodnja. S Franico sta skupaj pretolkli skoraj 19 let, bili sta si zato bližji, kot se bližina po krščansko razume. A naj povem o Savirjevšu: Grudnova, oče Janez in mati Marjana (Kacinova), sta bila otroke prisiljena navizati v novo revščino, vendar se je eden od njih, tudi Janez, spretel in nadarjen, izučil in postal kar uspešen cerkven rezbar. Največ je delal po Dolenjskem, sem slišal. Domov je prihajal ves čeden in po gosposko napravljen. Njegovi obiski so bili gor do Slabeta in Lajš prav odmevni. Imel je brata mežnarja nekje v Poljanski dolini (a tudi to ni zanesljivo).

Mravljeva mlada dva sta se 1. februarja 1875. poročila, že prej sta se dogovorila z Benedetovimi v Cerkljanskem Vrhu 115. Njuno bajtarsko življenje se ju je lotilo v prijetni koči iz brun, Bendetovi bajti, ki je stala nekako sredi poti med hišo in današnjo cesto. Senco ji je dajala krošnja mogočnega drevesa. Bil je topel, svetel domek z vežo v kuhinji in spalnico v hiši, s komaj spoznavnim podstrešjem pod slamnato streho in drobno kletjo. Stala je v zavetju, podobno kot mogočna Bendetova hiša. Ta je bila vsa bela, okrašena z obsežnim gankom, gajtrami v oknih in klesanim portonom. Njive so bile gladke kot danes, svet prikladen za kmetovanje. Tu sta se ustalila, tu je Marija spravila na svet njunih osem otrok. Z gospodarjem in njegovimi sta se razumela, delo je bilo skupno in že desetletja umerjeno na pomlad, poletje, jesen in zimo, čas se je ravnal po soncu in koledarju. Kaj bi z uro! K maši je zvonilo v Cerknem ali v Novi Oslici. Prazniki so bili dovolj razsodno ukleščeni med delavnike in gospodove dni. Sprijaznenje z nebom je naklanjal Bog, vdanost je obležala med njivami in senožetjo. V brezdelnih urah je zvenelo malo besed. Težke čase so premolili, bolečino je pila zemlja. Razori so bili široki, prav zlahka se je stopilo počez, ne le vzdolž.

MATI IN HČI

Marija je rojevala: 1876. Andreja, 1878. Marijo, 1880. Katarino, 1883. Tončeta, 1884. Marjano, 1885. Franico, 1888. Janeza, 1891. Blaža. Ob Franičinem krstu so v Cerknem dali črno na belo, da sta bila botra **Jakob Sedej** in **Marjana**

Podobnik, babica je bila **Marija Sedej**, krstil je **g. Nikolaj Kocijančič** ... Bog je dal, da so trije preživeli. Ostalim ni dal. Opletala je stara čez Lajše in Slamovje, pa pobirala kmečke in bajtarske. Bilo je dovolj otrok. Iz slednje hiše so se usipali ... Katarinca ni dočakala leta dni, Tončeta so po dveh mesecih nesle koze, 14-letno Marijo, leto in pol starega Blaža, 8-letno Marjanco je v avgustu 1892. leta odrešila davica. Drugega za drugim. Tistega leta jih je na Cerkljanskem samo davica zahtevala trideset, pretežno otrok. So v tistih prečutih časih postavili kužno znamenje v novaških Novinah? Kdo ve!

1892. jih je bilo le še pet: 16-leten Andrej se je pripravljaj na pot, črnolasa 7-letna Franica je bila vsa materina, 4-letni Janez je že stresal prvo navihanost, očeta Janeza je grabila jetika (ostalo mu je pet let), mati Marija je bolehalo. Kaj ji je vrvelo v drobovju, da je vse bolj in bolj stikala za zelišči po okoliških gmajnah?

Enkrat v teh letih (1892–1897) so se preselili in hkrati zamenjali gospodarja. S št. 115 so šli na št. 113, od Bendeta v Kotnik, od Podobnikovih k Sedejevim. Oče je odločil. Kotniški mu je poleg stanovanja, hrane, delavske in ta kmašne obleke obljubil na leto še sold več v denarju, zato sta se dogovorila. Bajne ni bilo vmes nobene spora. Čez grič so šli tudi zaradi zidane kotniške bajte, ki pa je prišleke že v prvi zimi shladila. Kleti ni imela. Materi Mariji je bilo žal, vendar nazaj ni bilo poti. Oče je še izginjal v premogovnike, mati je živela z njivo; Franica je pasla gor čez Strpetnice, prebirala je sence v Poreznovih pečeh. Po njih je ocenjevala dan in uro. Sanjala je z njim. Naučila se je metati klekelne. Z materjo sta prijateljevali vse dolge zime. Janeza sta sprti devali v red, kolikor se je pob pač pustil. Andrej je šel po svetu, v Idriji si je našel posel pri Kogovškovem mlinu, pozneje je začel mleti na svoje v Zaspani grapi. Prva vojska ga je pozabila neznanu kje. Ni se vrnil.

POT V SAMOSTOJNOST

Kadar sta z materjo dovolj naklekijali, sta nesli prodati nekam k sv. Antonu v Poljansko dolino (Franice se je tedaj že tiščalo nekaj prihrankov.) S samotež vozičkom sta zaškripali v zgodnje jutro. Ves dan so pela s plehom obita kolesca. Sprevrila se je v čedno deklico. Kot štrigalca tenka je nosila do pasu dolge črne lase. Pobje so se kar vneli, sem slišal praviti. Vendar je bila nepopustljivo strogo vzgojena. Materi je bila neskončno zavezana, po 1897., ko je odneslo očeta, še bolj.

Mati je slabela. Kadar jo je zvalo, se je zavlekla v temen kot, kuhala si je čaje in molčala. Vmes sta v belih dneh k nebu razprtega Cerkljanskega Vrha skupaj s pogledom in besedo bežali prek starih in novih razorov. Z božjo in zdravo

kmečko vdanostjo sta plezali po svetlo temnih grebenih, ki so jih izpirale neutrudne stare reke. Živeli sta od sonca, živeli sta od zemlje, živeli sta od božje besede. So res vodile od nekdanjih uhojene poti čez Veharše, Zaklanec, čez Kladije?

1904. leta je mati pri 55. letih omagala. Izmučeno je Bog vzel k sebi. Franci se je utrgal svet. Med štirimi stenami majhne izbe je ostala sama, brata sta že bila na svojem. Počrneli so domači razori, zvodenele so vse poti, pogled se nikakor ni zmoget odpočiti na bleščečih pečinah tam daleč za Poreznom in Kojco. V gozdove so se nalovile pošasti. Dobrohotnost kotniških obrazov se je kar nekako ni zmogla dotakniti. Medlela je. Še jokati ni zmogla. Kako težko je našla pot do Boga, do njegove besede! A vedela je, da tja mora.

Iz brezupne otopelosti so se ji naslednji dnevi zaokrožili v jasno odločitev: stran mora! Stran od Doline, stran od Strpetnic. Pogled čez Stražo in cervkivo sv. Ivana v Šebreljah daleč proti Matajurju je bil kot vse drugo poln materine prisotnosti. Vse je govorilo o materi Mariji, vse je vpilo o njej: »Zbogom, mati!«

Vabili, prepričevali so jo, naj ostane. Z njenimi rokami so bili zmeraj zadovoljni. Kam bi hodila, Franica! Saj si naša!

Franica ni odjenjala.

Svoje imetje je dvakrat naložila v trden koš. Vem, da je bilo dvanajst rjuh iz lanenega platna, šest grobih, šest praznih; bil je tudi bel zimski plašč iz navznoter obrnjene ovčje kože in z rdečimi rožami po hrbtu. Zbogom! je porekla materi, Kotniškim in Cerkljanskemu Vrhu, Poreznu in sv. Jerneju tam v dnu doline za Slamovjem.

Dvakrat je – že trdna in močna – pretolkla pot skozi Lazec do Maruškovca, ob Idriji do Fare in v kanomeljsko Ribnico. (Je pešačila skozi Otalež in Jazne?) Ko se je drugič obložena spuščala k reki, je odhajala za vedno. Nikdar več se ni vrnila.

Franica!

Na! – tako ves trznem v blagem dnevu, ležeč sredi Slatetovih trav. Komu si oprtal mladostno štorijo svoje stare matere? Le komu! Najprej sebi!

Dotaknila se me je kot zmeraj, kadar me nese skozi te prijazne kraje. Pod roko se me rahlo oprime, pa greva družno naprej, čez trate in skozi hosto. Kako to, pletem, stara zgodba je vendar nič v primerjavi s čednostjo, ki jo onečejajo moji škrapeti, zgodba je le skupek izrečenih ali zamolčanih besed, nič, manj kot nič. Vsak kamen na trdi poti je nekaj. Tako!

Vseeno se bom potegnil mimo kotniške bajte; rad bi ji bil čisto blizu. S Ta malega Candra bom široko zadihal čez vse grape. Potem me bo požrlo dol skozi Grašče.

NOVA KNJIGA ZA PLANINSKO KNJIŽNICO

DOTIKI NEBES

DARKO BERLJAK

Hrvaška planinska zveza je lanskega decembra izdala v nakladi 2000 izvodov 250 strani debelo knjigo znanega zagrebškega alpinista in gornika **Darka Berljaka** »Dotiki nebes« (Dodiri neba) – »za tiste, ki so bili tam in se morajo neprestano vračati, za tiste, ki bodo tja šele prišli in jih čaka enaka usoda, in najbolj za tiste, ki tam niso bili in tja ne bodo nikoli šli«. V njej živahno, včasih humorno, včasih razmišljajoče pripoveduje o nekaterih svojih odpravah »daleč na vzhod, kjer je zemeljska skorja najbližje nebu«. Od tod ima 42-letni diplomirani ekonomist Berljak (naslov njegove diplomske naloge je bil »Planinstvo kot tradicionalna oblika turizma«) bogate izkušnje, saj je v Nepal in Tibet vodil vseh dosedanjih sedem zagrebških alpinističnih odprav. Berljak, ki je zdaj načelnik Komisije za alpinizem in predsednik izvršnega odbora Hrvaške planinske zveze ter predsednik Planinske zveze Zagreba, je v vrsti predavanj in predstavitev svoje knjige gostoval 15. decembra lani tudi v Ljubljani. – Objavljamo delček njegove knjige, ki jo je mogoče kupiti v ekonomatu Planinske zveze Slovenije v Ljubljani ali naročiti v Hrvaški planinski zvezi v Zagrebu. (Op. ur.)

ROB VESOLJA

»Na vrhu smo, na vrhu!« sem napeto poslušal Leptirjev glas iz radijske postaje v baznem

Na vrhu Ngojumba Kanga (7743 m), desno Everest in Lotse

taboru pod Anapurno IV. Za mojim hrbtom je bilo slišati vzdihne olajšanja in veselja.

»Pa je vendarle uspelo,« sem pomislil, srečen, ker je bilo večdnevnega pričakovanja naposled le konec. Kamen se mi je odvalil od srca, še težji pa mi je pravkar legel nanj. Z vrha bo potrebno priti v enem zamahu, šele potem bo vsega konec. V teh trenutkih sem se spraševal, kdo komu bolj zavida: mi iz baznega tabora Leptirju, Mariu in Globusu, ker so tam zgoraj, 7525 metrov visoko, ali oni nam, ko gledajo, kako smo nekaj tisoč metrov nižje od njih v udobju in na varnem. Če bi bilo mogoče to nekako izmeriti, bi me zelo zanimalo, kaj je močnejše: želja, da prideš na vrh, ali tista, da z njega čim prej prideš nazaj.

Kot se je začelo, je Anapurna IV skorajda ostala samo gola želja in drag izlet. Brez izkušenj in kakšnih posebnih priprav smo odšli v Himalajo, kjer še nihče od nas nikoli ni bil. Prišli smo, da bi se kaj naučili in če bi bila le kakšna možnost, splezali na ta tehnično ne pretežaven vrh. Vendar so si ljudje tudi že na lažjih vrhovih polomili zobe. Naš je imel zavidanja vredno višino, smer vzpona pa je zelo dolga in naporna.

Že drugi dan smo se prepričali, kakšne težave nas čakajo. Do prvega višinskega tabora je bilo treba pritrčiti vrvi za poznejše varnejše vzpone in sestope po strmem in nevarnem pobočju. Ponoči nam je plaz uničil vse, kar smo naredili, da pa bi bila škoda še večja, nam je zametel še vse stvari, ki smo jih pustili tam.

Minevali so dnevi, približeval se je zaključni vzpon in naenkrat je začelo iti vse narobe.

Mimi je že več dni zdravil otekle nogo, Boška je mučil želodec, Radovana pa cela čeljust. Vse skupaj je otežil še sel iz doline z vestjo, da se

Ledeniške razpoke na Ngojumbi

je na bližnjem Pisangu zgodila nesreča, in s prošnjo, naj skušamo pomagati pri iskanju.

Z Rusom sem šel v Chindi, po poti se nama je pridružil še Američan Steve, ki je bil ta čas zdravnik v alpinistični šoli v Manangu in čigar pomoč bo vsekakor dobrodošla.

Pustili smo Leptirja, Marija in Globusa nekje sredi Anapurne, da se sami znajdejo, kakor vedo in znajo, ne da bi jim kakorkoli pomagali ali da bi se jim kdorkoli od nas pridružil. Poprave ni moglo biti: ali bodo splezali v prvem poskusu ali pa bodo propadli vsi lepi načrti. Vztrajno so se prebijali dalje po slabem vremenu, ki je hkrati preprečilo naše načrte pri iskanju na Pisang Peaku. Čez nekaj dni smo se vrnili v bazo, ne da bi karkoli opravili. Trojica je bila pravkar pod vrhom in po radiu in z daljnogledom smo spremljali pikice na snegu vse do trenutka, ko so se združile z modrim nebom.

DEŽELA PETRA PANA

Kateri motiv tako privlači ljudi, da plezajo? Plezanje je igra, ki je zelo podobna šahu. Veliko majhnih napak ali ena velika – in partija je izgubljena. Vendar tukaj žrtev ni beli ali črni kralj, temveč življenje.

Obstaja ogromno mnenj o tem, zakaj plezamo. Vsa so več ali manj točna in vsakdo smatra, da je njegovo najbližje resnici.

Ljubezen do gorskega sveta, preverjanje lastnih skrajnih zmogljivosti, pravadni izziv za boj z naravo – tako bi dejali tisti, ki v vsem vidijo višje cilje. Biti boljši od drugega, splezati na težji vrh

kot kdo drug, postati slaven in vedeti, da o tebi govorijo z občudovanjem ali zavistjo, da govoriš celo to, da si malo nor, kot bi dejal kdo drug, ki vse poenostavlja.

Tako prvo kot drugo je človeško, pred ničemer ne bi smeli bežati, prav tako pa plezanja ne bi smeli smatrati za nekaj posebnega. Če pregloboko zaidemo v smisel, bo odgovor vse bolj kompliciran.

Celotna zgodba o plezanju je pravzaprav podobna vsem drugim težnjam v življenju. Od najpreprostejših do najbolj vzvišenih vedno težimo k istemu: k človeški sreči.

Srečen sem pred vzponom, ker se odpravljam nanj; srečen sem med vzponom – resda malo manj, če gre slabše –, zato pa sem toliko srečnejši, ko se vse dobro konča. Človek v vsakem svojem gibu išče srečo – in zakaj je ne bi našel v plezanju?

In kje je Himalaja pri vsem tem? Ljudje so pogosteje zadovoljni in veseli, ko so mladi in dokler ne odrastejo. V Himalaji so najvišji vrhovi sveta in to je naša Dežela nikjer in nikoli, mi pa smo Petri Pani, ki tam nočemo odrasti.

Zato se smejimo, kadar stopimo v kravjo zaprego, zabavno se nam je voziti na strehi avtobusa deset ur za sto kilometrov. Tako zelo smo želeli priti v te predele, ko pa smo že tukaj, se nam nikamor ne mudi. Če sedimo mokri in blatni v kakšni hiši in jemo samo riž, potrpežljivo čakamo dan, ki bo prinesel sonce in kaj boljšega od riža, po trpljenju po snegu in ledu pa nas čaka vrh, s katerega bomo videli še veliko novih vrhov. Nad njimi je samo veselje, katerega del smo, na kar pa pogosto pozabljamo, ko vse

življenje tekamo po našem planetu, ne da bi pogledali navzgor.

HUDOBEN PLES BELIH KOSMIČEV

Trojica na vrhu Anapurne se je dotaknila nebes, občutila s srcem in vsem bitjem nepopisen trenutek olajšanja, da je plezanja naposled konec, pri tem pa ni premišljevala o nikakršnem cilju ali namenu alpinizma. Nabrusila je pete proti dolini, ki je – enako kot vrh do pred nekaj trenutki – postala edini smisel življenja, za katerega se je treba bojevati.

Pospravili so zadnji tabor in nadaljevali sestop po dolgem grebenu, pri čemer so s težavo gazili sneg, ki se je podnevi omeščal.

Približevala se je noč in prinašala veliko negotovost. Nikoli v življenju nisem videl take barve neba in še dolgo po sončnem zahodu temno rdeče obzorje je dalo slutiti, da se na njem dogajajo velike spremembe.

Družina na gori se je zavlekla v šotor in čakala jutro, da bi se odpravila do nižine. Nam v baznem taboru ni bilo do tega, da bi šli takoj spat in smo se še dolgo v noč pogovarjali. Šel sem pred šotor in pogledal v nebo, na katerem sem zaman iskal zvezde.

Potem sem se zavlekel v spalno vrečo in premišljeval o snegu. Otroci, pa tudi številni odrasli radi gledajo, kako padajo beli kristalčki. Kolikokrat sem ponoči vstal iz postelje, opazoval ples kosmičev okrog uličnih svetilk in upal, da bo do jutra bela odeja čim debelejša!

Še vedno sem ljubitelj snega doma, na odpravah pa ga ne morem niti gledati, ko pada. Ni pravilo, da bi snežilo samo o mraku; pogosteje se to dogaja popoldne, pred večerom pa se spet razvedri. Sneg, ki začne padati ponoči, je klobuta najhujše vrste in napoved bližnjih težav, ki bodo do skrajnih mej zagrenile življenje.

Najpogosteje je to začetek velike spremembe vremena, seveda v nepravo smer. Naslednjih nekaj dni se bo iz oblakov prav gotovo sesul ves možen sneg, ki mi ga je primanjkovalo v vseh zimah mojega življenja. To pa pomeni tone in tone bele nadloge, ki nas bo v najboljšem primeru prisilila, da brezdelno sedimo v bazi, medtem ko so druge možnosti ena slabša od druge: podrti višinski tabori, zasute gazi in skladišča opreme, pokrite fiksne vrvi, plazovi brez voznega reda in, kar je najnevarnejše od vsega, blokiran povratek za ljudi, ki so na gori.

NADLEŽNA BELA ODEJA

Dremal sem in mislil na troje-srečnežev, ki so bili danes na vrhu. Ali lahko zaspijo po vsem razburjenju in trpljenju tega dne? Samo da bi lepo vreme držalo še do jutri in da se celi vrnejo k nam! Rdeče nebo pred sončnim zahodom in poznejši mrak brez zvezd ne moreta

pomeniti nič strašnega, jutro se bo gotovo zbudilo jasno in sončno in vse se bo končalo v najlepšem redu. Tolažil sem se toliko časa, dokler nisem slišal dobro znanega in hkrati najbolj osovraženega zvoka na odpravah: bobnanja ledenih kristalov po šotorski stehi. Ta zvok bo kmalu ponehal, pa ne zaradi pomanjkanja snovi v oblakih, ampak zaradi tega, ker se bo na šotoru nabrala tolikšna odeja, da bo zadušila zvok. Teža snega bo pritiskala vse močnejše na tkanino in pripraviti se bo treba na nočno telovadbo oziroma na tolčenje z nogami in rokami po notranji strani šotora, da bi zdrsnilo z njega vse, kar je dotlej zapadlo.

Čez nekaj časa bo tolčenje postalo popolnoma brez haska, ker se bo okrog šotora nabralo toliko snega, da bi imel celo plug dovolj dela; zato je edini izhod, da se prepustimo snežni idili in poskusimo zaspati, dokler je še sploh kaj kisika v tej snežni grobnici. Le kako je šele mojim prijateljem več tisoč metrov nad baznim taborom! Naša radijska postaja je bila sicer vseskozi vključena, vendar ni vso noč na pozive nihče odgovarjal.

Če se po jutru dan pozna, je bilo vse tako, da slabše ni moglo biti: megla s snegom, kar ni kazalo niti najmanjšega znamenja, da bo še kdaj nehalo padati. Ob dogovorjenih urah za radijsko zvezo se s hriba ni nihče več oglašal. Hoteli smo verjeti, da so pokurili vse baterije, saj bi vsak drug vzrok lahko pomenil nekaj mnogo resnejšega.

Snežiti ni prenehalo niti ta niti naslednji dan. Poskusili smo se odpraviti navzgor, vendar je bil trud po globokem snegu in megli zaman. Preostalo nam je samo čakanje, to pa je tisto najslabše in najhujše.

SREČA NA POTI ŽIVLJENJA

Naposled se je tretji dan zbudil sončen in z vseh strani se je lesketal sneg. Vztrajno smo z daljnogledi preiskovali goro, vendar nismo zagledali ničesar, kar bi nas vznemirilo. Resda je bil del sestopa po drugi strani grebena, ki je bil z naše strani neviden, tako da bo vse postalo jasno šele naslednji dan, ko bi se naši plezalci morali pojaviti na pobočju nad drugim taborom.

Smrt dveh vrhunskih alpinistov

Francoski alpinist *Jean Claude Vincent* se je pri vzponu na Ojos del Salado v Čilu smrtno ponesrečil. 50-letni podpredsednik francoske planinske zveze je padel v smrt, ko je na višini 5000 metrov prečil poldenelo strmino. Ojos del Salado, ki leži na severu Čila na argentinski meji, je s 6893 metri najvišji vulkan na svetu.

Sredi oktobra se je smrtno ponesrečil tudi eden od najbolj znanih francoskih alpinistov *Pierre Beghin*, ko je plezal po zahodnem grebenu Anapurne v nepalski Himalaji. Beghin je padel z višine 7000 metrov približno 1000 metrov globoko, ko je hotel na 8091 metrov visoki gori preplezati novo smer.

Čakali smo vse jutro in spet se ni nič zgodilo. Brez kakršnegakoli upanja, da bi bilo mogoče karkoli narediti v globokem snegu, sem se napotil proti gori, samo da nisem sedel in da nisem v obupu boljšal v rob grebena.

Dogovoril sem se z drugimi v taboru, naj na sredino baze položijo velik kos redečega najlona, če bi zagledali pikice, ki se spuščajo. Zame bi bilo to znamenje, da je vse v redu. – Plezal sem več ur, vendar je bila smešno majhna razdalja, ki mi jo je uspelo prehoditi. Šele pred večerom sem prišel do vrvi, ki smo jih fiksirali pod prvim taborom. Iti je bilo treba v nekakšen žleb, iz katerega se nič ne vidi, pred tem pa sem se zadnjič obrnil in pogledal navzdol. Pa ni bilo v bazi nič rdečega.

Prišel sem se na vrvi in s prižemo odšel ob njej. Po nekaj metrih sem se vendarle vprašal, ali sem zares dobro pogledal. Vrnil sem se do vstopa v žleb in – kakšen čudež! – to pot je bilo med šotori nekaj rdečega. Takoj sem zdrvel navzdol, tam pa je vladalo velikansko razburjenje, kajti pikice na gori so postavile šotor in zlezle vanj. Še ena noč in en dan, pa bo vse končano.

Negotovost pa je vendarle trajala vse do naslednjega večera, ko smo bili spet vsi skupaj. Poslušali smo o burnih dogodkih, ki jim zadnje dni nismo bili priče. Snega je bilo na gori mnogo več kot pri nas v baznem taboru. Bil je tako visok, da prvo jutro, ko je nehalo snežiti, fantje niso mogli najti cepinov in derez, ki so jih zvečer pritrdili poleg šotora. Čeprav so vse prekopali, opreme ni bilo, brez tega pa je bila vrnitev nemogoča. Ko so že izgubili vsako upanje, so naslednji dan čisto po naključju opremo našli pod snegom.

Vrnitev v snegu do pasu je bila naporna in nevarna zaradi neprestane nevarnosti plazov. Vendar je sreča prišla, ko so jo najbolj potrebovali. To pa je tista nitka, ki v Himalaji skoraj vedno loči uspeh od neuspeha in je včasih potegnjena med življenjem in tragedijo. Vendar to ni poker, ampak način življenja, ki ga imamo radi. Mogoče po teh naporih, ko moramo do zadnjih delčkov izkoristiti vse, kar znamo in zmoremo, življenje čutimo bolj polno in odhajamo v vsako novo preizkušnjo močnejši in bolj pripravljeni.

DECEMBRA MESECA PRI JELENOVEM STUDENCU

BELA NEVESTA NA MESTNEM VRHU

PETER VOVK

Rad sem med vami, planinskimi otroci, in nič drugega nočem. Ko ste zvedeli, da sem gori, ste prišli, pa čeprav pozimi. Nisem bil več sam. Omamno ste šepetali med seboj, potem ste me vprašali, kaj naj bi delali. Drv nimam, sem rekel. Treba jih je najti, a ne debele suharje.

In šli so s sekiro in žago. Privlekli so dolge suhe letnike. Mrzel veter je pihjal in nanašal sneg. Nobenega ptiča ni bilo slišati. V drvarnici pa dela žaga in drv je vse več. Večerí se, kovinska peč v koči daje prijetno toploto. Nepremično stojijo fantje okoli peči in se grejejo, veseli, da so tu gori pri tebi, siva kočica iz brun.

Zunaj drobi sneg, prav tiho pada. Popolna tišina je; prijetni so občutki ob topli peči. Polhi so začeli škrebļjati, ogreli so se. Gozdna miška kuka izpod omare in nekaj klesti. Lesni črv škrtá v tramu, kot bi navijal leseno uro. Pravo vzdušje za zimski večer. Duletov pes ovohava, tipa, sope. Ves je živčen, saj to je zanj nov svet. Otroci so sedli za mizo in začeli kvartati. Eden izmed njih je bil bolj živ od drugih. Na glas je brai spominško knjigo in nekaj v njo zapisoval. Tranzistor je pel kar naprej. Skupna ležišča na pogradih so bila pripravljena za spanje. Zanimivi otroci so bili to, polni življenja in smeja.

Stari od osem do petnajst let so hodili skupaj,

niso se bali zveri in pes je seveda hodil z njimi. S pravljicami sem jih začel hraniti in poslušali so. Najmlajši je že mežikal; spravil se je na pograd in zaspal. Utrujen je bil od strme skalnate poti. Eden je šel po vodo k studencu; premaknil se je ptič na veji in ves preplašen je prinesel vodo v loncu. Trepalnice je imel polne snega. Pajek je imel v kotu sobe razpeto mrežo, zapredal je muho. Eden od otrok je že mislil na jutri, kaj bodo delali in kako bomo prišli v dolino, če bo kar naprej snežilo. Jakob bo šel naprej, velik je, in mi za njim. Eden je privlekel iz nahrbtnika steklenico čaja in ponujal pitje.

Eden je imel staro žepno uro, še od birme. Priklenjeno na verižico je ogledoval in naznanjal čas. Ustavljal se je v sobi in ugotovil, da se je kazalec premaknil naprej. Drugi spet oblikuje z nožem leskovo palico in rezbari ime. Naglo se obrača, kot da dela velike zareze.

Oči se lepljivo zapirajo. Eden se vzdiguje nad mizo in gleda karte, če je vse v redu. Približam se mu, začnem pomagati. Odkrijem skrivnostnega aduta – žolija.

Vedno večji je zagon: eden se je začel praskati za ušesom, drugi je zaklical pik as. Jakob, ki je imel mačje oči, je začel hoditi po sobi, stopil pri vratih ven in zagledal risa. Hitro se je vrnil, potem pa so vsi planili ven in pes je šel za njimi, pa se je vrnil – kot, češ, bežal je, ne grem več za njim. Vrnili so se in kvartali naprej.

Leščerba je svetila s svojo bledo rumeno svetlobo. Tema je postajala vse bolj temna. V očeh se počasi nabira spanje. Ura je skoraj polnoč, beseda sveta, spravlja se spat. In smeh je bil. Potem v spanju počasi drvijo v sanje. Eden vleče žago. Počasi se vendar vse umiri in spanje se je začelo. Mraz leze za nohte, treba je kuriti, nalagati drva v peč.

Ura je odbila dvanajst. Vonji in dišave so bile prelepe. Prebudil sem se in spet zaspal. Sanjam, muči me neznana tesnoba, oprijema se nog, utrujenih od zimske poti, zasute s snegom. Pokrivalo pada na oči. Ležim na pogradu in sanjam. Toplota kovinske peči me omamlja. Drevesa se krčijo, raztezajo in večajo...

KRIKI V BELI NOČI

Bakreno modre ptice se spuščajo z vej. Šumna reka mravljincev nosi iglice in luske smrekovih storžev in gradi mogočno stavbo. Prividi se prerivajo po sobi. Dišave ciklam in jelk omamljajo nos. Okoli mene nastaja velika gneča dreves, skale rožljajo. Nad menoj plahutajo netopirji. Ptiči krilijo, se mučijo, iščejo zavetje pred smrtjo. Prikaže se zver brez nog, pošast z repom.

Govorim brez glasu, vkopan na mestu, in ne morem naprej. Molk ima velike oči, neprestano nekaj iščejo. Uho je vedno bolj utrujeno. Prihaja polnoč v črni obleki iz prozorne svile. Videti je kot nočna vešča. Ustavi se in me gleda. Zaležal sem se, ležim na srčni strani. Z muko se premaknem. Slečem se in se pripravim na spanje. Naložim drva v peči in zaspim.

Sanje me ne pustijo iz objema. Utrujen se ustavim ter se uprem zimski megli in vetru. Odprem oči, gledam jelke in bukve. Naenkrat je vse belo: drevje, grmovje, skale in mah. In ko pogledam natančneje, se mi zdi, da drevje prihaja in odhaja. Zakričim, a vsi kriki se ustavijo v zasneženih vejah. Od besa se krepko požem naprej, da se iztrgam iz belega objema. Vsi šumi so beli in tišina je bela. Tudi skale, pokrite z mahom, so bele in spomini so beli. Svetloba je posuta s snegom in temna je.

In moje dihanje je belo, bela para se kadi iz ust. Spregovorim, začnem rotiti padajoči sneg, kajti tudi obup je bel. Šum padajočega snega poslušam, gledam iskre, leteče iz dimnika. Pripravljen sem na vse, kar prihaja. Oči tipljejo temo, ušesa poslušajo. Tiho se premikam, sipki sneg me zanaša.

Zajamem vodo iz studenca. V temi vidim kakor sova in ne govorim, ker me nihče nič ne vpraša. Škripajoča vrata maje veter in niha veje dolgo-lasih smrek. Z nogami tipam tla in spet najdem tezo. Muči me potuhnjenost teme. Občudujem pajka na tramu; kar naprej je zaposlen z majhnimi težavami, ko veže pretrgano nit. Videti je, kot da mu je nekdo zmešal štrene.

Polh spleza na mizo in gloda jabolko. Lep je v

svoji kosmati obleki in s košatim repom. Nezaseden prostorček na mizi je spet poln, ko pripleza še en polh. Plavajoča svetloba ognja meče zakrinkane obraze po steni. Zbudim se, dela se dan. Namečem drva na žerjavico in ogenj veselo zaplapola. Toplo postaja. Grem po vodo k studencu, da bom skuhal kavo. Sklonjene glave zajamem vodo z loncem. Pričakovanje je veliko, ne vem, kaj bo prišlo.

Uboge moje oči, natezajo se in krčijo, kot mačke so. Čisto blizu nekaj zbeži. Gozd je tih in svečan, drevje pokrito s snegom. Preperel les ob poti se svetlika, neslišno drsim naprej. Vračam se.

Koča diha po starih časih. Spet nas je več. Otroci vstajajo in se pretegujejo kot mačke. Skačejo na tla, se oblačijo. Poslušam vesele zgodbe mladih ljudi. Režejo kruh, jedo salamo. Kuhajo čaj in pijejo. Čez čas gredo ven in se obmetavajo s snegom. Johan je vzel lopato iz dvarnice in dela pot do studenca. Jakob odmetava sneg pred kočo in dela pot v kuhinjo.

POVSOD POGRNJENA BELINA

Oči se razgledujejo, prostor se večja. Tišino je spet preglašil polh s svojim kihanjem. Ura na steni v kuhinji počasi tiktaka. Meri čas. Polno prgišče lepote je razlilo sonce po svežem snegu. Dolina Jelenovega studenca je kot nevesta v čisti, beli obleki. Drevje je ovešeno s kristalnim belim snegom.

Šel sem mimo s snegom obloženih smrek do studenca. Miren in tih zveni iz globin. Otroci so postali živi, njih jezik je kot pesem. France se je valjal po svežem snegu in delal premete. Suh, droben in gibljiv je bil. Srce trepetalo od same bele zimske lepote. Sinje modro nebo, oblaki jagenjčki, žarki sonca.

Od mraza obrita lica otrok gledam. Hiteli so žagati in sekati drva. Kuhal sem kosilo – enolončnico, obilno in nasitno. Ne bo lakote. Belina snega je ogrnjena po tleh, skalah, kamnih, grmovju in drevesih. Sklad na skladu skal je ves bel. Poseka je polna belih stožcev smrečic. Bukve kažejo moč – svoje gole veje, obložene s snegom.

Visoki, ozki stožci jelk in smrek, pokritih s snegom, kipe v nebo. Spravimo se na Mestni vrh. Jakob caplja naprej, mi za njim. Bela gaz je za nami, videti je kot kača. Rinemo na vrh, gremo mimo redkih starih dreves, skal in kamnov. Skozi bukov naraščaj, poln snega, pririne-mo na vrh. Pod seboj zagledamo mesto, povsem drugačno kot poleti.

Od daleč se svetijo Kamniške Alpe. Gledam Črni vrh, pogorje Roga, Kočevski Šahen, Suho krajino, Goteniški Snežnik, Krokar, Gorski Kotar, Notranjski Snežnik, Klek na Hrvaškem, Krim, Krvavo peč, Rute. Pod menoj je mesto, zasneženo mesto Kočevje. Kakor da je obleče-

no v hermelinast plašč. Prižgem cigareto, dim se pokadi. Diši po dobrem tobaku. Še malo postojimo, se usmerimo na Fridrihštajn in po fridrihštajnski poti nazaj v kočo PD Kočevje. Prijetno utrujeni in razpoloženi nekaj pijemo. Posedamo ob topli peči, se pogovarjamo – in smeh je bil. Kamor pogledam, povsod bogastvo besed mladih ljudi. In pes je, ves vesel, skakal od enega do drugega. Z mehкими sencami dreves se počasi dela popoldan. Samotna kljuka na vratih me gleda, kdaj jo bom prijel. Počasi pospravljamo, pometamo, gasimo ogenj. Dajemo smeti v smetnjak. Nahrbtniki so prazni, le steklenice so v njih. Ko se oblečemo, ko zadegamo nahrbtnike na ramo

in vzamemo palice v roke, gremo po kratki stezi na pot. Primem za kljuko, soba se prazni. Zaklenem vrata. Jakob gre naprej, mi za njim v gosjem redu. Pot je kmalu narejena, vsa se blešči od žarkov sonca.

S počasnimi koraki, kakor v filmu, gremo po rahlo zarisani poti mimo inštitutskega gozda do stare jelke na križišču ter po bližnjici v dolino. Strmine nas ne motijo, ker so skale pokrite z debelim snegom. Rahlo položen del poti je za nami. Pot strmo pada navzdol do ovinka druge mestne ceste. Od tu naprej pa gre spet po strmini do prve mestne ceste. Še malo in v dolini smo.

Vse sveže je, pokrito s čistim, belim snegom.

IZPOSOJENA GROTESKA

PISANI GORNIKI MODERNE DOBE

Zadnja leta je športna moda močno vdrla tudi v gorski svet in se je vsaj dotaknila, če že ni popolnoma omrežila športnih plezalcev, turnih smučarjev in čisto navadnih planincev. Poprej je bila ta modna ponudba zelo pičla. Tudi zaradi pomanjkanja denarja je bilo po tem komajda kakšno povpraševanje. Dandanašnji pa je šlo to v drugo skrajnost. Človek se lahko vali po snegu navzdol, kar ni nič hudega, le da mora biti pri tem oblečen perfektno in v slogu.

V temen kotichek mojih misli in moje duše so se že pogosto prikradle misli: kaj bi mi na koncu koncev pomagal vijolično-rumen oprjet dres, če pa se mi tresejo kolena in če so prsti kot puding! Videla sem že rožnato-rdeče (oprostite: pinki!) pobarvane gorske kolesarje, ki so morali že pri skromnem klancu stopiti s kolesa in ga potiskati pred seboj. Takšnih primerov pa je še več.

Dobra obutev je za gornika še vedno izredno pomembna, če ne kar življenjsko važna. Še pred dvanajstimi leti sem imela en par hribovskih čevljev, dobrih, solidnih, iz usnja, na katere je bilo mogoče pritrčiti dereze. Z njimi sem šla plezat in tudi sicer vsepovsod v gore. Danes imam par modro rumenih plezalnih copat ali čevljev, par rdečih srednje težkih hribovskih čevljev, par rjavih čevljev za treking in par belih plastičnih čevljev. Seveda tudi par tistih nič kaj simpatičnih pokvek, imenovanih čevlji za turno smučanje, zeleno oranžnih, seveda. Koleno me zaboli, če se samo spomnim nanje.

Pred vsako turo imam sama s seboj vedno enak kviz: katere naj vzamem s seboj? S srednje težkimi ne morem tako hitro hoditi, s trekinškimi čevlji v visokogorskem svetu nisem tako zanesljiva, s plastičnimi čevlji se ne smem peljati po nobeni moreni in po nobenem gručču,

v plezalnih čevljih me že v avtomobilu boljijo prsti – in tako dalje. Torej bom obula čevlje za običajne ture (kakršnih imam tudi dva ali tri pare) in najela tujega delavca, da bo za menoj nosil vse druge pare. Potem se bom lahko odločala glede na teren.

Ko že govorim o tem, da bi kdo kaj nosil za menoj, ni daleč do tega, da bi se lahko jezila na nahrbtnike. Da, jezila! Toda roko na srce, moji somišljeniki v jadikovanju: ali mi kdo lahko pokaže moderen nahrbtnik, ki je tako praktičen in funkcionalen, kot so bili stari ruksaki? Imam sicer plezalni nahrbtnik živo rdeče barve, enega

Predlagamo izlet: Gora Oljka

Gora Oljka (733 m), imenovana tudi »Savinjski Riggi«, je za Celjane to, kar je za Ljubljančane Šmarna gora: razgledna točka, izrazit vrh severno od srednjega dela Celjske kotline, ki od vsepovsod pritegne pozornost. O tej gori je **Fran Kocbek** v svojem vodniku zapisal: »Gora Oljka je zelo lepa razgledna gora v Spodnji Savinjski dolini. Od tam se vidijo zahodne Savinjske planine, Golovec, Pohorje, Donat, Kum, posebno pa Savinjska dolina. Od tod vidiš 64 cerkv. Na vrhu je cerkev z dvema zvonikoma. Takoj nam pade v oči, kadar se oziramo nanj s sosednjih vrhov naokrog ali z marsikaterih bolj oddaljenih. Prepoznamo jo po dvostolpni cerkvi z umetnostnozgodovinskimi vrednotami.«

Iz Celja se peljemo po glavni cesti do zahodnega konca Šempetra, kjer (v Dobrte-

rumeno-rdeče-modre barve za manjše ture, veliko omaro v dve nadstropji in v umirjenih barvah za velike podvige in poseben nahrbtnik za turno smučanje. Slejkoprej pa skoraj vedno zagrabim starega, ker med vsemi nahrbtniki iz bogate izbire in iz visokega cenovnega razreda nisem našla niti enega samega, ki bi bil tako dober in vsestranski.

Že oblike teh modernih nahrbtnikov so take, da bi človek skočil iz kože. Ker sem skromne postave, imam vedno dobro tretjino takšne moderne do vrha polne pošasti vseskozi za vratom. Vidno polje je zaradi tega zelo omejeno. Kadar moram v toplejših krajih in deželah ali pa ob toplejšem vremenu posaditi klobuk na glavo, lahko gledam samo še predse in nikamor drugam. Nikoli tudi ne bom razumela, zakaj novi nahrbtniki nimajo nič več stranskih žepov. Slišala sem že za gornike, ki so iskali rokavice, ko pa so ga razkopavali, da bi prišli do njih, jim je nahrbtnik padel v ledeniško razpoko.

Pa listajmo dalje! Ker sem kot mladinska vodnica seveda »pink thing«, sem si letos kupila nove hlače. Poslikane, se razume. Bile so lepe barve, iz lahkega bombaža, čudovite za nošnjo. Tako sem vsaj mislila. Lahka bombažna tkanina pa je bila že v prve pol ure popolnoma prepotena, tako da sem morala ostanek ture pretrpeti z mokrim povojem okrog trebuha in križa. Poslikava je šla v barvo, zato imam od takrat ene olivno-rumeno-zelene spodnje hlače in prav tak robec. Hlače pa sem seveda nosila na več turah, saj so bile dovolj drage.

Obstajajo tudi novi modeli plezalnih oziroma gimnastičnih hlač, ki imajo sicer zelo prijetne

lastnosti, ko jih nosimo, vendar pristajajo le na brezhibne postave. Ali pa bi radi, da bi vas na prvi plezalni turi zamenjali za pošast iz predzgodovine? Kot tip, ki rada hodim na daljše ture, bi komajda lahko priporočila, da bi se s takimi hlačami lotili daljše plezalne ture srednje težavnostne stopnje. Bi šle v franže? Kje pa, le nekaj trakov bi viselo stran! Bi bilo hladno, ko bi se spustila megla? Nnnnnnikakor!

Z zgražanjem sicer mislim na stare lodnaste hlače minulih dni, ki so same od sebe stale pokonci, kot bi sodile k viteškemu oklepu, kadar so bile primerno namočene. Dogajalo pa se je tudi, da so v takih primerih tako skočile skupaj, da so lahko pozneje pomagale le velike krojaške škarje. Toda normalne pumparice v resnici sploh niso bile tako slabe. Zadnja leta sem vedno nosila le stare hlače, v katerih sem pred tem tekla na smučeh, take z lépo bombažno podlogo spredaj. Vendar je tudi pri smučarjih-tekačih nastopil napredek, ki so ga prinesli modni oblikovalci. Takšnih hlač preprosto ni več. Hvala bogu pa so še vedno trenerke (ki pa jih ne smemo zamenjevati s hlačami za jogging).

Nekaj zares ljubkega pa je ustreznim ljudem vendarle padlo v glavo skupaj s pisanimi hlačami, vetrovkami in puloverji: lahko, toplo, odbijajoče mokroto itd. Kolikor z vsem navdušenjem pozdravljam to, da sivi gorski športniki ne hodijo več v sive apnenčaste gore, toliko sem zaradi nakupov nove opreme živčna. Takšna vetrovka ne pristaja k poletnim hlačam, pas je rumen in se seveda svetlika, vrvic so nebesno modre, vponke pa vijolične. Smuči se bleščijo travnato zeleno, palice so rožnate. Ali ima kdo takšno

ši vasi) zavijemo desno proti Polzeli (4 km). V Polzeli pod Šenekom zavijemo desno proti Parižju (2 km). V naslednjem zavoju, ko gre cesta proti Savinji, krenemo desno na krajevno cesto proti Podvinu in peljemo po njej dober kilometer, kjer je označen odcep proti Gori Oljki. V križišču gremo levo, naravnost pa pelje pot proti Andražu. Gremo mimo kužnega znamenja in stare, znašilne Bolčinove hiše do Juga (gostilna Zabukovnik, 510 m), od koder je asfaltna prevleka, ki so jo podaljšali leta 1991. Od tod sta dve markirani poti na vrh, ki ga dosežemo v pol ure zmerne hoje. Lahko pa se peljemo še dva kilometra po makadamu prav do planinskega doma, na katerem je tabla Šlandrove avtotransverzale.

Planinski dom (725 m) stoji tik pod vrhom Gore Oljke in je doživel zadnjo večjo prenovilo leta 1982. V domu je nad sto sedežev. Odprt je ob sobotah, nedeljah in praznikih, ko dežurajo polzelski planinci, ki so uvedli akcijo »Štirje letni časi«, za katero dobijo

pohodniki ustrezno izkaznico, kamor je treba odtisniti štiri posebne žige, ob odtisu zadnjega pa dobi obiskovalec spominsko značko. Gora Oljka je obvezna točka Savinjske in Šaleške planinske poti.

Goro prvič omenjajo leta 1234 kot Križno Goro. Že sredi 17. stoletja je na vrhu stal križ in verjetno že kapela s kipom sv. Jošta in sv. Neže. Cerkev je od leta 1754 do 1757 zgradil **Janez Nepomuk Meier** po vzoru vzhodnih cerkvá na vrhu hriba Dobriča, kot se je gora prvotno imenovala. Cerkev je dvakrat prizadel požar, prvič leta 1837, drugič leta 1932. Sicer cerkev stoji na živi skali, pod njo pa je še manjše spodnje svetišče.

Razgled z vrha je veličasten. Od bolj znanih vrhov je od tod razgled na Boč, Kum, Mrzlico, Menino, Golte, Raduho, Ojstrico, Peco, Uršljo goro, Pohorje, Paški Kozjak in na doline okrog in okrog; zgrešiti ni mogoče predvsem dimne gobe nad Šoštanjem.

Božo Jordan

plezalno vrh, ki bi pristajala k vsemu temu? Anorak imam sicer še skoraj nov, vendar sploh ne gre nikamor več zraven. Kapa ima barve zemlje, ker je iz Peruja, rokavice so iz ovčje volne in ročno spletene, kar je skoraj bogoskrunstvo. Držaj cepina je turkizen ali kako se že zdaj imenuje takšna barva, dereze so rdeče lakirane (tudi rožnate sem že videla). Majica s kratkimi rokavi, ki gre zraven, je ravno v pranju.

Dovolj imam že vsega in grem v hribe s starim nahrbtnikom. Če srečam kakšnega barvno tako skupaj zmetanega planinca, pa zaprem oči.

Lansko jesensko vreme na Kredarici

Temperaturni povpreček lanske jeseni (1992) je znašal na Kredarici 1,8°. Bil je potemtakem znatno nad dolgoletnim (normalnim) jesenskim temperaturnim povprečkom, ki znaša 0,2°. Skupno je v treh jesenskih mesecih (september, oktober, november) padla na Kredarici 894 mm padavin, delno kot dež, delno kot sneg, kar je 147 odstotkov tamkajšnje normalne jesenske višine padavin. Podrobnosti po posameznih mesecih so naslednje:

Septembrski temperaturni povpreček je znašal 4,4°. Bil je za 0,6° nad normalno vrednostjo. Najvišja temperatura tega meseca je znašala 12,4° (dne 27. septembra). Bila je za 6° pod doslej znano najvišjo septembrsko temperaturo, ki je merila 18,3° dne 11. septembra 1975. Najnižja temperatura tega meseca je znašala -6,6°, zabeležena pa je bila peti dan v mesecu. Doslej najnižji septembrski temperaturni minimum znaša -9,8°, ugotovljen pa je bil 17. septembra 1971.

Povprečna mesečna oblačnost 4,6 desetine pokritosti neba je bila prav tako pod normalno vrednostjo (5,6). Zato je bil odstotek trajanja sončnega sija največji v vseh treh jesenskih mesecih. Sonce je sijalo na Kredarici 250 ur, kar je 49 odstotkov maksimalnega trajanja sončnega sija v tem mesecu.

Skupno je v tem mesecu padlo v desetih padavinskih dneh (štirikrat je vmes tudi snežilo) 214 mm padavin, kar je 112 odstotkov normalne višine padavin. Prva jesenska snežna odeja je ležala samo štiri dni, njena največja debelina pa je merila 15 cm (5. septembra). Prvi sneg na Kredarici je letos zapadel prvi dan septembra. Oktobra se je ozračje na Kredarici ohladilo pod normalno vrednost, to je pod dolgoletni povpreček, ki znaša 0,4°. Letošnji oktobrski temperaturni povpreček je znašal -0,4°. Najvišja mesečna temperatura je bila zabeležena 25., najnižja mesečna temperatura -12,8° pa 14. oktobra. Povpreček mesečne oblačnosti, ki je znašal 7,6 desetine pokritosti neba, je bil znatno

nad normalno vrednostjo (5,1). Zato je bilo število ur sončnega sija skromno. Heliograf je registriral samo 84 ur sončnega sija, kar je komaj 25 odstotkov maksimalnega možnega trajanja sončnega sija v tem mesecu. Zato pa je bilo toliko več padavin. V 22 padavinskih dneh je padlo 361 mm padavin, pretežno kot sneg. Enajstkrat je vmes tudi še deževalo. Ta višina padavin je kar 189 odstotkov normalne oktobrske višine padavin. Snežna odeja je v tej nadmorski višini ves mesec pokrivala pokrajino. Njena največja debelina je merila 70 cm, in sicer zadnji dan v mesecu. Bila je sorazmerno skromna, če jo primerjamo z doslej najdebelejšo snežno odejo Kredarice, ki je znašala 198 cm dne 31. oktobra 1964.

Novembrski temperaturni povpreček (-1,4°) je komaj za malenkost nižji od oktobrskega. Dolgoletni temperaturni povpreček novembra znaša na Kredarici -4,0°. Maksimalna mesečna temperatura je znašala 9,8° dne 25. novembra, najnižja temperatura tega meseca -12,8° (izmerjena 14. novembra) je bila samo za 0,6° nižja od oktobrskega temperaturnega minuma. Tudi mesečni povpreček oblačnosti, ki je znašal 5,2 desetine pokritosti neba, je bil pod normalno vrednostjo (6,0). Zato je - kljub občutno krajšim dnevom - heliograf registriral 122 ur sončnega sija, kar je 43 odstotkov maksimalnega trajanja.

Količina padavin se je nekoliko znižala. V 11 dneh sneženja (vmes je še štirikrat deževalo) je padlo 274 mm padavin, kar je 138 odstotkov normalne vrednosti. Dne 17. novembra je zapadlo 55 cm novega snega, kar je v teh višinah občutno povečalo nevarnost snežnih plazov. Snežna odeja je ves mesec prekrivala gorska pobočja, njena največja debelina je merila 130 cm dne 18. novembra. Bila je za dobro polovico nižja od najvišje snežne odeje Kredarice (254 cm dne 20. novembra 1979).

Iz navedenih podatkov zaključimo, da vreme lansko jesen - zaradi preobilnih padavin - planincem ni bilo naklonjeno.

Dr. France Bernot

odmevi

Znana imena slovenstva

Med tistimi, ki so se že lani spomnili naše stoletnice, je bila med drugimi Celjska turistična zveza, ki je v Turističnih objavah 20. novembra 1992 objavila prispevek **Valenta Vidra** »Kocbek in Frishauf, dva zaslužna moža za naše planinstvo«. Avtor sestavka objavlja kratka življenjepisa obeh mož in omenja, da je bil **Fran Kocbek** načelnik Savinjske podružnice SPD od ustanovitve leta 1893 do leta 1927, torej 34 let. Od začetkov, ko je kot navdušen botanik in učitelj

v Žalcu nabiral rože in hrošče, se je spremenil v pomembno turistično-planinsko silo, od prvih botaničnih izletov je prešel na zahtevne ture na Ojstrico in druge vrhove Savinjskih Alp, tu je markiral, postavil koče, pa kot zaveden Slovec tudi nabiral narodno blago.

Avtor opisuje življenje in delo **dr. Johannesa Frischaufa**, univerzitetnega profesorja iz Gradca. Med drugim omenja, da se je profesor skupaj s Kocbekom (prve pisne stike sta navezala 15. 7. 1893, osebno sta se prvič srečala 23. 9. 1893) zavzemal za gradnjo ceste v Logarsko dolino in naprej v Železno Kaplo. Pripomnimo, da je bil že leta 1910 komisijski ogled trase bodoče ceste v Železno Kaplo, Slovenci so se že takrat zavzemali za cesto prek Pavličevega sedla, vendar je še danes ni.

V Turističnih objavah je ob prispevku objavljen faksimile listine, ki so jo podelili **Franu Kocbeku** 15. avgusta 1903 v Logarski dolini ob desetletnici ustanovitve Savinjske podružnice SPD. V listini preberemo:

»Veličastnemu gospodu Franu Kocbeku, načelniku in častnemu članu Savinjske podružnice Slovenskega planinskega društva Gornji grad! Povodom desetletnice Savinjske podružnice Slov. plan. društva si usojajo podpisani Celjski Slovenci izrekati Vam hvaležno priznanje za Vašo delavnost in požrtvovalnost v prid naši podružnici s prošnjo, da ohranite njej vedno svojo naklonjenost. Izvolite sprejeti v spomin na društveno desetletnico priloženo darilo.

S planinskim pozdravom!
Celje – Logarjeva dolina, 15. avgusta 1903.«

Na listini preberemo lastnorodne podpise zaslužnih celjskih mož. Med drugimi so jo podpisali **dr. Ivan Dečko**, odvetnik, med drugim tajnik slovenske čitalnice; **dr. Josip Serbec**, odvetnik, predsednik čitalnice, prvi slovenski predsednik celjskega okrajnega zastopstva (vmesna stopnja med občino in deželnim zborom); dr. Dečko in dr. Serbec sta bila prav tako deželna poslanca; **dr. Juro Hrašovec**, odvetnik, tajnik čitalnice; **dr. Josip Vrečko**, odvetnik; **Peter Majdič**, znani slovenski industrialec, ki je leta 1888 kupil mlin v Sponji Hudinji in s tem močno okreplil slovensko zavest, bil pa je tudi med tistimi, ki so se prvi pripeljali z avtomobilom v Logarsko dolino leta 1922; **Franjo Jošt**, ki je leta 1898 postal revizor Zveze slovenskih posojilnic v Celju in je urejal različne spise Zveze slovenskih posojilnic v Celju; **Anton Kolenc**, **Karel Vanič** in še nekateri. Skratka, sama znana imena, sami borci za slovenske pravice ob prelomu stoletja.

Ob tem prispevku omenimo, da je bilo lani devetdeset let, ko so vsi večji posestniki Solčave in Luč pismeno dovolili Savinjski podružnici SPD, da lahko samo ona markira planinska pota po njihovem ozemlju.

Ob obletnici omenimo še to, da se je Fran Kocbek ob različnih jubilejih ali ob smrti znanih planincev teh spomnil v Planinskem vestniku. Tako je leta 1912 objavil prispevek v čast **Lorenca Potočnika** (rojen leta 1850, umrl leta 1912) iz Solčave. Bil je prek 20 let znan vodnik. Od postavitve Češke koče je vsako leto delal pota za Češko podružnico. Sploh bi bilo potrebno osvetliti delo Čehov v naših gorah. Povezavo med Čehi in Slovenci je gojil tudi Kocbek in ni naključje, da je bila otvoritev koče na Mrzlici 28. 9. 1899, na dan sv. Venčeslava, na češki narodni praznik, na dan sokolov in planincev.

Ob zaključku poudarimo: Turistične objave so nam odkrile del naše zgodovine in lahko zapišemo, da Celjska Turistična zveza zasleduje delo planincev. To nam potrjujeja v tej številki objavljena prispevka »Kaj so delali planinci« in »Srečanje na Tušemem« avtorja **Boža Jordana**.

Franc Jezovnik

Problematična cesta do Savice

Odgovarjam **g. Cirilu Staniču** na članek z gornjim naslovom v PV 11/92, str. 501:

V času pred 30 leti, ko je PD Ljubljana Matica začelo večletno prenovo svojih planinskih postojank in obenem zahtevalo izboljšavo in asfaltiranje ceste Ukanc–Savica, se sicer še nisem rodil, pa tudi Triglavski narodni park je bil v letih 1961 do 1981 velik le 2000 hektarov in je obsegal le Dolino Triglavskih jezer ter del Komarč s slapom Savice in Hribarice s Kanjevcem. V tistem času TNP ni imel ne pristojnosti, kaj šele vpliv na odločitve o cesti do Savice.

Leta 1981 je bil razglašen TNP v današnji velikosti in s strožjim varstvenim režimom. Območje ceste Ukanc–Savica leži v osrednjem območju. V tem delu prevladujejo naravovarstveni interesi. TNP podpira zahteve po tako imenovanih turističnih cestah (Bohinj, Pokljuka, Vrata, Vršič s Trento), ki pa po veljavnih zakonih in predpisih – žal – pri nas ne obstajajo.

TNP je dal že več mnenj o obnovi ceste do Savice, zadnjega na komisijskem ogledu 10. junija 1992. Prisotni so bili predstavniki Republiške uprave za ceste, Cestnega podjetja Ljubljana, Občine Radovljica in TNP. Naš odgovor je bil, da je cesto potrebno modernizirati v okviru obstoječih naravovarstvenih in tudi cestnih predpisov. Cesto naj bi asfaltirali, uredili odvodnjavanje, izogibalšča bi uredili na obstoječih.

Toliko o »trudu« naravovarstvenikov glede modernizacije ceste. Res pa je, da TNP ne dovoljuje novih posegov v prostor, ki niso v skladu z Zakonom o TNP, to pa pomeni, da ceste ni mogoče širiti, kar – roko na srce – tudi ni potrebno.

Martin Šolar, dipl. ing. gozd.
Triglavski narodni park

iz planinske literature

Stoletje v knjigi

Zgodovina slovenske planinske organizacije je opisana na več mestih, vendar nikjer na tak način (in ne nazadnje tudi ne tako aktualno) kot v knjigi *Stoletje v gorah*, ki jo je konec lanskega novembra izdala Cankarjeva založba. Knjiga z zasnovno spomni na referenčno izdajo Slovenske gore, ki je izšla pri isti založbi pred ravno desetimi leti, le da se vsebina nove knjige vrti okoli jubileja, o katerem govori njen naslov. Letošnje leto mineva sto let od ustanovitve Slovenskega planinskega društva (SPD), *stoletje*, ki zahteva pogled nazaj, na začetke in razvoj gorništvu pri nas.

Kako se danes (in že spet) lotiti dogodkov, ki so spremljali posameznike, skupine in društva na poti v gore? Kako se lotiti zgodovine gorništvu pri nas in osebnosti, ki so ga oblikovale, ne da bi naredili le še eno knjigo na temo?

Stoletje v gorah se te zahtevne naloge loti na samosvoji in predvsem berljivi način. Jedro tvori poglavje *Sto let dolga pot*, ki obsega polovico knjige. S pomočjo vseh dosedanjih izdaj Planinskega vestnika ga je uredil in z besedo povezal njegov sedanji urednik **Marjan Raztresen**. V ta namen je »prelistal kakšnih 60 000 strani Planinskega vestnika, od februarke številke leta 1895 do aprilske leta 1992, in iz njih izbral, ne da bi jih kakorkoli obrusil ali odkrušil, tiste kamenčke, ki sestavljajo mogočen mozaik slovenske planinske zgodovine«. Tako je nastalo zanimivo in izredno privlačno besedilo, ki nas povede od prvih obiskov naših gora in začetkov SPD do najnovejših dogodkov in včlanitve PZS v UIAA. V citatih je ohranjen nekdanji jezik, s katerim se močno poveča nazornost in slikovitost pripovedi, ki je tudi stvaren odsev določenih družbenih razmer in omogoča občutek časa. Preglednost besedila povečujejo napisi ob robu, tekoča pripoved z veliko zanimivimi podatki pa pomeni za zahtevnejše bralce tudi spodbudo za nadaljnje branje oziroma prebiranje originalnih besedil.

Namen knjige je tudi predstaviti dejavnosti planinske organizacije, zato sledi jedru več krajših poglavij, ki hkrati razširijo osnovni del. **Jože Dobnik** v faktografskem opisu planinskih postojank sledi času in predstavi gradnjo planinskih koč od časov pred ustanovitvijo SPD do leta 1992. Podobno faktografsko, vendar po gorskih skupinah, so nanizani podatki o nadelavi, razvoju in vrsti poti po našem hribovitem in gorskem svetu (**Božo Jordan**), o razvoju našega alpinizma in odpravarstva pa na kratko spregovori **Tone Škarja**. V besedah štirih avtorjev (**M. Salberger**, **B. Vengust**, **P. Šegula**, **D. Škerbinek**) se predstavi še delo GRS.

Knjigo zaključijo zelo zanimivo poglavje, v katerem **Franc Vogelinik** opiše življenje in goriško delovanje najpomembnejših posameznikov (sledijo časi od **Valentina Staniča** do **Aleša Kunaverja**). Temu primeren je tudi pomenljiv naslov *Ustvarjali so zgodovino*.

Ob prebiranju *Stoletja v gorah* nas iz »nekdanjosti« v mogočnost gorskih oblik prestavijo fotografije. Svoja dela je prispevalo 15 avtorjev, med njimi največ **Oskar Dolenc**, **Peter Janežič**, **Matevž Lenarčič**, **Igor Maher**, **Igor Modic**, **Franc Sluga** in **Tone Škarja**. Fotografije predstavljajo svet nad 2000 metri in približno sledijo potovanju skozi naše gore od zahoda proti vzhodu. Značilno je izmenjevanje z besedilom, ki mu skoraj vedno stoji nasproti celostranska fotografija (ali dve), nekaj gorskih razgledov si je priborilo tudi po dve strani. Kot preberemo v uvodu, so na fotografijah v glavnem prikazani najlepši razgledi v naših gorah. Prav v tem pa je šibka stran knjige. Slike so sicer lepe, nekatere kar čudovite (le papir jim je odvzel malo kontrasta), vendar »najlepše razglede« vidimo natisnjene povsod: ničkoliko knjig in koledarjev je že prineslo klasične podobe Jalovca s Slemenca, Triglav na sto načinov in pogled z Grintovca proti vzhodu. Na srečo so nekatere slike in avtorji bolj izvorni, kljub vsemu pa je slikovni vtis knjige preveč »znan« (tudi na naslovnici je spet Triglav, kot da bi bil edini simbol naših gora). Tako so spet izpadla mejna območja gorske fotografije, npr. bližnje srečanje z Loško steno ali večno obrobna Peca. Za nekoga, ki je redke gost v gorah, bo to verjetno prav tako lepa izkušnja, toda veliko podob je preveč znanih (vsa čast izjemam), da bi popolnoma izpolnile pričakovanja zahtevnega bralca/gledalca knjige.

Tako je nedvomno težišče knjige na njenem tekstovnem delu. To je knjiga, ki bi jo moral imeti in uporabljati (kajti besedilo ni le za to, da ga preberemo in knjigo zapremo) vsakdo, ki živi z gorami. Toda: v uvodu beremo, da je knjiga »namenjena sto tisoč organiziranim planincem in še nekaj drugim sto tisoč ljubiteljem gora.« Ob vseh teh organiziranih planinskih množicah se Planinski vestnik proda v komaj 5000 izvodih. Če je (tudi) to odraz naše goriške kulture in odnosa do gora in besed z gora, se tudi knjigi ob stoletnici ustanovitve SPD ne piše dobro.

Dario Cortese

Ko iz oblakov zrastejo Gore

Prednovoletni čas vedno poskrbi za pestro dogajanje na knjižnem trgu in za možnost izbire med več novimi izdajami. Med knjižnimi novostmi z gorsko tematiko velja še posebej omeniti knjigo s preprostim naslovom **Gore**, ki jo je v založbi Dia studia iz Ljubljane izdal poklicni fotograf in alpinist **Stane Klemenc**.

Knjiga *Gore* je fotomonografija, v kateri je naš

gorski svet prikazan na drugačen način kot v podobnih izdajah. Pri tretjini fotografij je nov zorni kot, saj so posnete iz letala oziroma z motornega zmaja, več kot polovica vseh pa je zimskih. To je dovolj posebno izhodišče, ki zagotavlja svežino fotografij, pa tudi svetloba, sence in oblaki so pomembni sooblikovalci trenutkov sveta v Gorah.

V knjigi bomo razen podpisov k slikam zaman iskali besede. Edini besedili sta enostranska spremna beseda **Janeza Bizjaka** in kratka avtorjeva zahvala sodelujočim pri nastajanju knjige – in ta prevoda v štiri tuje jezike. Ves preostali prostor je namenjen fotografijam.

Gore so lep izdelek. Na sivi podlagi se nizajo belo obrobljene fotografije, po dve ali ena na strani, impresivnejše na dveh straneh. Edini koncept knjige je razdelitev fotografij na tri skupine (Julijske Alpe, Kamniško-Savinjske Alpe, Karavanke), znotraj katerih si slike sledijo brez določenega zaporedja, tako da se isti motiv lahko čez čas ponovi, isti vrh pa po nekaj straneh lahko spet vidimo. Zaporedje slik glede na stvarno lego gora tako ni važno, važnejši so impresivni izseki in vtis celote. V tej si stojita nasproti dve vrsti fotografij. Na panoramskih posnetkih iz zraka se številni grebeni (predvsem belih) gora zarisujejo na modrem nebu in ne dosegajo izrazne moči drugih slik, kjer igrajo glavno vlogo svetloba, sence in koprenasti prebivalci gora. Če nam ti panoramski posnetki kmalu postanejo nekako znani – nekaj podobnega lahko vidimo tudi z vrhov –, pa se nam drugi močnejše vtisnejo v spomin. Greben Triglava, na primer, ni več pomemben kot tak, temveč kot umetniška nadgradnja videnega: ne gledamo več preguljenega grebena in znane oblike, temveč nov, neznan in skoraj pravljichen svet, senčnat ris skalovja na zlatem oblaku, nebo kot mejo obstoja.

Omenjena slika je le ena izmed podob v knjigi, ob katerih se čas ustavi. Če toliko še tako lepih fotografij gora, ki jih danes vidimo v različnih publikacijah, nima individualne note in so le recikliranje že videnega, ima veliko oblik v Gorah prav prednost individualnosti. Ta je opazna tudi pri vseh »oguljenih« vrhovih od Jalovca prek Triglava do Špika, ki se predstavljajo na samosvoj način. Tudi na naslovnici je Triglav, ki pa se koplje v drugačni modrini.

Nihajoča izrazna moč fotografij je sicer še vedno očitna, pa tudi izbor bi bil lahko širši (Karavanke so, na primer, predstavljene predvsem z območjem okoli Stola), toda to so vprašanja, ki si jih je po nekem delu lahko zastaviti.

Pomembnejša stran Gora je njihova drugačnost, ki mogoče ne bo naletela na najboljši odziv pri ljubiteljih razglednic, saj so večinski motivi v knjigi gorske oblike in panorame. Ti lahko sami po sebi delujejo tudi dolgočasno, saj

smo ponavadi navajeni še drugih obrazov gorskega sveta: cvetja, živali, človeka in njegovih bivališč... Toda Gore ravno zato pomenijo toliko večji izziv za vse, ki od fotografij zahtevajo še kaj več kot le obnavljanje znanega. V množici knjig o našem gorskem svetu pa kot izdelek in vsebina pomenijo kvalitativni premik naprej.

Dario Cortese

Majhen, okrogel jubilej AR

Kmalu bo nared 40. številka Alpinističnih razgledov (AR). To je razlog več, da ob tej okrogli številki in na prehodu v novo leto 1993 poskusimo narediti majhen povzetek prehojene poti. Čeprav so AR še vedno v dobi, za katero pri človeku rečejo puberteta, vse kaže, da bo v letih, ki so pred njim, postal zrelejši, kakovostnejši. Do takrat pa jih bodo ohranjale pri dobrem zdravju takšne besede: Samo da ste končno spet izšli, vse drugo ni važno!

Nesojeni trimesečnik že skoraj štirinajst let urejujejo slovenski alpinistični zanesenjaki, ki so v tem svojem vztrajnem delu odvisni od vrste dejavnikov. Ti dejavniki bolj kot kjerkoli druge krojijo njegovo vsebino, včasih pa tudi bolj ali manj redno izhajanje, kar so skušili vsi dosedanja uredniki, pa čeprav so mislili, da se bodo izognili najtršim čerem. Nemara je zato pomembnejše vprašanje, kako so se Razgledi razvijali, preživljali nemajhne krize, polagoma menjali svojo grafično podobo in kako so z leti pridobivali število naročnikov, kar je tudi svojevrsten pokazatelj priljubljenosti tega ali onega glasila.

Začasno delovno ime Alpinistični razgledi, ki mu ga je leta 1979 dodelila iniciativna četverka pri Komisiji za alpinizem, se je sicer prijel in ostalo nespremenjeno do danes, čeprav je bilo takrat napol uradno mnenje posameznih vplivnih veljakov, da bi bilo bolje, če bi ga imenovali Muha enodnevnica. Ko pa je ta »muha« pokazala več trdoživosti, kot so pričakovali največji optimisti in je postalo njeno brencanje nekoliko preveč nadležno, je znan planinski pedagog iz Kranja zahteval njeno ukinitve, češ, tovariši, tega pa se ne bomo več šli, saj vendarle gre za skupino privatnikov (op.: ti privatniki so bili **Janez Bizjak**, **France Malešič**, **Jure Ulčar** in pisec teh vrstic).

Kakorkoli že, v tistih prvih letih izhajanja AR ni bilo (in tudi danes ni) nobenih razlogov, ki bi kazali na kakršnekoli stranpoti. Že takrat je bilo jasno rečeno: v AR gre tisto, kar sodi med posebnosti, torej je za ožji krog alpinistov, ali pa zadeva take stvari s področja alpinistične šole, ki so še nedorečene oziroma nezadostno preverjene.

Sprva so AR izhajali v ciklostirani obliki, na nekaj več kot dvajsetih straneh in v nakladi, ki se je gibala okoli številke sto. Zelo kratek čas so izhajali redno, skoraj vsak mesec, potem se je to izhajanje razpotegnilo na tri, štiri in več

mesecev, pač odvisno od tega, kako hitro se je nabiralo gradivo. Vmes je bilo tudi nekaj daljših praznih obdobij oziroma zastojev. Zlasti velik je bil tisti po 34. številki, ki je bila tiskana v 800 izvodih in je doživela finančni polom. Kmalu potem pa je zaradi brezizhodne finančne zagate odstopilo celotno uredništvo. Vse, kar so uredniki takrat naredili, je bilo to, da so iz svojih žepov plačali, kar je še bilo stroškov, in upravičeno odšli.

Vendar so AR ves ta čas iskali svojo identiteto – nekakšno za vse svoje bralce sprejemljivo vsebino, ki bi s starejšo in novejšo zgodovino alpinizma, predstavitvijo nove plezalne tehnike in tehnologije ter s tekočim zapisovanjem prvenstvenih smeri v naših in tujih gorah zapolnila vrzel med Planinskimi vestnikom in planinsko-alpinističnim revijalnim tiskom iz sosednjih alpskih dežel. Poleg omenjenih tem, ki so postale stalen okvir, na katerem je slonela vsaka naslednja številka, so Razgledi sčasoma segli tudi nekoliko širše: začeli smo z domačimi intervjuji, kar ima zagotovo svojo zgodovinsko vrednost, tu in tam pa smo prevedli tudi kakšen intervju ali za naš alpinizem pomemben idejni članek.

Prvi večji kakovosten skok so oznanile barvne platnice, drugi spogledovanje z namiznim založništvom, se pravi z zahtevnejšo računalniško obdelavo besedil, tretji skok pa je mavrična struktura naših naročnikov. Med njimi so namreč zastopane vse generacije alpinistov, od najstarejših, še živečih skalašev, do takih, ki so danes v samem svetovnem vrhu. Seveda je med naročniki tudi več športnih plezalcev (resda starejših letnikov), nekaj deset planincev, pa več ustanov: tri knjižnice, dve podjetji, tri enote teritorialne obrambe, policija itn.

Glede naklade je vsa stvar še vedno na moč zapletena. Ta že lep čas niha med 550 in 750 izvodi, pri čemer gre za pojave, na katere zaenkrat ni mogoče vplivati. Na jesen, ko začno alpinistični odseki s šolo, natisnemo nekaj več Razgledov, saj se je že zgodilo, da so trije ljubljanski odseki pokupili več kot sto izvodov, nekaj mesecev pozneje, ko pride med tečajniki do osipa, pa samo še tretjino omenjene številke.

Potem so tu problemi, ki nastopijo, ko se zamenja uredništvo. Pravzaprav doslej ni šlo za zamenjavo, ampak za jezen kolektivni odhod, ki je za sabo vsakokrat pustil pravo majhno razdejanje. Tako se je zgodilo, da sta dolgo časa skrbno grajeni ožji krog sodelavcev in baza podatkov o naročnikih dobesedno razpadli. Vse je bilo treba graditi na novo. Iz »podedovanih« papirčkov in kartončkov ni bilo razvidno, kdo je še voljan sodelovati ali ostati naročnik, kdo pa ne.

To in še marsikaj drugega je za vsakega novega urednika veliko breme, saj mu včasih ena sama številka po tehnični in tudi vsebinski plati

vzame tudi po 140 in več ur »prostovoljnega« dela. Namesto da bi se takšen urednik ukvarjal z vsebino, grafično podobo, pridobivanjem in animiranjem sodelavcev ter prepotrebim samoizobraževanjem, saj se mora izmojstriti na vseh področjih, ima na vratu še pretipkavanje in popraviljanje člankov, celotno namizno založništvo (kajti zdaj že vse delamo na računalniku), pa opominjanje naročnikov-neplačnikov, neresljive denarne skrbi (čeprav nam – resnici na ljubo – PZS izdatno pomaga), določanje cene posamezne številke, spremljanje razpošiljanja in še in še.

Nedvomno vse to nekako sodi zraven in predvsem zadeva tistega, ki je obveznosti prevzel nase. Neposredno pa to zadeva tudi Komisijo za alpinizem. Prav tu, na tej šibki zvezi, je še precej nedorečenih stvari, ki pa so, kot je videti in čutiti, kljub vsemu rešljive.

In kakšen je uredniški načrt – program za leto 1993? Isti kot za leto 1992: poskusiti izhajati redno (konec februarja, konec maja, konec septembra, konec decembra), doseči magično številko 1000 naročnikov in nenehno izboljševati oziroma pestriti kakovost vsebine. Malo in veliko hkrati.

Bine Mlač

Razglednice planinskih koč

Pod naslovom »Oj, Triglav moj dom...«, ki je natisnjen nad romantično barvno razglednico Pernhardtovega vrha Triglava ob zori, je **Marko Korenčan** založil drobno knjižico, ki za platnicami skriva čisto drugačno vsebino, kot bi jo lahko slutili za tem naslovom. Že na drugem notranjem listu, kjer je pravzaprav pravi naslov publikacije, v resnici zvemo, kaj je v knjigi: avtor in založnik je ob stoletnici Slovenskega planinskega društva za natis zbral in založil 61 razglednic slovenskih planinskih koč, predvsem prve in stare razglednice, med katerimi so redke še iz prejšnjega stoletja in prav tako redke iz druge polovice tega stoletja. Največji del je fotografij iz prvega in drugega desetletja tega stoletja, črno-belih in barvnih (ali, bolje, pobarvanih): od štajerskih in koroških prek alpskih do primorskih, zasavskih in predalpskih. Ker so nekatere od teh razglednic najverjetneje popisane, je avtor med platnicami in slikovnim delom dal natisniti nekaj hrbtnih strani teh dokumentov iz zgodovine slovenskega planinstva in poleg tega še kakšen pravi planinski dokument iz davnih časov, ki je sestavljalcu knjižice prišel v roke. Tako najdemo v brošuri poleg fotografij planinskih koč (in ob njih portrete nekaterih najzaslužnejših planincev) še nekaj starih žigov planinskih koč in gorskih vrhov. – Razen kratkega splošnega uvoda knjižica nima besedila, le pod vsako fotografijo je napisano, kaj je na razglednici. Knjižica torej ni zahtevno delo; je le za

obujanje spominov na minule čase in za kakšen vzdih: »Da, bilo je nekoč!«

M. R.

Moj Tibet

Kar zadeva fotografske monografije Tibeta, ni že dolgo nobenega pomanjkanja; med njimi so tudi spektakularno lepe. Tudi knjigi »Moj Tibet«, ki ima podnaslov »Besedila XIV. Dalai Lame« in ki je z letnico 1992 izšla v založbi Insel (Frankfurt und Leipzig), ne manjka prav zapeljivih fotografij iz gorã med Čomolungmo (Mount Everestom) in sveto goro Kailas. Vendar je ta knjiga nekaj posebnega. Nad svoje konkurente se dviga najprej s čudovitimi fotografijami živalstva in rastlinstva v Tibetu. Prav s presenečenjem in z občudovanjem se človek pravzaprav spomni, da je ta veličastna dežela praznine vendarle poseljena pokrajina. Temu ustrezno živahne so tudi fotografije prebivalcev, ki pogosto kažejo neizmerno šaljivost. To ne nazadnje velja tudi za tistega, čigar besedila so v tej knjigi, za štirinajstega **Dalai Lamo**, Nobelovega nagrajenca za mir iz leta 1989.

Med duhovnimi dostojanstveniki tega sveta po pravici zavzema posebno mesto. Gotovo tudi zato, ker se za osvobodilno vojno svojega naroda proti kitajski okupaciji zavzema nadvse prepričljivo, vztrajno in neprestano, ne da bi pri tem zahteval sicer običajno eskalacijo nasilja. Še bolj zato, ker tradicionalno teokracijo svojega ljudstva, za katero so se stoletja dolgo skrivale najslabše izkoriščevalske družbe, od znotraj revolucionira, kar je pravzaprav zelo redek primer revolucije »od zgoraj«. »Papež«, še več, »bog« svojega ljudstva, pripoveduje vsakomur, kdor ima ušesa za to, da posluša: »Jaz sem – naravno – tudi samo človek; nasploh sem – naraven.« To je tako, kot da bi Čomolungma dejala: »Poglejte, tudi jaz sem samo gora!« Prav zato je treba k temu dodati: »Že, že, toda kakšna!«

Evropske pešpoti na karti

Znana trdka za izdelavo kart Freytag & Berndt je na pobudo **dr. Roberta Wursta**, predsednika Evropske popotniške zveze, izdala drugo izdajo karte evropskih pešpoti, ki ustreza sedanjim novim razmeram in političnim ureditvam. Karta Evrope je natisnjena v merilu 1:3 500 000, za popotniške razmere pa so jo pripravili člani Evropske popotniške zveze. V primerjavi s prvo izdajo so v drugi izdaji seveda upoštevali vse doseđanje podaljšave evropskih pešpoti od E 1 do E 8, v glavnih potezah pa so zabeležili tudi uredničev poti od E 9 do E 11.

Podlaga za to pregledno kartografsko delo je cestna karta, na katero so dodatno natisnili smeri dolgih evropskih pešpoti. Na hrbtni strani je kratek opis vseh poti od E 1 do E 11. Nekoliko nepriročen je velik format (približno

123 × 88 cm), posebno v primerih, ko bi popotnik rad primerjal besedila na hrbtni strani s sliko na karti na sprednji strani. V tem primeru bi bilo mnogo bolje, če bi karti dodali posebno drobno brošuro z opisi poti. Sicer pa je mogoče delo najtopleje priporočiti vsakomur, ki ga zanimajo dolge čezevropske pešpoti. Karta stane pri založbi 58 avstrijskih šilingov.

Pravilno prosto plezanje

V sedemdesetih letih si je mlada generacija prostih plezalcev poiskala novo vrednotenje svojih nalog: prosto plezanje po zavestno športnih pravilih. Najpomembnejše izhodišče pri tem je, da je treba kamnito steno preplezati brez vsakršnih umetnih pripomočkov. Medtem je športna zvrst, ki se imenuje »prosto plezanje«, postala vse bolj priljubljena, predvsem pri mladih ljudeh.

Plezalski šport je glede športnih izkušenj še v razvojni fazi. Druga izdaja knjige *Pravilno prosto plezanje* (Richtig Freiklettern), ki sta jo pripravila **Stefan Glowacz** in **Wolfgang Pohl**, je natisnjena v nekoliko večjem formatu, v njej so nekoliko večje barvne fotografije, pa tudi besedilo je precej preglednejše kot v prvi izdaji. Delo je koristno predvsem za začetnike, kajti prav ti potrebujejo navodila za uvajanje in ovrednotenje izkušenj, da bi se tako izognili tveganjem, da bi pozneje kot samo po sebi razumljivo lahko sami razrešili težavnejše probleme v stenah in se čisto samostojno lotili celo najbolj izpostavljenih odstavkov v stenah.

Oba avtorja imata svoje lastne izkušnje, prav tako sta v tej knjigi upoštevala pogovore z drugimi pristojnimi strokovnjaki. Kažeta, katera osnovna pravila naj bi predvsem plezalci – začetniki upoštevali pri svojih prvih plezalskih poskusih. Tako za začetnike kot za že izkušene so opisani primeri za treninge, na katerih plezalec dobi kondicijo, moč, vztrajnost in taktiko, opisani pa so tudi psihološki treningi. Eno od velikih poglavij se ukvarja z opremo in varnostjo, drugo s prostim plezanjem v visokogorju in sredogorju. Nadalje so predstavljena najbolj zanimiva plezalska območja v Nemčiji, Italiji, Franciji in ZDA. Popisani so tudi sistemi vrednotenja in prosto plezanje kot tekmovalni šport. Zaključno poglavje je namenjeno vsem, ki plezajo v naravi, etiki, predpisom, plezalstvu in naravi.

Knjiga *Pravilno prosto plezanje*, ki je izšla v založništvu BLV Verlagsgesellschaft München-Wien-Zürich in stane 19,80 nemške marke, je velik del zasnovana na praktičnih primerih. Je lahko razumljiva in napisana na podlagi najnovejših športno znanstvenih spoznanj. Opremljena je z najboljšim fotografskim materialom **Ulrija Wiesmeierja**, na katerem so prikazani vsi vidiki prostega plezanja.

društvene novice

V spomin prijatelju Luku Brvarju

»Lahko ti dam svoj nov naslov, lahko ti natančno povem, kje stanujem, ampak vem, da se ne boš nikoli oglasil.«

Tako mi je odgovoril Luka nekega sivo jesenskega dne na vprašanje, naj mi pove, kam se je preselil, da ga ob priložnosti obiščem. Potem ko me je operacija za nekaj mesecev prikovala na bergle, sem sklenil, da ga vseeno pokličem.

Toda takrat je telefon že zvonil v prazno.

Da je Luka že odšel?

Slutil sem, da je spet hudo bolan. Ampak da ga ni več? Nemogoče! Pa ne da bi pričakoval od njega tisto: »Okej, fantje, vi žurite naprej, jest pa zdejele grem!«

Kako pusto zvenijo besede o času, ki teče v korist žalujočih! Topo zreš v mrzle nagrobnike in upognjene blede cvetove. Gluho tišino prebija misel, ki reže v možgane: umrl je prijatelj. Glava je polna misli in globokih ugotovitev, v tisti zadnji, najbolj zaprašeni »zaklenjeni kamrici« na komaj zaznavni meji med »tu« in »onkraj« pa se muza podoba mežikajočih oči, razmršenih las in kocin, ki ti z značilnimi kretnjami lopatastih rok dopoveduje: »Pusti to! Pejd na en pir, potem pa k svoji Angeli!«

Tak je bil Luka, tudi največje težave je obrnil na preprosto misel in sleherni dekle je bilo zanj Angela. Imel je svoj slog. Enkrat in neponovljiv.

Tisti, ki nam je vsakdanje pehanje zlezlo pod kožo, nemara ustavimo film samo ob slovesu prijatelja, da ga potem izbrskamo iz množice, ki bega skozi naše življenje. Pa še ob taki priložnosti največkrat razmišljamo o sebi, ko s čudnim obnašanjem utapljam žalost. Vse skupaj je sebičnost in večna vdanost v usodo.

Nekje je pisalo, da usoda kroji človekov značaj. Njegovi sodelavci mi pravijo, da ga je že prej grabila smrtonosna bolezen. Uprl se ji je z neznansko silo, prestajal je strašne terapije, ki bi ljudi s premalo volje takoj ugonobile. Temu bi dodal samo to, da je Luka zajemal življenje z največjo žlico ironije, nikoli s cinizmom, kar je bistvena razlika.

Na mladinskem delovnem taboru na Uskovnici – dobrih sedem let je tega – sem ti nekoč pojamral: »Dost 'mam! Ne vem, če bom zmogel.« Takrat sploh nisi nič rekel, samo nejeverno si me pogledal in se na široko zasmejal. Tvoj nepopoljšljivi optimizem je preprosto zasvojil.

Bil si garač in uživač. Če smo lahko enajst ur skupaj blodili po snežni puščavi Komne, smo lahko potem tudi enajst ur skupaj – zbiti in z zažganimi obrazi – kvantali v omotični lenobno-

sti Koče pod Bogatinom. Tanja mi je povedala, da si svoj poklic (bil si svojevrsten računalniški pro) opravljal izredno vestno. Toda o tem, o tvojem prispevku PZS, o ponovnem pojavu bolezn, o smrtnem boju... naj pišejo drugi. Nekje v zadnjem kotu 'špajze' še hranim zavitek bohinske zaseke in flaško domačega, ki sem ti ga bil obljubil.

Glavo mi polnijo razcefrani spomini. Prvič sva se srečala neke deževne jesenske sobote pred približno desetimi leti na Velem polju pod Triglavom. Sedeli smo za mizo v Vodnikovi. In ko si prisedel, je nekdo rekel: »Zdej smo pa ta pravi!«

»A doslej pa niste bili?« si vprašal mrtvo hladno, potihno.

Bili so dobri časi. Časi iskanja? Kje pa, nič ni bilo treba iskati, ko pa smo mislili, da vse znamo in da nam nihče nič ne more! Nobenega moraliziranja ni bilo, nobenih predznakov »to je dobro in to je slabo«. Življenje je tu pred nami na pladnju, treba ga je samo užiti. Tudi če ni bilo sonca, je treba odriniti. Kdor je samo na zapečku čakal, da se razkadijo oblaki, je največkrat ostal na zapečku.

V snežnem metezu smo se s Kremžarce na Pohorju prebijali v dolino. Pet se nas je potem zrinilo in tvoje vozilo, ki smo mu samo iz obzirnosti (do nas samih – da bi se lahko peljali) rekli avto. Rili smo po zasneženi nevarni cesti. Sedel sem spredaj in brisal šipe. Ugotovil si: »Ko me zanese, imaš ti več dela – ker takrat bolj zašvicamo...«

Ostaja na tisoče raztresenih spominov. Je dovolj samo zavest, da to življenje kljub kratkosti ni bilo vrženo v veter? Velike misli učenjakov in modrijanov se mi zdajle zdijo ničeve. Patetika in kič. Je samo ubijajoča misel, ki ne da miru: prijatelja Luka ni več.

O, da bi bilo posmrtno življenje! Da bi se z Lukom še srečala! Kjerkoli – in odšla kamorkoli – ampak na en mrzu pir, seveda!

Matej Šurc

65-letnica PD Laško

S krajšim kulturnim sporedom, podelitvijo priznanj in planinskim srečanjem so laški planinci zaznamovali 65-letnico obstoja Planinskega društva v Laškem.

Srečanje je bilo v nedeljo, 18. oktobra, v njihovem planinskem domu na Šmohorju.

V kulturnem programu so sodelovali pevci MPZ Laško in učenci glasbene šole Laško.

Srebrni častni znak Planinske zveze Slovenije je prejel **Alojz Krajnc**, bronaste častne znake pa **Jože Kovač**, **Jože Rajh** in **Zlatko Pavčnik**. Meddruštveni odbor Zasavja pa je podelil zlate znake Pivovarni Laško, TIM Laško, Osnovni šoli Primoža Trubarja Laško in **Faniki Wiegale**. Na slovesnosti so podelili tudi več jubilejnih priznanj PD Laško.

Vlado Marot

Križ na sedlu Resevne

V času okupacije in vojne od leta 1941 do 1945 je bilo veliko bojov in tragičnih dogodkov. V spominu so ostali usodnejši in uspešnejši. Na Resevni je bil 18. marca 1945 tragičen boj med okupatorji Nemci in slovenskimi partizani, ki so bili takrat edini priznani borci za osvoboditev. Povojna boljševisistična oblast je ta tragični dogodek uporabila za slavospev in legitimiteto svoje oblasti.

Resevna je lep planinski vrh s planinskim domom. Leta 1951 so se zbrali planinski in športni navdušenci iz Šentjurja in ustanovili PD Šentjur. S svojim denarjem so na Resevni odkupili del zemljišča in s prostovoljnim delom postavili na njem zavetišče in razgledni stolp. Zakaj so se ustanovitelji odločili za Resevno in ne za zanimivejši in vrednejši vrh Rifnik, ni znano. Odgovorili bi lahko ustanovitelji, toda zadnji med njimi, **Franc Gradišnik**, je umrl lani na veliko soboto, 18. 4. 1992. Pri gradnji doma, katerega otvoritev so načrtovali za 20. obletnico vstaje proti okupatorju, so sodelovali planinci, študenti, občani in delovne organizacije, torej vsi ljudje dobre volje. Večini je bil motiv planinstvo, manjšini pa slavospev revoluciji. Ti so bili vplivnejši in močnejši. Tako je dom moral postati Spominski dom NOB in je dobil ime po revolucionarju **Petru Stantetu Skali**.

Po prvih demokratičnih volitvah 1990 smo stopili na pot prave demokracije. Eno takšnih dejanj je bilo postavitve križa na sedlu Resevne na dan odpora proti okupatorju in za prvo leto samostojne države Slovenije. Pobudo za to dejanje v duhu prave sprave, ki je v priznavanju resnice in na tej podlagi možno kesanje in odpuščanje, so dali krajevni odbor Svetovnega slovenskega kongresa in planinci iz Šentjurja. Pri tem so sodelovali z borčevsko organizacijo, *mestno skupnostjo in občinsko skupščino Šentjur*. Omogočili pa so to dejanje s finančno pomočjo že omenjeni in stranke koalicije Demos, predvsem pa požrtvovalni in dobrovoljni ljudje iz Šentjurja.

Križ na sedlu Resevne

Vsem je bilo vodilo, da odpor Slovencev proti okupatorjem ostane zgodovinski spomin vseh Slovencev, tragični boj 18. marca na Resevni pa zlasti Šentjurčanov. Smisel je v zavesti, kaj stori okupacija, nasilje in izdaja in kakšni vrednoti sta odpor in boj za svobodo, ki je končno ustvaril tisočletni sen slovenskega naroda – samostojno državo Slovenijo.

S postavitvijo križa in blagoslovom grobov, ki je bil opravljen 18. marca 1992 in možen šele sedaj, so vse človeške žrtve tega časa naše skupne žrtve in naša obveznost za pravo spoštovanje človeške različnosti, predvsem pa negovanje pravih krščanskih vrednot. Šele tako bomo postali civiliziran in svoboden ter enakopraven in znan narod, seveda ob ohranjanju slovenske identitete, ki je v jeziku in kulturi.

Planinci iz Šentjurja so se tako obvezali, da bodo za 18. marec omogočili množičen planin-

Spremenjena slovenska transverzala

Letošnje leto bo izšel nov vodnik po Slovenski planinski poti in nov dnevnik, v katerem bodo upoštevane sprejete spremembe zadnjega časa. Tistim planincem, ki uporabljajo še stare dnevnike, bodo priznali opravljeno pot po stari trasi.

Od predmeje do Cola gre trasa SPP po grebenu in se izogne cesti. Postojanki na Javorniku in Čavnu sta med tednom zaprti, na Sinjem vrhu pa je kmečki turi-

zem in lastniki ponujajo svoje storitve tudi planincem. Tako Komisija za pota pri PZS predlaga, naj bi kmetija dobila kontrolni žig SPP in naj velja za kontrolno točko. To naj bo zapisano tudi v novem vodniku in dnevniku SPP.

Za prehod do Golakov so našli novo pot iz Vojskega do Iztokove kočice, ki je le zasilno oskrbovana. Na trasi bo potreben izsek gozda in podrašč.

Z Nanosa do Vremščice pa je speljana nova trasa skozi Senožeče. Pot naj bi bila že markirana, kot so obljubili tamkajšnji markacisti.

ski pohod na Resevno, z družabnostjo, ki izhaja iz spoznanja, da le zdrav duh krepi telo, pa negovali spoštljiv zgodovinski spomin na tragične dogodke iz okupacije z željo in upanjem, da bi se nikoli več ne ponovili v nobeni obliki.

Les za križ je prispevalo **podjetje Bohor**, bakreno streho obrtnik **Emil Bučar**, križ je zvezal in sestavil tesar **Bernard Žličar**, pobarval kipar in restavrator **Anton Podkrižnik**, napis je izdelal slikar **Ivo Vrečko**, prevoz in postavitve pa so opravili javno komunalno podjetje in planinci PD Šentjur. Vse druge simbolne stroške so pokrili že omenjeni organizatorji.

Svečanost omenjenih dejanj so omogočili dekan in župnik **Mirko Zemljič**, ki je opravil blagoslov, publicist in komentator **Viktor Blažič**, ki je imel nagovor, župan **Jure Malovrh**, ki je vse pozdravil, in cerkveni mešani pevski zbor, ki je zapel nekaj pesmi pod vodstvom organista **Jožeta Jagra**.

Franc Zabukošek

Srečanje starejših zaslužnih planincev

Obalno planinsko društvo Koper, ki aktivno razvija različne dejavnosti v slovenski Istri, skrbi tudi za družabni del svojih članov. Tako je društvo 10. decembra lani organiziralo že 8. družabno srečanje starejših zaslužnih planincev, ki je bilo v nadvse prisrčnem in sproščnem vzdušju. Ob prigrizku so gojenci Glasbene šole Koper izvedli krajši glasbeni program. Sledil je priložnostni nagovor predsednika društva in podelitev daril jubilarantom – 80-letnikom. Srečanja se je udeležilo 37 planincev, med temi tudi 91-letni **Viktor Vitežnik** iz Izole, ki je še prava korenina med planinci in ki še vedno načrtuje krajše izlete.

V sproščnem pogovoru se je porodilo več idej in želja, da bi se letno večkrat srečali, morda tudi na krajših izletih. Čvrsto so sklenili, da bo njihovo prihodnje snidenje na izletu v Posočje leta 1993, kar bo seveda organiziralo društvo. Porodila se je tudi zamisel, da bi v okviru društva upokojencev ustanovili posebne planinske sekcije.

Sledil je prikaz diapozitivov s potovanja po Karniji in branje sestavka o pogledu na Volajsko dolino z jezerom, kar je mojstrsko opisal naš rojak **dr. Viktor Vovk**.

Srečanje se je – kot bi mignil – raztegnilo na tretjo uro, kar je dokaz, da si planinci želijo takšnih snidenj, ki jih je, žal, premalo. Ob slovesu, ko je predsednik društva zbranim voščil vse najboljše v prihodnjem letu, so se udeleženci prisrčno zahvalili za lepó doživetje večer.

Pomislimo: kako malo je potrebno, da starejše ljudi razveselimo in obogatimo njihov vsakdan s kakšnim prijetnim doživetjem – večerom!

Karlo Kocjančič

40 let planinskega društva Sežana

20. novembra lani je minilo 40 let od ustanovitve Planinskega društva Sežana, ki ga je oblikovalo 68 ljubiteljev planin. Število članov se je iz leta v leto večalo in je 1987. leta preseglo številko tisoč.

Sedaj je v društvu nekoliko manj planincev, ki jih združuje ljubezen do zdravega načina življenja v neokrnjeni naravi, družabnost in iskreno prijateljstvo. V društvu je vključenih približno štiri odstotke vsega prebivalstva občine.

Ta pomemben jubilej so sežanski planinci počastili s priložnostno proslavo, na kateri so v bogatem kulturnem programu sodelovali mladi planinci in moški pevski zbor iz Divače. Slavnostni govornik je bil **Bogdan Rojc**, predsednik društva, ki je poudaril zelo razvito izletniško dejavnost in skrb za mladi rod. Leta 1964 so ustanovili mladinski odsek, ki združuje kar dve tretjini mladih planincev, ki delujejo v vseh osnovnih šolah, srednji šoli in celo v vrtcih.

Po 20 letih so s planinskim društvom iz Postojne organizirali mladinski tabor v Logu pod Mangartom, ki se ga je udeležilo 50 sežanskih planincev. Pri vzgoji mladih imajo veliko zaslug mladinski vodniki in mentorji v šolah.

»Društvo tudi skrbi, da so planinske poti, pa tudi transverzala vidno označene in očiščene. Slovenska planinska transverzala v sežanski občini poteka od Razdrtega prek Vremščice, Škocjanskih jam in Brkinov do Markovščine. Prav varstvo narave in tudi izletništvo družijo planince in tako smo navezali trdne stike z drugimi planinskimi društvi kot tudi z društvi iz zamejstva.

V društvu se je razvila tudi jamarska sekcija, ki se je nato okrepila in odcepila in se razvila v samostojno društvo. Že dvajset let pa v društvu deluje alpinistični odsek, ki je v tem obdobju dosegel zelo vidne uspehe v domačih in tujih gorah in stenah. Opremili so že več plezalnih sten, kjer uspešno usposablajo svoj podmladek. Prav v tem letu pa pripravljajo umetno steno v telovadnici v Divači,« je med drugim poudaril **Bogdan Rojc**.

Sežansko planinsko društvo je eno od redkih, ki nima svoje planinske kočje. Skoraj 20 let je minilo od želje, da bi skupaj z radioamaterji postavili bivač na Vremščici, v zadnjih letih so bili pogovori s senožeško krajevno skupnostjo za oživitve ideje, vendar so se kočji odrekli zaradi prevelikih materialnih in finančnih problemov. Po lanski vojni in odhodu jugoslovanske vojske se jim je ponudila priložnost, da obnovijo razpadlo karavlo na Jermancu na grebenu Kokoške v planinsko kočjo. Ob pomoči občine, podjetij s Sežanskega in Ministrstva za obrambo pa bo potrebno še veliko prostovoljnega dela sežanskih planincev, da bo kočja sposobna sprejeti ljubitelje planin. Računajo, da bodo

najprej opravili krovna dela, da bi kočo zaščitili pred vremenskimi neprilikami.

Med najzaslužnejšimi, ki so prejeli priznanja za dolgoletno in uspešno delo v planinskih vrstah, je bila tudi 80-letna **Vida Štolfa** iz Sežane, ki je zvesta planinka vse od začetka delovanja društva. Zlato značko PZS pa je prejel **Marijan Olenik**, vodja alpinistične sekcije.

Olga Knez Stojkovič

Prenova Roblekovega doma

V Planinskem društvu Radovljica so se odločili, da bodo letos prenovili svoj Roblekov dom na Begunjsčici. V ta namen so že lani pred prvim zimskim snegom nabavili material za streho na domu in na strojnici. – Roblekov dom je nujno potreben prenove, saj je najstarejša planinska postojanka PD Radovljica. Zgradili so jo pred skoraj pol stoletja, leta 1946.

Obledele markacije od Postojne do Ankarana

PD Šoštanj je dne 27. in 28. junija 1992 priredilo izlet po slovenski planinski transverzali od Postojne (Petelinje) do Ankarana.

Ko smo v Turističnem biroju na avtobusni postaji v Postojni dobili žig Sv. Trojice, smo krenili z avtobusom do kraja Petelinje, od koder smo približno ob pol desetih nadaljevali pot proti Vremščici. Po približno šestih urah hodá smo prispeli na vrh te 1026 metrov visoke gore. Ob postavljenem obeležju, kjer je vgrajen tudi žig, smo si v svoje planinske izkaznice ali pa v dnevnik slovenske planinske poti pritisnili stampiljko. Ob lepem razgledu in vetrovnem, pa vseeno zelo toplem dnevu smo malo počivali in pomalicali, kmalu zatem pa krenili naprej. Čakala nas je še kar dolga pot do Slavnika. Iz Škocjana, kjer nas je čakal avtobus, smo se po slabi makadamski cesti peljali proti Slavniku. Vožnja pa se je prehitro končala: zaradi slabe ceste in preveč štrlečih vej na cestišče se je šofer odločil v korist avtobusa in nas dobrih šest kilometrov pod vrhom odložil.

Čeprav smo imeli za seboj že precej kilometrov, smo krenili proti Slavniku in tja prispeli že v mraku, saj je bila ura že deset zvečer. Oskrbnika sta nas kljub poprejšnji najavi sprejela z rahlim presenečenjem. Menda niso običajne tako številne skupine planincev na tej poti. Primerno smo se navečerjali in se osvežili s pijačo. Kras nas je presenetil tudi s svojo skopostjo z vodo: kapljice, ki so nam bile odmerjene za umivanje, so bile zares pičle. Spali pa smo na skupnih ležiščih.

Naslednji dan smo krenili na pot okrog pol osmih. Z avtobusom smo se odpeljali na Sočerb, kjer žiga ni bilo moč dobiti, ker lokal odpirajo šele popoldne ob 14. uri. Večina se je

odločila, da se odpelje v Ankaran in tam preživi dan na plaži, osemnajsterica pa nas je krenila proti Ospu in naprej na Tinjan.

Kot prejšnji dan nas je pot vodila po slabo označenem terenu najprej proti Ospu, okrog poldneva pa smo prišli na Tinjan, kjer nas je po naporni poti čakal prijeten lokal in prav tak gostitelj. Privezali smo si duše in se odžejali ter izmenjali z lastnikom lokala in žiga nekaj mnenj o tem delu poti slovenske transverzale. Oboji smo potožili nad neurejenostjo markacij in poti, na primer na Slavnik, skratka, ugotavljali smo, da je ta del transverzale obiskan v glavnem s prevoznimi sredstvi in ne peš.

Pot s Tinjana nas je peljala po markiranih in nemarkiranih poteh, odvisno pač od naše iznajdljivosti, do glavne ceste proti Ankaranu. Asphalt smo želeli premagati z avtobusom, pa žal ni bilo mogoče. Nedelja je očitno neroden čas za avtobusno prevažanje. Dodobra utrujeni od neugodne hoje po asfaltu smo popoldne ob štirih zaključili ta del transverzale.

Po približno 60 prehojenih kilometrih smo ugotavljali, da je pot od Postojne prek Slavnika do Ankarana zelo slabo ali skoraj nič markirana; če pa so že markacije, so starejše kot deset let in slabo vidne. Ker Obalno planinsko društvo nima interesa za vzdrževanje omenjene poti, kar nam je povedal tudi oskrbnik žiga na Tinjanu **Ristović**, smo bili mnenja, da bi ta del črtali iz slovenske planinske transverzale.

Zinka Moškon

Razgrajči iz planinskih koč

To bi pravzaprav morali objaviti že konec lanskega leta, pa objavljamo šele zdaj.

Močno se nam je pritožil oskrbnik Vodnikove kočice na Velem polju, kjer je v noči od petka na soboto, od 4. na 5. september lanskega leta, spala skupina sedmih planincev, ki jo je vodil **Marko Veljčanšek**. Oskrbnik nam je dejal, da je skupina v koči razgrajala do enih ponoči in kajpada tudi kaj malega popila (če naj to, kar nam je povedal, zapišemo v zelo mili obliki), ko pa je zjutraj odšla, je pod klopjo pustila polno veliko vrečo pločevink, v katerih je bilo omenjeno noč pivo. Planinsko društvo od teh planincev ni imelo nič – ali pa še manj: za njimi je moral nekdo pospravljati in v dolino odnesti tisto, kar naj bi vsak odnesel s seboj.

Tega primera ne omenjamo izključno zaradi te skupine (vendar tudi zaradi nje); lansko poletje in jesen je bilo v naših gorah in planinskih postojankah kar precej takih skupin. Le oskrbniki niso bili tako jezni nanje, da bi se potožili Planinskemu vestniku.

Sončne celice v visokogorju

Vodstvo Planinskega društva Javornik-Koroška Bela je na svoji lanski novembrski seji upravnega odbora sklenilo, da bo leta 1993 prva naloga društva na gospodarskem področju montaža sončnih celic na Prešernovi koči na Stolu in na Staničevem domu pod Triglavom. S tem bi bistveno zmanjšali onesnaževanje ozračja v gorah, ki ga povzročajo naftni agregati. Predračun za to investicijo pri Prešernovi koči znaša približno 6500, pri Staničevem domu pa skoraj 10 000 nemških mark. Ker bi društvo samo zelo težko zmoglo takšno investicijo, pričakuje pomoč Planinske zveze Slovenije iz državnih sredstev za visokogorske postojanke.

Kipec planinca

Na pobudo Planinskega društva Polzela in v sodelovanju z njim je mojster inž. **Franci Šketa**

izdelal v počastitev 100-letnice Slovenskega planinskega društva in 100-letnice Savinjske podružnice SPD 14 centimetrov visok bronast kipec planinca in 4-centimetrski bronast obesek planinca z vponko.

Kipec in obesek sta že na voljo od druge polovice decembra.

Kipec planinca je tudi posrebren in pozlačen. Informacije: Planinsko društvo Polzela, Vili Vybihal, Polzela 4.

Boljše sodelovanje med PD Gorje in TNP

Planinsko društvo Gorje je na svoji seji upravnega odbora sredi lanskega oktobra obravnavalo in ocenilo poslovanje svojih planinskih koč, Doma Planika pod Triglavom in Tržaške koče na Doliču. Sezono so ocenili ugodno, tudi obisk

je bil nekoliko večji kot leta 1991 (Dolič več kot 10 000, Planika več kot 8000 obiskovalcev). Zadovoljiv je tudi finančni rezultat, in sicer kljub visokim stroškom, predvsem za prevoze s helikopterjem. Učinek bi bil še boljši, če v koči Planika ne bi imeli kadrovskih težav in težav s helikopterskimi prevozi, ko je zaradi tega primanjkovalo živil in pijače.

Pri Domu Planika so nadaljevali zidavo in urejanje pomožnega objekta, »depandanse«, nekdanje mejne stražnice, kjer so usposobili za prenočevanje dve veliki spalnici.

Na sestanku upravnega odbora so spregovorili tudi o problematiki prevozov s helikopterjem in o stališču Triglavskega narodnega parka do te zadeve. Vodstvo PD Gorje sicer razume, da helikopter prinaša nemir in gorski prostor, toda v današnjem času planinske postojanke brez teh prevozov ne bi mogle poslovati (ali pa bi bistveno slabše). Po sili razmer je PD Gorje pristalo na to, da bodo helikopterji odslej vzletali na Pokljuki (na Rudnem polju) in ne več v Krmi, od koder so doslej prevažali hrano in pijačo v obe visokogorski planinski postojanki PD Gorje. Vendar so menili, da bi morali takšna vprašanja odslej (pa tudi že prej) urejati sporazumno in strpno. Upajo, da bo sodelovanje z novim vodstvom Triglavskega narodnega parka boljše, kot je bilo z dosedanjim.

Pohod na Hom

Ob koncu leta 1992 je Planinsko društvo Zabukovica organiziralo že tradicionalni pohod na Hom. V društveni kroniki je zabeleženo, da je bil prvi pohod mladih leta 1971. Leta 1980 so se dogovorili s PD Polzela in nato vsako leto organizirali pohod – iz Polzele na Dobrovlje, iz Zabukovice v različne smeri, običajno pa k planinski postojanki Hom. Izdelali so posebne izkaznice in pohodnik prejme za enkratno udeležbo bronasto, za štirikratno udeležbo srebrno in za osemkratno udeležbo na pohodih zlato značko. V PD Polzela imajo za desetkratno udeležbo predvideno diplomu.

Marsikdo se danes ob konverziji vrednot sprašuje: še imajo pohodi svoj smisel, kajti poprej so bili speljani ob spomenikih NOB? V društvu smo mnenja: spomeniki so del naše zgodovine in pohodnike, predvsem mlade, moramo opozoriti tudi nanje, na ta del zgodovine. Ob tem pa lahko pokažemo še marsikaj. Ob poti na Hom se pohodniki lahko ustavijo, na primer, ob ilirskih gomilah v Pongracu. Gomile izpričujejo, da je tu živel človek že pred 2700 leti in da je imel nekje tu pod Homom, verjetno na Langerjevem hribu, svoje domovanje. Pokažejo se kapelice, ki so ob poti. Ob njih bi lahko spregovorili o legendah, s katerimi je bogato to območje.

Pohodi imajo svojo težo in svoj smisel. To je pokazal tudi zadnji pohod na Hom, kamor se je

zgrnila množica pohodnikov. Bili so mladi, bili so učenci osnovne šole, bili so starejši, bili so starši učencev. Pohodnike je pozdravila Godba na pihala Zabukovica, v imenu društva jih je pozdravil predsednik društva. Tajnik društva je spregovoril o gradnji koč na Homu, pozdravil je **Srečka Kureta**, ki je odprl dokončno dograjeno kočo 22. julija 1977. Prvotna koč je bila odprta pred 25 leti, 17. septembra 1967.

Spregovoril je o tem, da je bilo 18. oktobra 1992 srečanje planincev tu na Homu, in sicer ob 20-letnici Savinjske planinske poti in ob dnevu veznih poti Savinjske doline. Srečanje je bilo prekinjeno zaradi močnega deževja. Močno deževje septembra in oktobra je tudi preprečilo, da bi do 18. 10. 1992 mladi iz osnovne šole Griže končali Savinjsko pot. Končali so jo do pohoda, osem mesecev so hodili po poti, ki jo je končalo 25 mladih in njihovih mentorjev. Vsega skupaj je pot do dneva pohoda končalo 1547 pohodnikov (v jubilejnem letu, ob dvajsetletnici, 76), med katerimi je bilo 439 članov PD Zabukovica. Ob zaključku govora je čestital dolgoletnima planinskima funkcionarjema **Ludviku Jurharju** in **Antonu Brileju** ob njunih življenjskih jubilejih. Nato sta predsednik društva in načelnik mladinskega odseka podelila značke Savinjske poti.

Srečanje je izzvenelo v prijetnem planinskem vzdušju.

V društvu načrtujejo, da bi v zimskih mesecih organizirali še večer transverzal. Radi bi slavnostno podelili **družini Škrubej** značke razširjene slovenske planinske poti in značke poti Po poteh Andraža. **Anton** in **Terezija Pišek** sta končala vezno pot Po poteh Andraža, **Tomaž** in **Darja** sta končala skupaj z mamico in očetom Pomursko pot – in še nekaj drugih značk je predvideno, da jih bodo lahko podelili.

Pohodi po planinskih poteh torej so in še bodo v načrtu društvenega dela, hoja po veznih poteh je bila in bo značilna za člane Planinskega društva Zabukovica.

Franc Ježovnik

Martinovanje v Arnovem selu

V organizaciji PD Brežice je bila lanskega 8. novembra v Arnovem selu nedaleč od Artiča Martinova nedelja. Zasavski planinci in njihovi tovariši od drugod, tudi iz Zagreba in Samobora, so se zbrali na železniški postaji Brežice, od koder so peš odšli skozi Artiče do lovskega doma v Arnovem selu. Sprehod je trajal nekaj več kot dve uri, in sicer po prelepih predelih tega dela Slovenije. V lovskem domu so udeleženci krstili mošt v belo in rdeče (ali črno) vino. Letos so med številnimi drugimi krstili tudi mošt iz Zagreba (Vrhovec) in Lokošin Dola pri Mladini nedaleč od Jaske. Nagrade so dobili večinoma domačini, veliko priznanje pa je dobila zagrebška godba s **Tomislavom Kopečnym** na čelu.

Hrvaški gost **Marko Orešković** je kot najstarejši udeleženec dobil za nagrado domače vino, ki ga kajpada ni odnesel domov, ampak na kraju samem popil s svojimi planinskimi tovariši.

Josip Sakoman

Izlet v neznano – na tisočak Lipovec

Z mamico sva se pridružili skupini 50 bistriških planincev, ki so se lanskega 8. novembra podali na izlet v neznano.

V meglenem jutru smo se odpeljali z avtobusom na pot proti Postojni. Naš **vodič Hinko** je obljubil nagrado tistemu, ki bo uganil cilj izleta, ker pa to ni uspelo nikomur, so pozneje nagrado dobili tisti, ki so na listek napisali vrhove, ki so najbližji pravemu cilju.

Iz avtobusa smo izstopili pred vasico Strmica, od koder smo se vzpenjali skozi bukove gozdove ter prek košenin v eni uri prišli na razgledni vrh Lipovec (1005 m). Prav tedaj je sonce pregnalo meglo in imeli smo prekrasen razgled na dolino, na Javornike, Nanos in Brkine v daljavi. Pot smo nadaljevali prek številnih travnikov, se spuščali in vzpenjali. Prišli smo tudi na 912 metrov visoki vršiček Tramič, dvajset minut pozneje pa do božjepotne cerkvice na Planinski gori, od koder je prav lep razgled na poplavljen Planinsko polje. Po široki gozdni poti smo se nato spustili v dolino, kjer nas je v kraju Planina čakal avtobus.

Prav malo utrujeni smo se zadovoljni vrnili domov. Najbrž je bil najbolj zadovoljen slepi planinec Franci, ki je ob prav majhni pomoči drugih varno prehodil celotno pot.

Barbara Volk, OŠ D. Kette,
Ilirska Bistrica

Dvanajstič na Tisje

Lanskega decembra je bil že dvanajsti pohod na Tisje. Vreme je bilo običajno za te dni – oblačno, megleno, le na Preski nas je sonce obdarilo s svojo toploto, iz daljave pa so nas pozdravljali, odeti v nedolžno belino, Julijci s Triglavom, Savinjske Alpe, Pohorje in še in še. A ne za dolgo: megla se je pričela dvigovati – pravljice je bilo na mah konec.

Popotni čaj nam greje želodec, dušo sadjevec in medica, žejo pa »kar je ostalo od pohoda po Levstikovici«. Pohodnikov je za spoznanje manj kot leta 1991, da pa osip ni bil še večji, so poskrbeli vrli Štajercji, kajti ob odlični organizacijski izvedbi so Mariborčani imeli odhod uro in pol pozneje kot običajno, tako da so se lahko res množično udeležili tega pohoda: »pohorc« je namreč počakal – izredno – tudi v Litiji. Sestop v Veliko Kostrevnico je bil zopet meglen, nič kaj prijeten dan nas je kmalu pognal nazaj v Litijo, nekatere peš, večino z busom, saj je ta organizacija že leta brežhibna, naprej pa z vlakom – vsakega proti svojemu domu.

Stanč

Novice iz Obvestil PZS

V vseslovenski akciji, v kateri Slovenci z nakupom kartic »Podarim-dobim« prispjevajo za vrhunske slovenske športnike, sodeluje letos od naših alpinistov **Viki Grošelj** s svojim projektom »8000 plus«. Planinci z nakupom teh kartic torej prispevajo tudi za svojega planinskega tovariša in vrhunškega alpinista, ki namerava splezati na vrhove vseh 14 osemtisočakov, kolikor jih je na Zemlji.

***

Na eni od sej upravnega odbora Planinskega društva Gorje so glede lastništva planinskih postojank ugotovili, da so Tržaško kočjo na Doliču zgradili s prostovoljnimi delom in denarjem PD Gorje. Zato morajo urediti lastništvo te postojanke, isto pa velja tudi za prizidek pri Domu Planika pod Triglavom. Planinski zvezi Slovenije dajejo pobudo za prenos lastništva nad planinskimi postojankami društvom.

***

Akcija »4000« pri Komisiji za mednarodno sodelovanje pri PZS je nastala v želji, da bi tudi »navadni« planinci prišli na evropske štiritisočake. Dosedanji stalni udeleženci izletov in tur v organizaciji te komisije so si doslej že nabrali 10 vrhov, seveda pa jih ne bo zmanjkalo, saj je v Evropi kar 61 samostojnih štiritisočakov. Letos bodo konec avgusta, ko je najugodnejše vreme, cilji Bishorn, nižji spremljevalec Weiss-horna, ter Jungfrau in Mönch v Bernskih Alpah. Kogar takšne ture zanimajo, naj pokliče Planinsko zvezo Slovenije in se pozanima glede podrobnosti.

***

Markacijska skupina PD Velenje že 19 let skrbi za Šaleško planinsko pot. Ta leta so navezali pristne stike z družinami, ki hranijo žige in vpisne knjige ob tej poti; niti en žig še ni bil uničen ali ukraden. Vsako leto jih PD zato povabi na skupen turistični izlet. – To društvo je tudi dalo pobudo, da bo za svoje člane poskušalo doseči popust pri vožnji z avtobusi in vlaki na skupinske planinske izlete. To bi sicer lahko bila tudi naloga Planinske zveze Slovenije, da bi planinske skupine imele za takšne vožnje popuste.

***

Konec letošnjega maja bo Komisija za mednarodno sodelovanje pri PZS organizirala trekking v Ande, na katerem bodo udeleženci spoznali visokogorski svet tega pogorja in se po aklimatizaciji povzpeli na enega od lažjih štiritisočakov. Po dogovoru se bodo tisti, ki imajo večje

ambicije, povzpeli še na kakšen vrh v Boliviji, severnem Čilu ali južnem Peruju. Za druge bo pripravljen alternativni program, za vse udeležence pa so predvideni ogledi jezera Titicaca in ostankov starih mest Tiahuanaca in inkovskega Cuzca z okolico (če bodo seveda politične razmere v Peruju to dopuščale) ter še nekaterih drugih znamenitosti. Med povratkom bodo zainteresirani udeleženci po izstopu v Quito lahko odpotovali na Galapaško otočje, drugi pa bodo na celinskem predelu Ekvadorja ta čas preživeli v gorah ali amazonski džungli. Podrobnosti je mogoče zvedeti v Planinski zvezi Slovenije.

Še so mecen!

V korist Planinskega vestnika so odstopili avtorski honorar:

	SIT
Dušan Novak , Ljubljana,	300
Peter Vovk , Kočevje	8000
Marinka Petančič-Jecelj , Ljubljana	3500
Janez Avsenik , Lesce	350
Rudi Zaman , Radovljica	2000
Vojko Čeligoj , Ilirska Bistrica	2900
Ljubo Meden , Podnanos	1500
Franci Savenc , Ljubljana	1500
Ivo Bergant , Tržič	300
Andrej Brvar , Ljubljana	800
Dušan Vodeb , Maribor	6000
Matjaž Čuk , Kranj	3000
Franci Erzjan , Šenčur	1900
Karlo Kocjančič , Koper	1000
Lojze Budkovič , Bohinjska Bistrica	4000
Vladimir Škerlak , Ljubljana	2800
Luka Karničar , Jezersko	1400
Marija Balek , Bled	500
Franci Petkovšek , Ljubljana	800
Matiček Žumer , Preddvor	300

V gotovini so prispevali za Planinski vestnik:

Igor Malič , Ljubljana	420
Jožefa Gabrovšek , Godovič	500
Andrej Brvar , Ljubljana	22 742

V korist Mladinske komisije je odstopil avtorski honorar:

Darko Košič , Kranj	400
----------------------------	-----

V gotovini je prispevala za Alešev sklad:

Marija Lah-Vild , Murska Sobota	1100
--	------

V korist GRS so prispevali avtorski honorar:

Helena Giacomelli , Domžale	3500
Leon Vrhovšek , Orehova vas	2700
Ana-Marija Kunstelj , Bohinjska Bela	400

V gotovini je prispevala v korist GRS:

Jožefa Gabrovšek , Godovič	1000
-----------------------------------	------

V korist založbe je prispeval avtorski honorar:

Fran Vodnik , Medvode	200
------------------------------	-----

ČLANARINA A BO ZNAŠALA 2100, DRUŽINSKA ČLANARINA C LE 130 TOLARJEV

ŠTIRI KATEGORIJE ČLANARINE

Letos začenjajo v slovenski planinski organizaciji veljati članarine, ki so mnogo bolj kot prejšnja leta prilagojene članarinam planinskih organizacij v drugih alpskih državah. Nekateri slovenski planinski funkcionarji se sicer bojijo, da bi se zaradi tega lahko bistveno znižalo število članstva Planinske zveze Slovenije, medtem ko so drugi trdno prepričani, da bodo člani naše planinske organizacije zdaj le pravi planinci, medtem ko so za najbolj socialno ogrožene kategorije takointako predvideni znatni popusti pri članarini.

Kot so sklenili na lanskoletni zadnji seji upravnega odbora Planinske zveze Slovenije 19. decembra v veliki sejni sobi ljubljanskega Magistrata, bodo od letos v PZS štiri glavne kategorije članarin, od katerih bosta dve še razdeljeni v podkategorije.

Redni član kategorije A lahko postane vsakdo, ki plača članarino A, ta pa naj bi bila letos 2100 tolarjev, od česar bodo planinska društva morala odvajati Zvezi 1800 tolarjev. Ko pravimo »naj bi bila«, to pomeni, da lahko posamezna planinska društva določijo za svoje člane bodisi višjo bodisi nižjo članarino, višino pa določijo njihovi upravni odbori glede na ocenjeno kupno moč in socialno stanje članstva (isti kriterij velja tudi za druge kategorije članstva). Člani, ki bodo plačali članarino A, bodo imeli poleg običajnih še vrsto dodatnih materialnih ugodnosti, tako 50 odstotkov višje zavarovalne vsote pri nezgodnem zavarovanju med obiski v gorah, 25 odstotkov popusta pri naročnini na Planinski vestnik (pri čemer se ta popust pri družinskih članih lahko sešteva – če dva družinska člana plačujeta članarino A, je naročnina za Planinski vestnik za polovico cenejša), 50-odstotni popust pri enem izvodu stenskega koledarja za tekoče leto, brezplačen izvod koledarja akcij Planinske zveze Slovenije, 10 odstotkov popusta pri tolarskih stroških izletov v evropske gore, ki jih organizira PZS, brezplačne storitve planinske knjižnice in vrednostni bon za 200 tolarjev, vnovčljiv ob nakupu izdaj Planinske založbe.

Člani B postanejo tisti posamezniki, ki plačajo članarino B, ta pa naj bi letos znašala (tako je priporočil planinskim društvom upravni odbor PZS) 620 tolarjev, od česar bodo društva 310 tolarjev poslala Zvezi. Ti člani bodo imeli s statutom PZS in pravilniki planinskih društev določene članske pravice, seveda (enako kot člani A in C) tudi pravice do popustov v planinskih kočah.

Ljubitelji gorskega sveta, stari več kot 70 let, lahko postanejo člani A ali člani B, lahko pa v

kategoriji B uveljavljajo posebne popuste: 20-odstotni splošni popust pri članarini in še za vsako leto članstva v planinski organizaciji en odstotek popusta na članarino. Pri tem skupni popust na starost in stalnost ne more presežati 50 odstotkov. – Upravni odbor PZS je planinskemu društvu predlagal, naj bi bila letošnja letna članarina s takim popustom 370 tolarjev, 190 tolarjev take članarine pa morajo društva odvajati Zvezi. Ti člani imajo sicer enake pravice kot drugi člani B.

Redni člani kategorije C so lahko mladi ljudje do dopolnjenega 18. leta starosti in redni študenti do dopolnjenega 25. leta starosti. Takšna članarina naj bi bila za letošnje leto 250 tolarjev, od te vsote pa morajo društva poslati Zvezi 125 tolarjev. Člani C imajo enake pravice kot člani B, tudi kar zadeva popuste v planinskih kočah.

Pomembna novost pa je ta, da imajo vsi družinski člani kategorije C 50 odstotkov popusta pri letni članarini, če so starši člani planinske organizacije A ali B kategorije. Tako naj bi bila takšna družinska mladinska članarina za letošnje leto 130 tolarjev, planinska društva pa morajo Planinski zvezi Slovenije odvajati od te vsote 60 tolarjev.

Naposled je letos uvedena še članarina D za donatorje, planinske mecene, ki so lahko posamezniki, podjetja, organizacije ali ustanove. Tak član lahko postane vsakdo, ki za tekoče leto poravna donatorsko članarino; za zasebne znaša tolarsko protivrednost 250 nemških mark in za ustanove 1000 nemških mark (približno 16 000 in 65 000 tolarjev). Članstvo D podeljuje na seji upravni odbor planinskega društva v skladu z merili, ki jih je sprejel upravni odbor Planinske zveze Slovenije na seji 19. decembra lani.

Ali je glede na te nove članarine mogoče pričakovati, da se bo bistveno osulo članstvo slovenske planinske organizacije? Če smo vsaj malo optimisti, lahko upamo, da ne – ali da bodo odpadli tisti, ki niti doslej niso bili čisto pri stvari. Kdor bo kolikor toliko redno hodil v gore, se mu bo splačalo biti član planinske organizacije, starejši in mladina, ki imajo najmanjše dohodka, pa imajo hkrati tudi največje popuste pri članarini planinske organizacije. Ko je bilo na lanski decembrski seji upravnega odbora PZS vse to razloženo, je bil komajda kakšen lan proti ali se je vzdržal glasovanja za tak predlog, ki tako začjenja veljati.

M. R.

Planinski vestnik že skoraj celo stoletje beleži zgodovino slovenskega gorništvá, spremlja največje dosežke domačega in tujega udejstvovanja v hribih, opisuje iskrive prebliske hribolazniškega duhá in srca, odkriva globoke misli izpod visokih vrhov gorá in pameti ter seznanja še z drugimi dogodki, ki bi lahko zanimali planinsko dušo.

Tiha, pa velika želja slovenske planinske organizacije je, da bi do stoletnice Slovenskega planinskega društva bila vsaka slovenska planinska družina naročena na slovenski Planinski vestnik, najstarejši slovenski mesečnik. Na koncu koncev smo Slovenci rojeni med gorami, planinstvo je naša identiteta in Triglav je kar od nekdaj slovenski simbol. Povejte to svojim znancem – in poskušajmo skupaj doseči ta cilj!